

Universitatea Babeș–Bolyai, Cluj–Napoca
Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării
Anul universitar 2015-2016
Semestrul I

I. Informații generale despre curs

Titlul disciplinei: Filosofie politică. Teorie politică contemporană
Curs Obligatoriu
Codul: ULR1314
Numărul de credite: 5
Locul de desfășurare: Facultatea de Științe Politice, Str. Gral Traian Musoiu nr. 71, Cluj-Napoca Sala 2/4
Programarea în orar a activităților: Simbata 10.00-12-00

II. Informații despre titularul de curs

Nume, titlul științific: Kantor Irina Ana, Doctor, Lector
Informații de contact : Str. Gral Traian Musoiu nr. 71, Cluj-Napoca, Et. 1, Camera 3, tel : (+)40. 264. 431505-6219, e-mail : kantor@fspac.ro
Ore de consultatii: Miercuri 17.00-19.00

• Condiționări și cunoștințe prerechizite

Parcurgerea și promovarea cursului este conditionată de parcurgerea și promovarea cursului de Teorie politică clasică și de cursul de Introducere în Știința Politică, anul I de studii. Cursul necesită însușirea categoriilor și metodologiilor specifice de bază din știința politică pe care aceste cursuri le dezvoltă ca bază de înțelegere necesară a evoluției teoriei politice contemporane. Capacitatea de a analiza și combina conceptele și teoriile din diverse domenii ale politicului sunt deprinderi și abilități cu care studentul este așteptat să se prezinte. Se recomandă pentru actualizarea și completarea cunoștințelor parcurgerea capitolelor corespunzătoare acestor cursuri din volumul **R.E. Goodin și H.-D. Klingemann**, ed., *Manual de știință politică*. Iași: Polirom. 2005.

III. Descrierea disciplinei:

Cursul Teorie politică contemporană are ca obiectiv introducerea unora dintre direcțiile cele mai importante de dezvoltare ale teoriei politice contemporane, în scopul familiarizării studenților cu principalele cadre conceptuale în care s-a format gândirea

politică a secolului 20 și 21. Ideea fundamentală a cursului este aceea de a arăta relația, legătura și interdependența dintre teoretizarea și filosofarea, reflectarea asupra politicului ca domeniu de activitate umană și mediul politic, acțiunea politică propriu-zisă. Ca atare, sunt surprinse cu precădere acele direcții de dezvoltare ale teoriei politice din secolul 20 și începutul secolului 21, care sunt relevante pentru variatele tipuri de înțelegere și de explicare științifică a fenomenului politic. Complementare sau competitive, aceste orientări s-au dezvoltat în interacțiunea intelectuală, discursivă și științifică a studierii politicului din segmentul de timp pe care cursul îl observă, constituindu-se ca marcatori ai teoriei politice contemporane. Cursul are ca punct de pornire analiza progresiv-eclectică a istoriei științei politice propusă de Gabriel Almond din semnalul său sau studiu *Știința politică: Istoria disciplinei*, publicat în volumul Manual de știința politică, în care autorul punctează momentele de vîrf din evoluția specifică secolului 20 a științei politice. Vor fi analizate următoarele curente, direcții, școli din teoria politică contemporană, subliniindu-se semnificația și importanța contribuțiilor acestora la dezvoltarea științei politice precum și relația dintre ele: 1. Pozitivismul și corespondența acestuia cu teoria politică de la începutul secolului 20; 2. Filosofia politică și perspectiva Anti-știință din teoria politică contemporană. Tradiții și tendințe în filosofia politică contemporană. 3. Marxism, neomarxism, post marxism. Postmodernism. 4. Teoria Critică. 5. Abordarea alegerii raționale.

Scopul cursului este formarea abilităților de a reflecta, analiza și discuta independent și critic în formă orală și scrisă subiectele prezentate în curs. Aceasta implică formarea și exersarea unor abilități precum identificarea problematicii dezbătute în text, urmărirea dezvoltării liniilor de argumentare în susținerea ideilor, ca și în formularea pozițiilor critice, deprinderea folosirii adecvate a conceptelor, comunicarea activă și critică, participarea la subiectele dezbătute, capacitate de analiză a textului științific.

- **Organizarea temelor în cadrul cursului**

Tema 1. Pozitivismul in stiinta si teoria politica.

Specific desi nu singular, cunoasterii politicului in secolul 20, este aspiratia spre cercetarea si cunoasterea stiintifica defnita ca producere a inferentelor bazate pe informatia empirica despre lume (King, Keohane și Verba: 1994: 7). Aceasta tendinta generala din stiintele socio-umane care marcheaza sfirsitul secolului 19 si inceputul secolului 20, este surprinsa de Almond in sintagma progresivitatii-electice a stiintei politice, care defineste drept criteriu al eruditiei in stiinta politica “căutarea obiectivității bazate pe regulile evidenței și inferenței”. Aceasta este sintetic exprimat programul teoretic si fundamentul metodologic pozitivist al stiintei politice moderne. Modulul 1 al cursului trateaza evolutia pozitivismului ca modalitate aparte de cistigare a cunoasterii despre lume, din secolul XIX si pina in secolul XX. Sint urmarite succint trei variante ale pozitivismului – clasic, pozitivismul logic, pozitivismul contemporan – iar in detaliu se analizeaza contributia lui Max Weber la asezarea obiectivitatii in cunoasterea stiintifica asupra politicului (modulul 2) si impactul distinctiei fapte – valori in stiinta si teoria politica contemporana. Un studiu aparte este dedicat contributiei pe care Scoala realista, prin reprezentantii sai, Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca si Robert Michels, a adus-o dezvoltarii stiintei politice pozitive (modulul 3).

Sursele necesare studiului acestei teme se afla in culegerea de texte anexata suportului de curs, dar sint acceptate si surse alternative autorizate (site-uri autorizate in domeniu).

Autorii studiati vor fi (in ordinea analizei): Gabriel Almond, Max Weber, Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca, Robert Michels, Giovanni Sartori.

Tema 2. Filosofia politică și perspectiva Anti-știință din teoria politică contemporană. Tradiții și tendințe în filosofia politică contemporană.

Accentuarea scopului declarat al pozitivistilor de a dezvolta o stiinta a politicului bazata pe metodele inductiv- deductive specifice stiintelor naturii, precum si postulatul central al acestuia dupa care stiinta este singura forma de cunoastere si ca nu exista nimic care sa poata fi cunoscut in afara de ce poate fi cunoscut stiintific, a antrenat reactii puternice din partea acelor autori care in mod sistematic si exhaustiv au tratat cunoasterea asupra

politicului – normativa sau reflexiva – ca o dezvoltare ideatică (modul 1). Autori precum Leo Strauss, Karl Popper sau Bhikhu Parekh au criticat reductionismul abordărilor pozitivismului logic și a reflexelor contemporane ale acestuia, arătând totodată particularitățile și importanța cunoașterii filosofice a politicului în trunchiul general al teoretizării științifice (modul 2). Alții autori, ca John Rawls, Robert Nozick (modul 3) sau Michael Walzer (modul 4), depășind faza critică a atacurilor pozitivistice asupra cunoașterii filosofice, au dezvoltat cadre moderne ale filosofiei politice pentru concepte clasice ca dreptatea, egalitatea, libertatea. Cunoașterea filosofică contemporană a politicului s-a deschis în fața unor subiecte nerecunoscute sau ilicite, expunând prejudecățile sexiste, rasiste, statistice, elitiste, naționaliste din corpul filosofiei politice tradiționale (modul 2). Cea de-a doua temă mare din economia cursului propune ca să fie analizate diverse paliere de analiză filosofică a politicului, urmărind îndeaproape natura relației știință-teorie-filosofie politică.

Sursele necesare studiului acestei teme se află în culegerea de texte anexată suportului de curs, dar sunt acceptate și surse alternative autorizate (site-uri autorizate în domeniu).

Autorii studiați vor fi (în ordinea analizei): Leo Strauss, Karl Popper, Bhikhu Parekh, John Rawls, Robert Nozick, Michael Walzer.

Tema 3. Marxism, neomarxism, post marxism. Postmodernism.

O critică aparte adresată pozitivismului, însă fără a contesta necesitatea suportului științific al studiului asupra politicului, dimpotrivă accentuând caracterul maximalist al acesteia, a fost realizată și susținută în istoria contemporană a teoriei politice de orientările marxiste, neomarxiste și post marxiste. Contribuțiile acestor orientări se caracterizează prin combinarea particulară a cerinței metodologice științifice a studiului asupra politicului cu o abordare filosofic-normativă specifică. Modulul 1 al temei tratează opera lui Antonio Gramsci și Louis Althusser, ca repere esențiale ale dezvoltării liniei marxiste clasice, în timp ce modulul 2 se referă la dezvoltarea apropiată post-marxismului fără însă a se identifica cu acesta, postmodernismul în opera lui Michel Foucault.

Sursele necesare studiului acestei teme se află în culegerea de texte anexată suportului de curs, dar sunt acceptate și surse alternative autorizate (site-uri autorizate în domeniu).

Autorii studiate vor fi (in ordinea analizei): Gabriel Almond, Antonio Gramsci, Louis Althusser, Michel Foucault.

Tema 4. Teoria critica.

Abordarea pe care o aprofundeaza aceasta tema este complementara atit temei 2, referitoare la filosofia politica, cit si temei 3, care trateaza in modulul 2 postmodernismul. Teoria critica este o dezvoltare specifica a filosofiei normative europene cu pozitionari critice atit fata de pozitivism, cit si fata de postmodernism. Interesul deosebit fata de aceasta abordare in epoca contemporana este sustinut de contributiile pe care aceasta teorie le-a adus la dezvoltarea teoriei contemporane a democratiei in diversele sale formulari de la democratia deliberativa, la democratia participativa sau radicala. Subiectul analizat in modulul 1 al temei este spatiul public si calitatea cetateanului, iar autorul reprezentat este Jurgen Habermas.

Sursele necesare studiului acestei teme se afla in culegerea de texte anexata suportului de curs, dar sint acceptate si surse alternative autorizate (site-uri autorizate in domeniu).

Autorii studiate vor fi (in ordinea analizei): Jurgen Habermas.

Tema 5. Teoria alegerii rationale

Teoria alegerii rationale constituie, asa cum spunea Almond unul dintre virfurile de dezvoltare ale stiintei politice in secolul 20. Noutatea si originalitatea abordarii, precum si realizările ei, i-au facut pe autorii istoriilor contemporane ale stiintei politice sa o numeasca a doua mare revolutie in aceasta stiinta, dupa comportamentalism. Ceea ce o caracterizeaza nu este atit utilizarea metodelor pozitivistice inductiv-deductive in analiza politicului, ci maximalist, introducerea analizelor modelelor matematice superioare folosite in economie in evaluarea politicului. Teoria alegerii rationale intrata in stiinta politicului dinspre analiza economica, este simetrica in ambitia sa maximalista cu pozitivismul logic, dar aparatul sau este, spre deosebire de ultimul, unul matematic. Modulul 1 al acestei teme face o prezentare generala a acestei teorii realizata de Gabriel Almond si Brian Barry, in timp ce in modulul 2 se studiaza unul dintre autorii contemporani relevanti pentru TAR, John Scott.

Sursele necesare studiului acestei teme se afla in culegerea de texte anexata suportului de curs, dar sint acceptate si surse alternative autorizate (site-uri autorizate in domeniu). Autorii studiati vor fi (in ordinea analizei): Gabriel Almond, Brian Barry, John Scott.

Formatul și tipul activităților implicate de curs

Parcurerea cursului presupune activități obligatorii săptămânale, corespunzătoare seminariilor de la cursurile de zi, in care studentul trebuie sa faca dovada parcurgerii literaturii fiecarui modul. Studentul trebuie sa prezinte saptaminal conspectul literaturii cursului, conform calendarului, cu intrebarile de autoevaluare rezolvate. In cele doua intilniri organizate cu profesorul se vor discuta si dezbate principalele subiecte din tematica cursului. Aceasta activitate este punctata cu 30% din evaluarea finala. De asemenea inainte de intrea in sesiune, conform planificarii calendaristice va avea loc un eseu online, pe durata a 120 minute, de 800 de cuvinte, cu subiecte din toate materia cursului. Acesta este punctat cu 30% din evaluarea finala.

IV. Bibliografia obligatorie:

Brian Barry. Is Democracy Special? In vol. *Democracy and Power*. Clarendon Press Oxford 1991.

R.E. Goodin și H.-D. Klingemann, ed., *Manual de știință politică*. Iași: Polirom. 2005

Michel Foucault. The Subject and the Power. În vol. *Readings in Contemporary Political Sociology*. Kate Nash ed. Oxford. Blackwell Publishers

Jurgen Habermas. The Public Sphere. În vol. *Contemporary Political Philosophy. An Anthology*. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997.

Gaetano Mosca, *The Rulling Class. Elementi di Scienza Politica* 1939. McGraw –Hill Book Company. New York, Toronto London

Michels, Robert. 2001. *Political Parties*. Batoche Books. Kitchener.

Karl. R. Popper. *Mizeria istoricismului*. 1996. CEU Press. Cap.II. Doctrinile pronaturaliste ale istoricismului. Pag. 23-26.

Robert Nozick. Distributive Justice. În vol. *Contemporary Political Philosophy. An Anthology*. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997.

John Rawls. Justice as Fairness. În vol. *Contemporary Political Philosophy. An Anthology*. Robert E. Goodin și Philip

Sartori, Giovanni 1999, *Teoria democrației reinterpretată*. Iași. Editura Polirom

Leo Strauss. *Que'est – ce que la philosophie politique ?* Presses universitaires de France 1992

Michael Walzer. Complex Equality. În vol. *Contemporary Political Philosophy. An Anthology*. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997

Max Weber. *Caracterul “obiectiv” al cunoașterii în domeniul științelor sociale și politice* (1904). În vol. *Teorie și metodă în științele culturii*. Polirom 2001. Pp. 9-66.

Materiale folosite în cadrul procesului educațional specific disciplinei:

Calculator și acces la internet.

V. Planificarea /Calendarul întâlnirilor și a verificărilor/examinărilor intermediare:

<p>Tema 1. Modulul 1 Introducere. Teoria politică contemporană, Viziuni și abordări asupra disciplinei științelor politice și a istoriei sale. Semnificația și importanța problemei asupra dezvoltării științei. Bibliografie: Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000. Partea I. Pp1-16.</p>	<p>Saptamina 1 Octombrie Verificarea cunoștințelor generale de teorie politică. Prezentarea cerințelor pentru curs și semniiar. Prezentarea formelor de evaluare a rezultatelor individuale.</p>
--	---

<p>Tema 1 Modul 1 Știința politică în secolul XX. Poziția lui Almond. Bibliografie: Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000. Partea II. Pp. 16-32</p>	<p>Saptamina 2. Octombrie “ O istorie progresiv eclectică” sau Neopozitivismul lui Almond Bibliografie: Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000. Partea I.</p>
<p>Tema 1. Modul 2 Știința politică din secolul XX și viziunile competitive asupra istoriei disciplinei. Prezentarea de ansamblu. Bibliografie: Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000. Partea III. Pp. 32-44</p>	<p>Saptamina 3. Octombrie Pozitivismul și influența sa asupra dezvoltării științei politice. Max Weber: Distincția fapte-valori. Sensul și semnificația sa metodologică. Bibliografie: Max Weber. Caracterul “obiectiv” al cunoașterii în domeniul științelor sociale și politice (1904). În vol. <i>Teorie și metodă în științele culturii</i>. Polirom 2001. Pp. 9-66. Opțional: Max Weber. Sensul “neutralității axiologice” în științele sociologice și economice (1917). În vol. <i>Teorie și metodă în științele culturii</i>. Polirom 2001. Pp.133-180.</p>
<p>Tema 1 Modul 3 Școala realistă în context. Bibliografie:1.Pareto,Vilfredo, 1920.Traitee de sociologie generale. Paris 2.Gaetano Mosca, The Rulling Class. Elementi di Scienza Politica 1939. McGraw –Hill Book Company.New York, Toronto London.3.Robert Michels. Political Parties: A Sociological Study of the Oligarhical Tendencies of Modern Democracy.1915 Glencoe: Free Press 1964.Sartori, Giovanni 1999, Teoria democrației reinterpretată. Iași. Editura Polirom</p>	<p>Saptamina 4 Octombrie Realism și neutralitate axiologică. Metodologie și ideologie în științele politice la începutul sec. XX. Bibliografie: Gaetano Mosca, The Rulling Class. Elementi di Scienza Politica 1939. McGraw –Hill Book Company.New York, Toronto London.pp. 394-495. .Michels, Robert. 2001. Political Parties. Batoche Books. Kitchener. Part One. Leadership in Democratic Organizations. Chap. 2. Mechanical and Techical Impossibility of Direct Government by the Masses. P. 20/31. Part Six. Synthesis: The Oligarchical Tendencies of Organization. Chap. 2. Democracy and The Iron Law of Oligarchy. P. 224-235. Sartori, Giovanni 1999, Teoria democrației reinterpretată. Iași. Editura Polirom pp. 59-73; 75-98.</p>
<p>Tema 2 Modul 1 Filosofia politică și perspectiva Anti-știință.</p>	<p>Saptamina 5. Octombrie Critica straussiană a pozitivismului. Rolul și semnificația filosofiei politice.</p>

<p>Bibliografie: Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000. Partea III. Pp. 32-35. Leo Strauss. Que'est – ce que la philosophie politique ? Presses universitaires de France 1992.</p>	<p>Bibliografie: Leo Strauss. Que'est – ce que la philosophie politique ? Presses universitaires de France 1992. Pp.15-58; <i>La philosophie politique et l'histoire</i>. Pp 59-94.</p>
<p>Tema 2. Modul 2. Filosofia politică contemporană. Tradiții și tendințe . I Bibliografie: Bhiku Parekh. Teoria politică. Tradiții în filosofia politică. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000.</p> <p><u>Prima intilnire de discutii</u></p>	<p>Saptamina 6. Noiembrie Școli și maestri în Europa. 1.Tradiția austriacă și economia. Ludwig von Mises, Joseph Schumpeter, Friedrich A. von Hayek. Școala de la Frankfurt. Karl. R. Popper. – Raționalism, raționalitate. Bibliografie: Karl. R. Popper. Mizeria istoricismului. 1996. CEU Press. Cap.II.Doctrinile pronaturaliste ale istoricismului. Pag. 23-26. -Continutul criticii istoricismului si semnificatia sa la Popper. -Ce sint doctrinele pronaturaliste ale istoricismului? 2. Analiza critica si comparativa a urmatoarelor teme: Metoda si cunoastere in stiinta politica.</p> <p>Filosofie si stiinta in cunoasterea politicului.</p>
<p>Tema 2. Modul 3 Filosofia politică contemporană. Tradiții și tendințe . II Bibliografie: Bhiku Parekh. Teoria politică. Tradiții în filosofia politică. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000.</p>	<p>Saptamina 7. Noiembrie Inovatori și clasici. Filosofia politică în S.U.A. Rawls, Nozick și Walzer. I . John Rawls.Justice as Fairness. În vol.<i>Contemporary Political Philosophy.An Anthology</i>. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp. 187-201. Robert Nozick.Distributive Justice. În vol.<i>Contemporary Political Philosophy.An Anthology</i>. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp-203-246</p>

<p>Tema 2. Modul 4 Post-știință, post comportamentalism. Bibliografie: Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000. Partea III. Pp. 35-37. Dryzek J., Farr, J și Leonard, S. eds. <i>Political Science in History</i>. Cambridge, Cambridge University Press. 1995.</p>	<p>Saptamina 8 Noiembrie Inovatori și clasici. Filosofia politică în S.U.A. Rawls, Nozick și Walzer. II Bibliografie: Michael Walzer. Complex Equality. În vol.<i>Contemporary Political Philosophy.An Anthology</i>. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp 487-503.</p>
<p>Tema 3. Modul 1 Integralism și maximalism.1. Marxism, neomarxism, post marxism. Bibliografie: Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000. Partea III. Pp. 37-39. Kate Nash. Contemporary Political Sociology. Globalization, Politics and Power. Oxford. Blackwell Publishers 2000.</p>	<p>Saptamina 9 Noiembrie Tradiția marxistă în teoria politică din secolul XX. Neomarxismul- Hegemonie și putere la Antonio Gramsci. Louis Althusser. Post marxismul – Laclau și Mouffe. Bibliografie: Antonio Gramsci. Intelectuali, literatură și viața națională. București 1983. Editura Univers. Pp. 23-56 Louis Althusser.Ideology and Ideological state Apparatuses. In vol. Mapping Ideology, Editat de Slavoj Zizek. Verso London –New York 1994. Pp.100-140.</p>
<p>Tema 3.Modul 2 Postmodernismul. Bibliografie: Kate Nash. Contemporary Political Sociology. Globalization, Politics and Power. Oxford. Blackwell Publishers 2000. Michel Foucault. Power, Right, Truth.În vol.<i>Contemporary Political Philosophy.An Anthology</i>. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp.543-550. Michel Foucault. The Subject and the Power. În vol. Readings in Contemporary Political Sociology. Kate Nash ed. Oxford. Blackwell Publishers. 2000.pp.8-26. 2000.pp.27-42.</p>	<p>Saptamina 10. Decembrie Post modernism și analiza puterii.Michel Foucault Bibliografie: Michel Foucault. Power, Right, Truth.În vol.<i>Contemporary Political Philosophy.An Anthology</i>. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp.543-550. Michel Foucault. The Subject and the Power. În vol. Readings in Contemporary Political Sociology. Kate Nash ed. Oxford. Blackwell Publishers. 2000.pp.8-26.</p>
<p>Tema 4. Modul 1. Teoria critică: veche și nouă. Bibliografie:Iris Marion Young. Teoria politică: o privire de ansamblu. În <i>A new</i></p>	<p>Saptamina 11. Decembrie Public și privat în teoria critică. Jurgen Habermas. The Public Sphere. În vol.<i>Contemporary Political Philosophy.An</i></p>

<p><i>Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000. Jurgen Habermas. The Public Sphere. În vol. <i>Contemporary Political Philosophy. An Anthology</i>. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp105-109.</p>	<p><i>Anthology</i>. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp105-109. Habermas and the Public Sphere. Craig Calhoun ed. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England 1997.</p>
<p>Tema 5. Modul 1 Integralism și maximalism.2. Teoria alegerii raționale. Bibliografie: Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei. În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000. Partea III. Pp. 39-44.</p>	<p>Saptamina 12. Decembrie Brian Barry. Teoria politică. Veche și nouă În <i>A new Handbook of Political Science</i>. Goodin și Klingeman, 2000.</p>
<p>Tema 5. Modul 2 Perspectiva alegerii raționale din economie, științele politice și decizionale.</p>	<p>Saptamina 13. Ianuarie Bibliografie: John Scott. Rational choice theory. In <i>Theory and Society: Understanding the Present</i>. Ed. By G. Browning, A. Haleli, N. Hewlett, and F. Webster. Sage Publications, 1999. Pp.126-137. Analize de caz.</p>
<p>Recapitulare. Concluzii. Evaluare. <u>A doua intilnire de discutii.</u></p>	<p>S. 14. Ianuarie Recapitulare. Concluzii. Evaluare <u>Eseu la sfirsit de ianuarie</u></p>

VI. Modul de evaluare:

Performanțele studenților vor fi evaluate în mod regulat după participarea și activitățile din fiecare saptamina (conspete si raspunsuri la chestionare de autoevaluare). In functie de punctualitatea si calitatea conspectelor si a raspunsurilor, se va alcatui punctajul final. Intirzierile ca si absentele de la aceste activitati vor fi depunctate. Ponderea în nota finală a acestora este 30%. Redactarea unui eseu de 800 de cuvinte in 120 minute, cu subiecte din toata materia cursului, la sfirsitul lunii ianuarie. Ponderea

30% din nota finala. Examinarea finala in forma orala, cu pondere de 40%. Participarea la activitatile din timpul semestrului, in fiecare saptamina, si la eseu sint obligatorii.

VII. Detalii organizatorice, gestionarea situațiilor excepționale:

Noțiunea de *plagiat* se definește în conformitate cu normele Catedrei de Științe Politice a Universității « Babeș-Bolyai ».
(http://www.polito.ubbcluj.ro/polito/documente/reguli_plagiat.pdf)

Plagiatul se sancționează cu eliminarea din examen și expunerea cazului în ședința Catedrei pentru luarea măsurilor administrative corespunzătoare.

Tentativa de fraudă la examen se sancționează cu eliminarea din examen și exmatricularea.

• Studenți cu dizabilități

Pentru aceia dintre dvs. afectați de dizabilități motorii sau intelectuale sint disponibila la adresa de email: irinakantor@ si la numarul de telefon (+)40. 264. 431505-6219.

• Strategii de studiu recomandate

Pentru parcurgerea la timp si eficient a modulelor din suportul de curs este esentiala lectura sustinuta si adnotata, realizarea conspectelor si consultarea bibliografiei alternative (internet surse autorizate). Orice aminare sau neglijare a textului din saptamina curenta duce la o cumulare a timpilor pierduti, iar posibilitatea de recuperare este minima. Parcurgerea textelor si raspunsurile la chestionarele de evaluare constituie baza de discutie la intilnirile din cadrul semestrului, precum si pentru realizarea eseului. Alocati-va saptaminal pentru acest curs un numar de minim 5 ore, pentru a putea citi , intelege si discuta textele din bibliografia cursului.

II.

Teorie Politica Contemporana Suport de curs

Tema 1. Pozitivismul in stiinta si teoria politica

Specific desi nu singular, cunoasterii politicului in secolul 20, este aspiratia spre cercetarea si cunoasterea stiintifica definita ca producere a inferentelor bazate pe informatia empirica despre lume (King, Keohane și Verba: 1994: 7). Aceasta tendinta generala din stiintele socio-umane care marcheaza sfirsitul secolului 19 si inceputul secolului 20, este surprinsa de Almond in sintagma progresivitatii-eclectice a stiintei politice, care defineste drept criteriu al eruditiei in stiinta politica “căutarea obiectivității bazate pe regulile evidenței și inferenței”. Aceasta este sintetic exprimat programul teoretic si fundamentul metodologic pozitivist al stiintei politice moderne. Modulul 1 al cursului trateaza evolutia pozitivismului ca modalitate aparte de cistigare a cunoasterii despre lume, din secolul XIX si pina in secolul XX. Sint urmarite succint trei variante ale pozitivismului – clasic, pozitivismul logic, pozitivismul contemporan – iar in detaliu se analizeaza contributia lui Max Weber la asezarea obiectivitatii in cunoasterea stiintifica asupra politicului (modulul 2) si impactul distinctiei fapte – valori in stiinta si teoria politica contemporana. Un studiu aparte este dedicat contributiei pe care Scoala realista, prin reprezentantii sai, Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca si Robert Michels, a adus-o dezvoltarii stiintei politice pozitive (modulul 3).

Sursele necesare studiului acestei teme se afla in culegerea de texte anexata suportului de curs, dar sint acceptate si surse alternative autorizate (site-uri autorizate in domeniu).

Autorii studiatii vor fi (in ordinea analizei): Gabriel Almond, Max Weber, Vilfredo Pareto, Gaetano Mosca, Robert Michels, Giovanni Sartori.

Modulul 1

Introducere. Teoria politică contemporană,

Viziuni și abordări asupra disciplinei științelor politice și a istoriei sale. Semnificația și importanța problemei asupra dezvoltării științei.

Bibliografie: **Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei.** În *A new Handbook of Political Science*. Goodin și Klingeman, 2000. Partea I. Pp1-16.

Dacă ar fi să modelăm istoria științei politice în forma unei curbe a progresului științific în studierea politicii de-a lungul secolelor, ar trebui să începem cu știința politică din Grecia, să înregistrăm câteva creșteri modeste în secolele romane, să nu prea progresăm în Evul Mediu, să ne ridicăm un pic în Renaștere și Luminism, să înaintăm ceva mai substanțial în secolul 19, iar apoi să ne avântăm într-o creștere solidă în secolul 20, când știința politică dobândește adevăratele caracteristici profesionale. Ceea ce s-ar măsura prin acesta curbă este creșterea și îmbunătățirea calitativă a cunoașterii interesată de două chestiuni fundamentale ale științei politice: proprietățile instituțiilor politice și criteriile pe care le folosim în evaluarea lor.

Am înregistra trei vârfuri în curba de creștere a secolului 20. A existat vârful Chicago în deceniile interbelice (1920-1940), cu introducerea programelor de cercetare empirică organizată, cu accentuarea interpretării psihologice și sociologice a politicului, și cu demonstrarea valorii cuantificării. Un al doilea vârf, mult mai larg, în deceniile de după cel de al doilea Razboi Mondial, ar măsura răspîndirea științei politice “comportamentale” în întreaga lume, îmbunătățiri în subdisciplinele mai tradiționale, și profesionalizarea (în sensul constituirii departamentelor cu mulți membri, recrutați meritocratic, relativ non-ierarhice; întemeierii asociațiilor și a societăților de specialiști, a revistelor de arbitrar; și așa mai departe). Un al treilea vârf ar înregistra intrarea metodelor deductive și matematice și a modelelor economice în abordarea “alegerii raționale/individualismului metodologic”.

Am putea numi această viziune a istoriei disciplinei viziunea “progresiv-eclectică”. Ea ar fi împărtășită de aceia care acceptă, ca și criteriu al erudiției științei politice, căutarea obiectivității bazate pe regulile evidenței și inferenței. Acest criteriu ar fi aplicabil nu numai studiilor pe care le numim “comportamentale”, dar și filosofiei politice (atât cea istorică, cât și cea normativă), studiilor de caz empirice (atât cele istorice, cât și cele contemporane), studiilor comparative sistematice, studiilor statistice implicând

sondaje și date cantitative agregate, ca și cercetarea care implică modelarea matematică formală și experimentele (atît reale, cît și simulate). În acest sens este un standard eclectic și non ierarhic, mai curînd decît unul integrat.

Este “progresivă” în sensul că ea atribuie noțiunea de perfecționare din istoria studiilor politice cantității de cunoaștere, iar calității sale, viziunea interioară și rigorea. În ce privește viziunea interioară, cei mai mulți colegi ar fi de acord că Michael Walzer (1983) are o mai bună sesizare a conceptului de dreptate decît¹ Platon, iar în ce privește rigoarea (dar și viziunea interioară) Robert Dahl (1989) ne dă o mai bună teorie a democrației decît Aristotel.¹

Există patru viziuni opuse ale istoriei științei politice. Două dintre ele ar contesta caracterul său științific. Există o poziție “anti-știință”, așa cum există și o poziție “post-știință”. Alte două – marxiștii și teoreticienii “alegerii raționale”- i-ar contesta eclecticismul în favoarea unui monism purist ierarhic. Straussienii exprimă viziunea “anti-știință”, după care introducerea metodologiei științifice este o iluzie dăunătoare, că ea trivializează și încetează înțelegerea și că adevărurile fundamentale despre politică urmează să fie revelate prin colocviul direct cu clasicii și textele vechi. Abordarea “post-empirică” și “post-comportamentală” a istoriei disciplinei adoptă o viziune deconstructivă; nu există nici o istorie privilegiată a disciplinei. Există un pluralism al identităților disciplinare, fiecare cu propria sa viziune a istoriei disciplinei.

...

Abordările marxiste, neo marxiste și “teoria critică” ne contestă eclecticismul, susținînd că știința politică, sau mai degrabă știința socială (de vreme ce nu poate exista o știință politică separabilă) constă din adevărurile nefalsificabile descoperite și enunțate în lucrările lui Marx și elaborate de asociații și urmașii lui. Această viziune respinge noțiunea unei științe politice separabilă de știința societății. Știința societății se revelează pe sine în decursul propriei dezvoltări dialectice. Teoria alegerii raționale ne respinge eclecticismul în favoarea unui model ierarhic al științei politice care se mișcă spre un set restrîns de teorii formale, matematice, aplicabile întregii realități sociale, inclusiv politicului.

¹ Vezi la o scară modestă, Riker 1982

Acest capitol asumă de asemenea că știința politică are atât componente științifice, cât și umaniste, ambele guvernate de aceleași imperative ale cercetării erudite – regulile evidenței și ale inferenței. Contribuțiile la cunoaștere pot proveni dintr-o mare viziune interioară, ori dintr-o mare virtuozitate. Asumăm de asemenea că, în cadrul ontologiei familiei științelor, ea este pe partea “noroasă” a continuumului “nori și ceasornice” al lui Karl Popper (1972)..Ceea ce înseamnă a spune că regularitățile pe care le descoperă sînt probabiliste mai curînd decît legi, și că multe dintre ele au o perioadă de înjumătățire relativ scurtă.”

Cuvinte cheie

Proprietățile instituțiilor politice

Criterii de evaluare a proprietăților instituțiilor politice

Abordarea progresiv-eclectica

Abordarea anti-stiinta

Abordarea post-stiinta

Abordare maximalista

Interpretarea sociologică a politicului

Interpretarea psihologică a politicului

Știința politică comportamentală

Metode deductive și matematice

Modele economice

Alegerea rațională

Individualismul metodologic

Teoria critică

Abordarea post-empirică

Abordarea post-comportamentală

Chestionar de auto evaluare

1. Care sînt problemele fundamentale în viziunea lui Almond care pot fi urmărite odată cu dezvoltarea științei politice?
2. Cum își denumește Almond propria abordare a istoriei discipliniei și de ce?
3. Care sînt abordările concurente pe care le listează Almond și față de care propune o abordare alternativă?
4. Căutați și dați alte exemple de abordare a istoriei teoriei politice. Încercați să le includeți într-una din direcțiile evidențiate de Almond.

Tema 1. Modul 2

Știința politică din secolul XX și viziunile competitive asupra istoriei disciplinei. Prezentarea de ansamblu.

Bibliografie: **Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei.** În *A new Handbook of Political Science*. Goodin și Klingeman, 2000. Partea III. Pp. 32-44

Unitatea I

Cunoașterea științifică: Probleme metodologice

King, Keohane și Verba

“Obiectul esențial al științei politice, pe care ea îl împărtășește cu toate celelalte științe este crearea cunoșterii, definită ca inferențe sau generalizări extrase din experiență asupra politicii. Așa cum s-au exprimat în cartea lor recentă King, Keohane și Verba (1994: 7) “Cercetarea științifică urmărește să producă inferențe... bazându-se pe informația empirică despre lume” Acest criteriu este evident chiar și în opere atât de explicit anti-științifice ca cele ale straussienilor. Cu alte cuvinte, ei iau în considerare evidența, o analizează și formulează inferențe. Este imposibil a se concepe o întreprindere științifică care să nu se sprijine pe acest miez metodologic al evidenței-inferenței. Ea ar include studiile marxiste și neo marxiste, deși aceste studii sînt bazate pe asumții privitoare la procesele sociale care sînt nefalsificabile și prin urmare nu sînt în totalitate supuse regulilor evidenței sau a inferenței logice. Ea ar include “descrierea groasă” a stilului de știință politică a lui Clifford Geertz (1973), exemplificat de studiul despre liderul mexican țaran Zapata, al lui Womack (1968), la extrema simplei expunerii a evidenței; și ar include opera lui Downs (1957) Riker (1962), și Olson (1965) la extrema inferențial-deductivă. În Zapata pare că avem numai evidență fără inferență iar în *Economic Theory of Democracy*, inferență fără evidență. Dar Hirschman (1970) ne spune că biografia liderului țaran gestică implicații politice și explicative; iar axiomele și teoremele lui Downs generează o întreagă familie de propoziții testabile prin evidență. Ambele sînt falsificabile prin evidențe contrarii sau vicii logice. “

Cuvinte cheie

Inferență
Evidență
Falsificabilitate
Testabilitate
Evidență contrară
Viciu logic

Chestionar de auto evaluare

1. Care este “miezul” metodologic al cunoașterii?
2. Care sînt temele istoriei gîndirii politice pe care le propune Almond din perspectiva metodologică?

Bibliografie

King, G., Keohane R., Verba, S., Fundamentele cercetării sociale. Editura Politom 2000.
Cap. 1 Știința din științele sociale. Pp. 17-44.

Unitatea II

Profesionalizarea științei politice în secolul 20

În a doua jumătate a secolului 19 și în primele decade ale secolului 20, creșterea rapidă și concentrarea industriei, proliferarea marilor orașe din Statele Unite, populate într-o măsură considerabilă de emigranți veniți de la țară sau din alte țări, a creat o situație propice corupției la o scară majoră. A fost nevoie de antreprenori politici cu resurse pentru a organiza și disciplina electoratul în cea mai mare măsură ignorant, care a luat cu asalt centre urbane ca New York, Boston, Philadelphia, Chicago, St. Louis, Kansas City ș.a.m.d. “Șeful” și “mașina” și mișcările de reformă intermitente au fost cele mai vizibile fenomene politice americane de la sfârșitul secolului 19 și începutul secolului 20. Mișcările de reformare inspirate de o ideologie a eficienței și integrității, și susținute de elitele urbane profesionale și de afaceri, au atras talentele jurnaliștilor din media de calitate și a comunităților academice. Coruperea politicilor de către corporațiile de afaceri aflate în căutarea contractelor, privilegiilor și protecției față de reglementările guvernamentale, a devenit subiectul literaturii jurnalistice “de scandal”, care aducea în fața publicului o infrastructură și un proces politic – “grupuri de presiune” și “lobby” foarte penetrante și corupătoare pentru procesele politice locale, statale și naționale.

În perioada interbelică oamenii de știință politică americani au fost provocați de această infrastructură politică, și de literatura de scandal care a expus-o, și au început să producă studii monografice serioase despre grupurile de presiune și activitățile de lobby.

Peter Odegard (1928) a scris despre Liga Americană Anti-Saloon, Pendleton Herring (1929) despre grupurile de presiune și congres, Elmer Schattschneider (1935) despre politică și taxe, Louise Rutherford (1937) despre Asociația Baroului American și au mai fost mulți alții. Ei și-au pus marca pe știința politică a anilor interbelici. Realismul și empirismul acestor precursori, privitor la ceea ce unii au numit guvernul “invizibil” sau “informal”, s-a construit pe ideile unui generații anterioare de teoreticieni politici care i-a inclus pe Frank Goodnow (1900) și Woodrow Wilson (1887).

1 Școala de la Chicago

Așadar în primele decenii ale secolului 20 noțiunea de studiu “științific” al politicului dobândise deja o greutate substanțială. Europeanii, ca de exemplu Comte, Mill, Tocqueville, Marx, Spencer, Weber, Durkheim, Pareto, Michels, Mosca, Ostrogorski, Bryce și alții, fuseseră pionierii sau încă mai făceau pionieratul sociologiei, antropologiei și psihologiei politice, în care ei au transformat studiul politicii într-un mod explicativ conștient de sine. În universitățile americane, au făcut câțiva pași înainte studiile empirice asupra proceselor guvernamentale și politice. Dar în copleșitoarea sa parte studierea politicului în aceste decade, în universitățile americane, a fost încă, în metodologia sa, esențialmente juridică, filosofică și istorică. Semnificația școlii de științe politice de la Universitatea din Chicago, (1920-40) se află în a sa demonstrație că, sporirea genuină a cunoașterii politice prin studii concrete, empirice, este posibilă prin strategii de cercetare interdisciplinară, introducerea metodologiilor cantitative și prin susținerea cercetării organizate. Alți scriitori au vorbit un limbaj asemănător lui Merriam (1931 *b*) din “The Present State of the Study of Politics” (spre exemplu Catlin 1964). Dar școala pe care a fondat-o Merriam în anii 1920 și în care a angajat o parte din studenții săi, a făcut un salt cantitativ în rigoarea empirică a investigației, puterea inferențială în studiul politicului și în inovația instituțională.

Ceea ce l-a făcut să ajungă cel mai mare antreprenor al științei politice din generația lui, a fost așezarea dinamică a orașului Chicago, cu explozia de bunăstare și aspirație spre cultură, din primele decenii ale secolului 20, și interferența vieții sale academice cu cariera sa politică. Speranțele lui pentru funcții politice înalte, au fost spulberate odată cu înfrângerea suferită în campania pentru funcția de primar din 1919. Nu mai era posibil pentru el să aspire la a deveni “Woodrow Wilson al vestului mijlociu” (Karl 1974: cap. 4). Totodată, el nu a fost în stare să accepte o carieră academică liniștită. Anii săi din politica municipală, experiența sa din timpul războiului în afacerile externe și în propagandă, l-au sensibilizat la “noile aspecte” în studierea politicii. Nu mult după reîntoarcerea lui la Universitatea din Chicago de la postul său de “informare publică” din Italia, el și-a publicat declarația *New Aspects* (1913 *b*) și a început edificarea departamentului din Chicago și a diverselor programe de cercetare, care l-au identificat drept o “școală” distinctă. El a fost un inovator instituțional: întâi creînd Social Science Research Committee (Comitetul de Cercetare în Științele Sociale) la Universitatea din Chicago pentru a difuza printre profesorii de științe sociale din Chicago sprijinul financiar inițiativelor de cercetare promițătoare; și apoi făcînd pionieratul pentru formarea Social Science Research Council (Consiliul de Cercetare în Științele Sociale) pentru a furniza oportunități similare la scară națională.

Primul program major de cercetare inițiat la Chicago a fost construit în jurul lui Harold Gosnell, care și-a luat doctoratul la Merriam în 1921 și a fost numit ca profesor

asistent în 1923. El și Merriam au colaborat într-un studiu despre atitudinile de vot la o selecție de aproximativ șase mii de locuitori ai orașului Chicago în alegerile pentru funcția de primar din 1923 (Merriam și Gosnell 1924). Eșantionarea a fost făcută înainte de introducerea “eșantionării probablistice” și a fost realizată prin metoda cotelor, încercându-se astfel reflectarea caracteristicilor demografice ale populației din Chicago prin selectarea de cote din principalele grupuri demografice. Metoda cotelor, discreditată în alegerile Truman-Dewey din 1948, era pe vremea aceea abordarea de vîrf în eșantionarea populațiilor mari. Cei care intervievau erau absolvenți ai Universității din Chicago, antrenați de Merriam și Gosnell. Gosnell și-a continuat studiul cu primul experiment întreprins vreodată în știința politică. Acesta a fost un sondaj al efectelor asupra votului unui eșantion non-partizan din Chicago, despre care s-a crezut că va scoate la iveală voturile preconizate ale alegerilor naționale și locale din 1924 și 1925. Tehnica experimentală pe care a inventat-o Gosnell (1927) era destul de riguroasă: existau grupurile experimentale și de control cu grijă potrivite, au fost utilizați diferiți stimuli, iar rezultatele au fost analizate după cele mai sofisticate tehnici statistice care existau la acea vreme. Continuarea cercetării a fost realizată de Gosnell în Marea Britanie, Franța, Germania, Belgia, și Elveția. Nimic asemănător nu fusese vreodată făcut de către oamenii de știință a politicului.

Harold Lasswell (1902-78), un tânăr risipitor dintr-un orașel din Illinois, a implementat strălucit interesul lui Merriam pentru psihologia politică. Realizările sale, la vîrsta cînd era de 20 și 30 de ani, au fost extraordinare. Între 1927 și 1939 el a produs șase cărți, fiecare dintre ele inovatoare, explorînd noi dimensiuni și aspecte ale politicului. Prima, *Propaganda Technique in the World War* (1927), a introdus studiul comunicării politice (care avea să fie urmat în 1935 de o bibliografie adnotată de dimensiunile unei cărți, numită *Propaganda and Promotinal Activities*), dînd identitate noii literaturi a comunicării, propagandei și relațiilor publice. A doua carte, *Psychopathology and politics* (1930), explora “adîncimile psihologice ale politicii” prin analize de caz ale istoriei politicienilor, unii dintre ei cu tulburări mentale. A treia carte, *World politics and Personal Insecurity* (1935), specula asupra bazelor psihologice și aspectelor comportamentului politic individual, asupra diferitelor tipuri de regimuri, și proceselor politice. A patra carte, celebrata *Politics: Who Gets What, When and How* (1936), era o succintă expunere a teoriei politice generale a lui Lasswell, cu accentul pe interacțiunea elitelor, în competiția pentru astfel de valori ca “venit, respect și siguranță”. În 1939 el a publicat *World Revolutionary Propaganda: A Chicago Study*, în care el și Blumenstock examinau impactul depresiunii mondiale asupra mișcărilor politice în rîndurile șomerilor din Chicago, exemplificînd interacțiunea factorilor macro și micro din politică la nivelul local, național și internațional. Lasswell a mai publicat vreo douăzeci de articole în timpul acestor ani, în periodice ca *The American Journal of Psychiatry*, *The Journal of Abnormal Psychology*, *Scientific Monographs*, *The American Journal of Sociology*, *The Psychoanalytical Review* și altele asemenea. El a fost primul investigator al interacțiunii proceselor psihologice și mental-emoționale, care a folosit metode de laborator. El a publicat mai multe articole în acest interval, care raportau rezultatele experimentelor sale în relaționarea atitudinilor, stărilor emotive, conținutului verbal și condițiilor psihologice, așa cum erau acestea raportate sau reflectate de înregistrările interviurilor, pulsului, presiunii sîngelui, presiunii pielii ș.a.m.d.

În timp ce Gosnell și Lasswell erau făuritorii cu normă întreagă ai revoluției în studiul științei politice, seniorii din cadrul departamentului – inclusiv Merriam însuși, și colegii săi Quincy Wright în relații internaționale și L.D. White în administrația publică – erau de asemenea implicați în căi majore de construire a reputației Școlii de la Chicago. Merriam (1931 a) a sponsorizat și editat o serie de cărți despre educația civică în Stările Unite și Europa, un precursor al studiilor contemporane de socializare și cultură politică. În timpul aceluiași ani, Quincy Wright (1942) a dus mai departe studiul său major asupra cauzelor războiului, care implica testarea ipotezelor sociologice și psihologice prin metode cantitative. Leonard White a reluat problema Lordului Bryce (1888) “de ce în America cei mai buni oameni nu intră în politică”. Cartea lui *The Prestige Value of Public Employment*, bazată pe sondaje și cercetare, a apărut în 1929.

2. Al Doilea Război Mondial și revoluția comportamentală post belică

Școala de la Chicago și-a continuat productivitatea până la sfârșitul anilor 1930, când administrația universității sub Hutchins a atacat valoarea cercetării empirice din științele sociale. Mai mulți profesori din Departamentul de Filosofie, inclusiv George Herbert Mead și alți faimoși “pragmatisti” au demisionat și au plecat la alte universități. În știința politică, au demisionat Lasswell și Gosnell, iar pensionarea lui Merriam aproape că a dus la stagnare productivitatea Departamentului de Știință Politică. Totuși, Școala de la Chicago ajunsese la o masă care deja îi asigura din plin viitorul în țară. Herman Pritchett și-a continuat munca inovatoare în dreptul public la Universitatea din Chicago; Lasswell și-a continuat munca la Yale, inspirându-l pe Dahl, Lindblom și Lane în transformarea departamentului lor la Yale. V. O. Key Jr. la Harvard a produs mai multe generații de studenți cu interes în cercetarea empirică și cantitativă a partidelor politice, alegerilor și opiniei publice. David Truman și Avery Leiserson au adus studiul grupurilor de interes la împlinirea teoretică. William T.R. Fox. Klaus Knorr și Bernard Brodie și subsemnatul cu studenții lor au adus relațiile internaționale din Universitatea din Chicago la Yale, Princeton, Columbia, Stanford, MIT și Rand Corporation.

Al Doilea Război Mondial s-a dovedit a fi un laborator și o importantă experiență de antrenament, pentru mulți dintre profesorii care vor arunca sămânța “revoluției comportamentale”. Problemele cum se poate asigura o rată înaltă a producției agricole și industriale cu o forță de muncă redusă, cum să se recruteze și să se antreneze soldații, marinarii și piloții, iar mai târziu cum să se producă eliberarea lor și readucerea la viața civilă, cum se pot vinde obligațiunile de război, cum se poate controla consumul și inflația, cum să se monitorizeze morala internă și atitudinile aliaților și inamicilor, au creat cererea pentru personal calificat în științele sociale în toate ramurile serviciilor civile și militare. Efortul de război a creat bazine de expertiză în științele sociale, care, la terminarea războiului, au alimentat instituțiile academice în creștere, din deceniile post belice.

Lucrând pentru Departamentul de Justiție, Lasswell a dezvoltat o analiză de conținut cantitativă sistematică pentru monitorizarea presei de limbă străină și pentru studiul propagandei aliaților și inamicilor în Statele Unite. El a participat de asemenea împreună cu oameni de știință din științele sociale, ca Hans Speier, Goodwin Watson, Nathan Leites și Edward Shils la munca unei diviziuni de analiză din Foreign Broadcast

Intelligence Service of the Federal Communications Commission, care printre alte lucruri a analizat conținutul comunicației naziste pentru informare, asupra condițiilor interne morale și politice din Germania și Europa ocupată. Au fost aduse tehnicile de cercetare prin sondaj, și alte feluri de metode de intervievare, spre a face față problemelor legate de război din diversele servicii militare, Departamentele de Agricultură, Finane și Justiție și din agenții ca Office of Price Administration (Biroul pentru administrarea prețurilor) și Office of War Information (Biroul pentru informația de război). Antropologia, aflată atunci în faza sa psihiatric-psihanalitică, a fost de asemenea atrasă în efortul de război. Cauzele fascismului și nazismului, motivele căderii politice franceze, vulnerabilitățile culturale ale Rusiei, Marii Britanii și Statelor Unite au fost căutate în structura familiei, socializarea copilului și tipare culturale. Biroul pentru informația de război și Departamentul de Război au atras expertiza antropologică și psihologică a lui Ruth Benedict, Margaret Mead, Cora Dubois, Clyde Kluckhohn, Ernest Hilgard, Geoffrey Gorer și alții. Sociologii și psihologii sociali specializați în cercetare prin sondaje și psihologie socială eperimentală – incluzându-i pe Rensis Likert, Angus Cambell, Paul Lazarsfeld, Herbert Hyman, Samuel Stouffer și Carl Hovland – au fost angajați de armată, marină și aviație, pentru a trata problemele personalului lor, de către Departamentul de Agricultură în efortul său de a spori producția alimentară, de către Finane în efortul lor de a pune obligațiuni pe piață, și de către diverse servicii secrete, inclusiv OSS. O generație mai tânără de oameni de știință politică, care a lucrat în aceste agenții diferite în timpul anilor de război, a trăit experiența unui soi de practică post doctorală sub supravegherea unora dintre liderii din disciplinele științelor sociale.

Întreprinderea academică, în creștere rapidă din lumea post belică și a Războiului Rece, s-a inspirat din aceste experiențe din timpul războiului. Curricula de știință politică și profesorii din departamente au răspuns rapid la această concepție lărgită asupra disciplinei și la răspîndirea educației mai înalte. Studiul relațiilor internaționale, stimulat de rolul american important din lumea post belică și a Războiului Rece, a fost cultivată în institute de cercetare, cele mai multe nou create, la Yale, Princeton, Columbia, MIT, Harvard, și s-au răspîndit în universitățile din vest și din vestul mijlociu în anii 1950 și 1960. Odata cu angajarea personalului în noile institute de cercetare și departamente de știință politică, s-au alăturat noi subspecializări ca studiile de securitate, economia politică internațională, opinia publică, studii de cultură politică, celor mai vechi din dreptul internațional, istoria organizațională și diplomatică. Noile națiuni în dezvoltare din Asia, Africa, Orientul Mijlociu și America Latină, privite acum sub amenințarea unei Uniuni Sovietice agresive, au cerut specialiști de arie și specialiști în procesele și problemele de dezvoltare economică și politică. Departamentele de știință politică s-au extins rapid pentru a acomoda aceste noi specialități de arie și programe de relații internaționale.

Specialiștii cercetărilor prin sondaje din timpul celui de al Doilea Război Mondial au descoperit că sînt la mare căutare. Afacerile doreau să știe cum să marcheteze și cum să-și comercializeze mai bine produsele; iar politicienii doreau să afle susceptibilitățile și intențiile alegătorilor lor. De la începuturile modeste din anii 1930 și 1940, cîmpul cercetării prin sondaj și al pieței a explodat în deceniile post belice (Converse 1987). Ea a avut atât o componentă comercială, cît și una academică. Principalele instituții academice implicate în această dezvoltare au fost: Universitatea din Michigan (University of Michigan), cu al său Institut de Cercetare Socială (Institute of Social Research) și cu al său Centru de Cercetare prin Sondaj (Survey Research Center) fondat de psihologii Rensis

Likert, Angus Campbell și Dorwin Cartwright; Biroul de Cercetare Socială Aplicată (Bureau of Applied Social Research) la Columbia, fondat de Paul Lazarsfeld și Robert Merton; și Centrul Național de Cercetare a Opiniei (National Opinion Research Center) la Universitatea din Chicago, condusă în primii săi ani de sociologul Clyde Hart. Aceste trei organizații au produs în deceniile post belice o literatură și un profesorat care a contribuit substanțial la “revoluția comportamentală”.

Dintre cele trei universități, Universitatea din Michigan s-a dovedit a fi cea mai importantă în recrutarea și antrenarea oamenilor de știință politică. Al său Institut de Cercetare Socială a întemeiat o Școală de vară pentru folosirea metodelor de sondaj (Summer Training Institute), deschisă oamenilor de știință din domeniul științei politice și a altor științe sociale deja din 1947. De-a lungul anilor acest program a antrenat sute de teoreticieni politici americani și străini în tehnicile de sondare și cercetare a electoratului. În 1961 el a întemeiat Consorțiul Interuniversitar pentru Cercetare Politică și Socială (Interuniversity Consortium for political and Social Research, ICPSR), susținut de universitățile care au subscris, menținând într-o formă consultabilă o arhivă de date obținute prin sondaje și alte date cantitative, în creștere rapidă. Această arhivă a servit drept bază de date pentru un număr mare de disertații doctorale, articole din reviste de specialitate și cărți importante, iluminând aspecte variate ale procesului democratic. El și-a administrat propriul program de vară în metode cantitative.

În 1947 Universitatea din Michigan, Survey Center Research Election Studies a devenit American National Election Studies susținut de un grant major din partea National Science Foundation, cu un bord de supraveghetori independent, ales din universități americane. Această organizație – cu baza la Center of Political Studies of the Institute of Social Research of the University of Michigan, condus de Warren Miller, și cu bordul de supraveghetori al cărui președinte este Heinz Eulau de la Universitatea din Stanford – a condus în mod regulat studii naționale electorale, cu input din partea comunității de științe politice și științe sociale naționale, descoperirile cărora sînt deschise întregii comunități de oameni de știință (Miller 1994; mai jos, cap. 11).

Dacă putem vorbi despre școala de știință politică de la Universitatea din Chicago ca despre agențul care a fost scînteia revoluției științifice în studiul politicului din perioada interbelică, cu siguranță University of Michigan Institute of Social Research merită cel mai mare respect pentru răspîndirea acestei culturi științifice în deceniile de după cel de al Doilea Război Mondial, printre cele mai multe centre academice majore din Statele Unite și din străinătate. Mai multe sute de tineri cercetători au fost antrenați în tehnici de sondare și metode statistice la a sa Summer Training Institute; sute de articole și duzini de cărți au fost produse de către cercetătorii care au folosit materialele sale de arhivă; studiile de alegeri Michigan au servit ca modele pentru cercetări sofisticate ale alegerilor în toată lumea.

Răspîndirea și progresul din teoria politică empirică a implicat mai mult decît teorie și tehnici de cercetare a alegerilor. Domenii ca relațiile internaționale, și politica comparată au crescut la fel de rapid ca și cîmpul politici americane, iar creșterea lor mai nouă a implicat cuantificare și abordări interdisciplinare. Centrele universitare majore de studii postuniversitare din perioada post belică – Yale, The University of California la Berkeley, Universitățile din Michigan, Wisconsin, Minnesota, Stanford, Harvard, Princeton, MIT și altele – au produs sute de doctori în științe politice care au fost angajați de departamentele de știință politică aflate în plină proliferare și creștere, în Statele Unite,

dar și în numeroase colegii și universități de peste hotare. Cele mai multe din aceste centre de antrenare post universitară au furnizat instruire în metode cantitative din deceniile de după cel de-al Doilea Război Mondial. (Somit și Tannehaus 1967; Crick 1959; Eulau 1976).

Sub conducerea lui Pendleton Herring, Social Science Research Council a facilitat și îmbogățit, între anii 1940 și 1960, aceste dezvoltări prin bursele sale post universitare și doctorale și prin programele de sprijinire a cercetării. Două din comitetele sale de cercetare în știința politică – Committee on Political Behavior și Committee on Comparative Politics au luat conducerea în dezvoltarea și sofisticarea studiilor de arie și comparate.² În timp ce, cei mai mulți dintre participanții la aceste programe au fost oameni de știință americani, aproximativ o cincime din participanții la conferințele organizate de Committee on Comparative Politics între anii 1954-1972 au fost cercetători străini. Unii dintre ei – Stein, Rokkan, Hans Daalder, Samuel Finer, Richard Rose, Giovanni Sartori, printre alții – au fost la rândul lor lideri în răspândirea și ameliorarea studiilor de știință politică și științe sociale în Europa și în țările lor.

Disciplina științei politice a devenit în acești ani o “profesiune” modernă. Departamentele de Științe politice, Guvernare și Politică, au luat ființă pentru prima dată la sfârșitul secolului 19, când ele au început să se formeze prin alianță cu istoricii, juriștii și filosofii. Pîna la primele deceni ale secolului 20, ele erau departamente independente în multe din universitățile americane. American Political Science Association s-a format în 1903 cu ceva mai mult de 200 de membri. La sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial a ajuns la aproximativ 3000, a trecut de 10.000 la mijlocul anilor 1960, iar acum include mai mult de 13,000 de membri individuali. Cei mai mulți dintre membri sînt profesori în instituții de învățămînt superior, organizate într-un număr mare de sub specializări. Cei mai mulți dintre profesorii și cercetătorii din științele politice au obținut grade de doctor în științe politice într-unul din centrele mari de învățămînt. Calificarea pentru grade implică de obicei trecerea unui set de examene metodologice și din domeniu, și completarea unui proiect major de cercetare. Reputația de om de știință se bazează pe publicarea cărților și articolelor examinate de “referenți”. Avansarea în gradele științifice necesită de obicei evaluarea de către referenți externi din domeniul candidatului. Există duzini de reviste de științe politice, specializate în domeniu și guvernate de procesul de recenzare.

Jumătatea de secol de cercetare și antrenare în știința politică, de la sfârșitul celui de al doilea Război Mondial, a creat o profesiune academică majoră, cu multe sub specializări, și a adus contribuții majore la cunoașterea și înțelegerea noastră a politicului în toate manifestările sale. Cercetarile studiilor de arie asupra Europei occidentale și de est, Asiei de est, sud-est și sud, Orientului Mijlociu, Africii și Americii Latine, realizate de mii de cercetători antrenați oraganizatați în centre de “studii de arie” în nenumărate universități și colegii, cu propriile lor organizații și reviste – au produs biblioteci de monografii informative și adesea sofisticate.

O scurtă și selectivă revedere a programelor de cercetare fundamentală ne-ar putea ajuta în aprecierea acestei creșteri a cunoașterii științifice. Am descris deja răspândirea și sofisticarea în cercetarea alegerilor. Recordul său de predicție poate fi comparat cu cel din meteorologie și seismologie. Am făcut progrese majore în înțelegerea noastră asupra culturii politice, așa cum afectează ea instituțiile politice și performanța

² Pentru detalii vezi mai ales raportul din 1972

lor, ca și culturile elitelor importante și a altor grupuri sociale. Exemple din cercetarea prin sondaj includ operele lui Gabriel Almond, Sidney Verba, Alex Inkeles, Ronald Inglehart, Samuel Barnes și Robert Putnam.³ Studii mai descriptiv-analitice ale culturii politice sînt exemplificate de opera lui Lucian Pye (1962; 1985; 1988; Pye și Verba 1965). Înțelegerea noastră asupra participării politice a fost adusă la un nivel înalt de o serie de studii realizate în ultimele decenii de către Verba și asociații lui.⁴

În primele decenii ale perioadei post belice Talcott Parsons și alții au dezvoltat cadrele “sistemice” pentru comparația dintre diferitele tipuri de societăți și instituții, construind pe opera unor teoreticieni sociologi europeni ca Weber, și Durkheim.⁵ Însiprîndu-se din aceste surse, dar și din altele, David Easton a fost pionierul introducerii conceptului de “sistem” în știința politică (Easton 1953; 1965; Almond și Coleman 1960; Almond și Powell 1966).

Prin metode statistice agregate, am progresat acum substanțial în înțelegerea noastră asupra proceselor de modernizare și democratizare⁶ și asupra performanței guvernamentale.⁷ Un progres semnificativ s-a făcut în înțelegerea grupurilor de interes și a fenomenului “corporatist”⁸, și în aprecierea noastră a importanței cheie pe care o au partidele politice în procesul democratic.⁹

Teoriile reprezentării și ale comportamentului și procesului legislativ au fost explorate și codificate în studii de Eulau, Wahlke, Pitkin și Prewitt.¹⁰ Herbert Simon, James March și alții, au creat, începînd de la studiile oraganizațiilor guvernamentale, un nou domeniu interdisciplinar al teoriei organizaționale, general aplicabil la o scară largă de organizații, inclusiv corporațiile de afaceri.¹¹ Cercetarea politicilor publice, începută simultan în Europa și Statele Unite, a luat un avînt în ultimele decenii și promite dezvoltarea unei noi economii politice.¹²

Teoria democrației a fost semnificativ avansată de opera lui Robert Dahl, Arend Lijphart și Giovanni Sartori.¹³ Cea a democratizării a fost dezvoltată de Juan Linz, Phillipe Schmitter, Guillermo O’Donnell, Samuel Huntington și alții.¹⁴ Dedicarea, lungă de o viață, a lui Dahl studiului democrației este un exemplu al felului în care teoria politică normativă și empirică se pot îmbogăți reciproc. (Dahl 1989).

În vreme ce am accentuat, în acest capitol, creșterea și răspîndirea științei politice empirice, explicative și cantitative, a existat “progres” și în ramurile mai vechi ale disciplinei. Judecățile și speculațiile istoricilor politici, filosofilor politici și ale juriștilor,

³ Almond și Verba 1963, Verba 1987. Inkeles și alții 1950; 1959; 1974. Inglehart 1977; 1990. Barnes și Kaase et al. 1979. Putnam 1973; 1993.

⁴ Verba și Ahmed 1973. Verba și Nie 1972. Verba, Nie și Kim 1978. Scholmn și Verba 1979. Verba și Brady 1995.

⁵ Parsons 1951. Parsons și Shils 1951. Parsosn și Smelser 1956

⁶ Lerner 1958; Deutsch 1961; Lipset 1959; 1960; 1994. Diamond și Plattner 1993.

⁷ Hibbs 1978; Cameron 1978; Alt și Chrystal 1983.

⁸ Goldhorpe 1978; Schmitter și Lehbruch 1979, Berger 1981.

⁹ Lipset și Rokkan 1967; Sartori 1976; Lijphart 1968; 1984; Powell 1982.

¹⁰ Wahlke și Eulau 1962; 1978; Eulau și Prewitt 1973; Eulau 1993; Pitkin 1967.

¹¹ Simon 1950; 1953; 1957. March și Simon 1958. March 1963; 1988.

¹² Wildavsky 1986. Flora și Heidenheimer 1981. Heidenheimer, Hecllo și Adams 1990. Castles 1989.

¹³ Dahl 1956; 1961; 1966; 1970; 1971; 1973; 1982; 1985. Lijphart 1968; 1984; 1994; Sartori 1987.

¹⁴ Linz și Stepan 1978. Diamond și Plattner 1993. Schmitter, O’Donnell și Whitehead 1986. Huntington 1991.

s-au fundamentat din ce în ce mai mult pe ameliorarea metodologiei cercetării – acumularea riguroasă de informație și rafinarea în logica analizei și inferență. Istoria politică comparată a adus contribuții importante la teoria statului, instituțiile politice și politicile publice (Moore 1966; Skocpol 1979;1984). Rafinări în metodologia studiului de caz au fost făcute de Harry Eckstein și Alexander George, iar acestea au mărit rigoarea studiilor istorice în politica comparată și politica externă.¹⁵ Metodologia comparației a fost rafinată și îmbunătățită de opera lui Almond și a colaboratorilor săi, Adam Przeworski și James Teune, Arend Syphart, Neil Smelser, Mattei Dogan, David Collier și Gary King, Robert Keohane și Sidney Verba.¹⁶

Cu operele lui Rawls, Nozick, Barry, Walzer, Fishkin și alții, filosofia politică normativă a realizat progrese substanțiale, și nu în totalitate fără influența studiilor empirice.¹⁷ William Galston (1993) în ediția recentă a volumului *Political Science: The State of the Discipline II*, evidențiază că filosofia și teoria politică se mișcă în direcția unei tot mai mari fundamentări pe evidența empirică, o mare parte a acesteia fiind extrasă din cercetarea din știința politică și din alte discipline ale științelor sociale. Galston îi îndeamnă pe teoreticienii politicului să își ia sarcina de a codifica acele descoperiri ale cercetărilor empirice care au relevanță pentru filosofia politică, așa cum au procedat Robert Dahl (1956), Dennis Thompson (1970) și James Q. Wilson (1993).

Evaluarea lui Martin Shapiro (1993) a studiului contemporan al curților de judecată și a dreptului public cheamă similar la o mai strânsă integrare a studiilor legale cu știința politică instituțională și procesuală. Știința politică fără analiză legală este în mod serios lipsită de putere explicativă; iar analiza legală în afara contextului politic instituțional și procesual este formală și sterilă. Lucrările lui Shapiro și cele ale unui număr din ce în ce mai mari de cercetători din dreptul public și tribunale, demonstrează validitatea acestei propoziții (vezi Drewry mai jos: cap. 6).

Astfel, povestea noastră despre istoria științei politice include progresul realizat de subdisciplinele timpurii tradiționale, măsurate după același criteriu. Tot astfel cum revoluția științifică a ultimului secol a avut înfruntare asupra studiului politicului, și răspunsul disciplinei științei politice a fost multivocal și ambivalent. Unele părți ale disciplinei au răspuns mai devreme la aceste provocări; iar altele au văzut fața științei ca lipsită de orice fel de compasiune și empatie, și ca o amenințare la erudiția umană. Nu ar trebui să neglijăm spaima de a fi învechit pe care o generează introducerea statisticii, matematicii și virtuozității diagramatice. Dar generațiile mai noi, care cultivă studiul istoriei politice, filosofiei și dreptului au depășit aceste anxietăți, au descoperit vulnerabilitățile și neajunsurile abordării comportamentale, au dezvoltat propriul arsenal de mistificări și s-au dovedit să la fel de competenți în folosirea fumului și oglinzilor, ca frații lor comportamentaliști.

3. Știința politică în Europa

¹⁵ Despre metodologie vezi Eckstein 1975 și George și McKeown 1982. Pentru aplicații vezi: George și Smoke 1974; George 1980; George et al. 1983. George și Simons 1994.

¹⁶ Almond și Coleman 1960; Almond, Flanagan și Mundt 1973. Przeworski și Teune 1970. Syphart 1971. Smelser 1976. Dogan și Pelassy 1990. Collier 1993. Kink, Keohane și Verba 1994.

¹⁷ Rawls 1971. Nozick 1974. Barry 1970. Walzer 1983. Fishkin 1992.

În vreme ce știința politică și-a avut originile și prima creștere în lumea mediteraneană a antichității, în evul mediu catolic, Renaștere, Reformă, Luminism și secolul 19 în Europa¹⁸, aceasta a fost o chestiune de cercetare individuală – fie în așezăminte instituționale, ca academiile grecești, fie în universitățile europene ale evului mediu și de mai târziu. Mulții dintre teoreticienii și filosofilor politici din vremurile acelea au funcționat ca și cărturari cu jumătate de normă în cadrul bisericii, a birocrăției și a ordinelor sale, au fost sprijiniți de patroni regali și aristocrați, sau au fost ei înșiși aristocrați sau oameni cu stare. În secolul 19 odată cu creșterea universităților europene, învățătura despre stat, administrație, politică și politici publice s-a desfășurat din ce în ce mai mult în universități. Până recent unitatea tipică a universităților europene a constat dintr-o singură catedră profesorală deținută de un învățat înconjurat de cei mai puțin erudiți sau asistenți. În deceniile post belice unele dintre aceste catedre universitare au fost mărite la departamente, cu un număr de ordine profesionale atribuite diferitelor specializări de predare și cercetare.

Un număr recent al revistei *European Journal of Political Research* (Valles și Newton 1991) este dedicat istoriei post belice a științei politice occidentale europene. Eseul introductiv al autorilor susține că progresul științei politice în Europa a fost asociat cu democratizarea, aceasta din motive evidente, și cu apariția statului bunăstării, deoarece un stat activist, deschis, penetrant, necesita cantități mari de informație asupra proceselor politice și performanța politică. În timp ce autorii au recunoscut impactul substanțial al științei politice americane asupra celei europene, ei au evidențiat faptul că existase deja o tradiție a studiului electoral comportamental în Europa înainte de al doilea Război Mondial (Siegfried 1930), cu Duverger (1951/1976) în Franța și Tingsten (1937/1963) în Suedia. Marile figuri din științele sociale din secolul 19 și de la începutul secolului 20, care au inspirat dezvoltările creative din America erau europene, așa cum am arătat. Richard Rose (1990) evidențiază că, în timp ce dezvoltarea majoră din științele politice a avut loc în Statele Unite după cel de al doilea Război Mondial, fondatorii științei politice americane – acei Woodrow Wilsoni, acei Frank Goodnowi, acei Charles Merriami – și-au luat gradele sau au petrecut anii post universitari la universitățile europene, în principal în cele germane. Învățătura, cultura și capacitățile profesionale erau concentrate în Lumea Veche, și erau din ce în ce mai subțiri pe măsură ce mergeai spre vest. În perioada dinaintea celui de la doilea Război Mondial, cercetătorii americani încă se simțeau provinciali. În perioada interbelică, și în centre atât de inovatoare ca Universitatea din Chicago, Merriam încă îi îndemna pe cei mai promițători studenți ai săi, să petreacă un an post universitar în Europa și le furniza ajutorul financiar pentru aceasta.

Cucerirea nazistă și fascistă și devastarea produsă de cel de al doilea Război Mondial, a distrus viața universitară a Europei continentale pentru aproape un deceniu. Numeroși oameni de știință germani din științele sociale au fost efectiv transplantați în Statele Unite, unde au contribuit la efortul de război american și au îmbogățit cercetarea și predarea în sociologie, psihologie, știința politică. La New School for Social Research din New York a fost o întreagă facultate exilată; și aproape că nu găseai o universitate majoră fără unul sau mai mulți profesori exilați în facultățile lor de științe sociale. Oameni de știință ca Paul Lazarsfeld, Kurt Lewin, Wolfgang Kohler, Hans Speier, Karl Deutsch, Hans Morgenthau, Leo Lowental, Leo Strauss, Franz Neumann, Henry

¹⁸ Și într-adevăr în antichitatea indiană (Ranvajan 1987) și în Islamul evului mediu (Rabi 1967).

Ehrmann, Otto Kirchheimer, Herbert Marcuse au adus contribuții importante la revoluția comportamentală din Statele Unite, ca și la diversele curente care au atacat-o. Deci, știința politică care a fost plantată în Europa după cel de al doilea Război Mondial a fost în parte produsul științei politice ale cărei rădăcini au fost la origine în Europa.

În primele decenii de după cel de al II-lea Război Mondial, pe măsură ce avea loc noua reimplantare fizică a Europei, și instituțiile ei erau puse pe picioare și umplute cu personal, ceea ce era nou în științele sociale era în cea mai mare parte de origine americană. Ruptura față de abordarea juridică și istorică în studierea instituțiilor guvernamentale, a partidelor politice și a alegerilor, grupurilor de interes, opiniei publice și comunicării, fusese produsă în universitățile americane și în centrele de cercetare. Odată cu planul Marshall pentru economia distrusă a Europei, oamenii de știință americani, susținuți de fundații filantropice americane, au fost misionari în reînnoirea cercetării științifice europene și în asimilarea abordărilor americane empirice și cantitative. Zeci de tineri cercetători europeni, susținuți de burse Rockefeller și ale altor fundații, au vizitat și au urmat cursurile universităților americane. Programele de cercetare cu baza în Statele Unite – SSRC Committee on Comparative Politics, studiile electorale de la Universitatea din Michigan, studiile lui Inglehart asupra valorilor politice – au căutat colaboratori europeni, i-au antrenat și adesea i-au finanțat.

Această dependență de o singură parte a durat numai pentru o scurtă perioadă de timp. Cercetarea și tradițiile științelor sociale erau prea adânc înrădăcinate în culturile europene pentru a fi fost iremediabil distruse în perioada nazistă. Până în anii 1960, vechile universități au fost reconstituite și s-au fondat multe altele noi. Vocile europene aveau din ce în ce mai mult contribuții semnificative la outputul cercetării din științele sociale. Comitetul pentru Sociologie Politică al Asociației Sociologice Internaționale, deși însuma eforturile americane celor europene, era predominant europeană în participare. Impactul său în Europa a fost foarte asemănător aceluia, anterior, al comitetului American pentru Politică comparată. Studiile europene comparative, cum ar fi proiectul Democrației Europene Mai Mici (Smaller European Democracies), condus de Dahl, Lorwin, Daalder și Rokkan, a ajutat contribuțiile la dezvoltarea profesionalismului în știința politică europeană. Survey Research Center de la Universitatea din Michigan, și-a început rolul activ în dezvoltarea unei sofisticate cercetări a alegerilor din Europa, cu un studiu în Anglia la începutul anilor 1960, urmat de alte țări europene. Fiecare dintre aceste studii asupra alegerilor naționale a lăsat în urmă cadre profesionale antrenate în continuarea cercetărilor asupra alegerilor.

În 1970 a fost fondat European Consortium for Political Science (ECPR) cu fonduri de la Fundația Ford (Rose 1990), cu o agendă similară celeia a comitetelor de știință politică ale American Social Science Research Council. El a furnizat fonduri pentru instituirea unei școli de vară cu programe de antrenare în metodologia științelor sociale (cu locația la Universitatea din Essex), workshop-uri ținute în diferite centre naționale privind diferite teme particulare de cercetare, proiecte de cercetare comune. Printre activitățile pe care le-a cultivat sînt o arhivă de date și o revistă profesională, The European Journal for Political Research. Calitatea de membru în ECPR este prin departament sau instituție. Până în 1985 Directoriul Oamenilor de Știință Politică Europeni lista un număr de aproape 2500 de membri. Forța științei politice din țările europene individuale, este sugerată de un număr de departamente afiliate cu ECPR. Din cei 140 de membri la 1989, 40 erau din Regatul Unit, 21 din Germania, 13 din

Olanda, 11 din Italia, și 5 din Franța (Rose 1990: 593). Influența științei politice americane asupra științei politice internaționale și europene este reflectată într-o oarecare măsură de numărul de membri străini ai American Political Science Association, și ca atare, a celor care sînt abonați la American Political Science Review: Regatul Unit, Germania și Japonia au fiecare mult peste o sută de membri, Israeleul, Coreea de Sud și Olanda au fiecare cîte cincizeci de membri; Norvegia, Suedia, și Taiwan au în jur de treizeci de membri; Franța are 27 (APSA 1994: 327ff).

În 1990, organizată în Asociația Internațională de Știință Politică, în numeroase organizații naționale și subnaționale, ca și în numeroase specializări funcționale diferite, profesiunea științei politice împreună cu o concepție unitară a comunității științifice, este temeinic statornicită la nivel global.

Cuvinte cheie

Scoala de la Chicago
Metoda cotelor
Esantionare
Revoluția comportamentalista
Administratie publica
Comunicare politica
Comportament politic
Putere politica
Relatii internationale
Partide politice
Studii electorale
Teoria democratiei
Abordarea juridica
Abordarea istorica

Chestionar de auto evaluare

- Care sînt temele istoriei gîndirii politice pe care le propune Almond din perspectiva metodologică?
- Ce este Școala de la Chicago și care este contribuția majora a acesteia la dezvoltarea științei politice din secolul XX?
- În ce a constat *Revoluția comportamentală postbelică* din științele politice și care sînt autorii ei?
- Care sînt autorii care au dezvoltat cadrele sistemice pentru comparația dintre diferitele tipuri de societăți și instituții în știința politică a secolului XX?
- Care sînt autorii care au dezvoltat metodologia comparației în știința politică de dupa cel de al doilea Razboi Mondial?
- Care a fost evoluția teoriei politice în Europa post belica?

Unitatea III

Perspective opuse asupra istoriei disciplinei

Aceia care nu ar fi de acord cu această relatare progresiv-eclectică a istoriei științei politice pot fi împărțiți în patru grupe. Sînt cei care resping noțiunea unei științe a politicii progresive – dintr-o perspectivă anti-știință (straussienii); sau dintr-o perspectivă deconstructivă, post-știință. Apoi sînt cei care resping eclecticismul poziției noastre. Printre aceștia sînt marxiștii și neo marxiștii, care susțin că legile fundamentale ale societății umane arată că, procesele istorice, economice, sociale și politice, ca și acțiunea umană care rezultă în aceste procese, sînt o singură unitate inseparabilă; deci marxiștii ar respinge atît progresivitatea cît și eclecticismul abordării noastre. Al doilea grup care respinge eclecticismul metodologic al abordării noastre sînt maximaliștii dintre teoreticienii “alegerii raționale”, a căror viziune despre istoria disciplinei este una care culminează într-un stadiu parcimonios, reductiv, formal-matematic.

Unitatea IV

Pozitivismul și influența sa asupra dezvoltării științei politice.

Max Weber: Distincția fapte-valori. Sensul și semnificația sa metodologică.

Bibliografie: **Max Weber. Caracterul “obiectiv” al cunoașterii în domeniul științelor sociale și politice (1904).** În vol. *Teorie și metodă în științele culturii*. Polirom 2001. Pp. 9-66.

Opțional: Max Weber. Sensul “neutralității axiologice” în științele sociologice și economice (1917). În vol. *Teorie și metodă în științele culturii*. Polirom 2001. Pp.133-180.

*

Considerat de departe cel mai faimos teoretician al secolului 20, Max Weber este deasemenea cunoscut ca principalul arhitect al științelor sociale moderne împreună cu Karl Marx și Emil Durkheim. Contribuțiile vaste ale lui Weber au furnizat un avînt critic apariției unor noi discipline academice ca sociologia, și administrație publică, ca și unor semnificative reorientări în drept, economie, știința politică și studiul religiilor. Scrierile sale metodologice sînt instrumentale în stabilirea identității științelor sociale moderne ca un cîmp distinct de investigație; pînă în ziua de azi el este revendicat a fi sursa de inspirație în egala măsură atît pentru pozitiviști, cît și pentru detractorii hermeneutici ai acestuia. Și mai substanțial, cele mai notorii contribuții ale lui Weber au fost “teza raționalizării”, o impresionantă analiză meta-istorică a dominației vestului în timpurile moderne, și “teza eticii protestante”, o genealogie non-marxistă a capitalismului modern. Împreună, aceste două teze au contribuit la lansarea reputației sale ca unul dintre teoreticienii fondatori ai modernității. În plus, interesul său pentru, și participarea sa avidă în politică, au condus la un curent de realism politic comparabil cu cel al lui Machiavelli și Hobbes. Ca atare, influența lui Max Weber a dominat o vastă arie de reflecție din diferite discipline, metodologii, ideologii și filosofii, la care aderăm încă și din ce în ce mai mult.

Influente

Nu este o sarcina facila aceea de a-l situa pe Weber intr-o anumita traditie filosofica. Datorita uimitoarei varietati de identitati care ii pot fi atribuite ca om de stiinta, cu siguranta ca nu poate fi numit filosof, cel putin nu in sensul restrins al termenului. In general vorbind viziunea filosofica despre lume a lui Weber, chiar daca nu este o filosofie coerenta, a fost influentata de criza adinca a proiectului Iluminist din Europa sfirsitului de secol 19, care era caracterizata de revolta intelectuala impotriva ratiunii pozitive, de celebrarea vointei si intuitiei subiective, si de aspiratia neoromantica pentru intregire. Ca atare, fundalul filosofic al gindirii sale va fi evidentiat aici de-a lungul a doua axe: epistemologia si etica

2. Etica: Kant si Nietzsche

Idealismul german pare sa fi exercitat o alta durabila influenta asupra lui Weber, discernabila in viziunea sa etica asupra lumii, mult mai mult decit in pozitia epistemologica. Acesta a fost curentul discursului Idealist in care figureaza la loc proeminent etica kantiana si critica sa nitzscheana.

Modalitatea in care Weber l-a inteles pe Kant pare sa fie aceea oferita de cadrul conceptual din psihologia morala si antropologia filosofica. In opozitie constienta cu justificarea utilitarist-naturalista a individualismului modern, Kant a vazut actiunea morala ca fiind simultan principiala si auto disciplinatoare si totodata o expresie a adevaratei libertati si autonomii. Dupa aceasta viziune kantiana, libertatea si autonomia se afla in controlul instrumental al sinelui si a lumii (obiectificare) in conformitate cu o lege formulata numai din interior (subiectificare). Mai mult, un asemenea compus paradoxal este facut posibil printr-o internalizare sau acceptare de bunavoie a principiului rational transcendental, care il salveaza de a cadea prada justificarii hedoniste a subiectificarii, pe care Kant l-a descoperit in naturalismul Iluminismului si pe care l-a detestat atit de mult. In aceasta privinta Kant il urmeaza pe Rousseau in condamnarea utilitarismului; controlul instrumental rational al lumii in serviciul dorintelor noastre degeneraza intr-un egoism organizat.. In scopul prevenirii acestui fapt, facila libertate de alegere bazata pe vointa electiva va trebui inlocuita prin exercitiul vointei rationale pure. Transformarea instrumentala a sinelui este astfel marcatorul crucial al alagentiei morale autonome atit pentru Kant cit si pentru Locke, dar baza sa a fost fundamental schimbata la Kant; ea ar trebui realizata in scopul servirii unui scop mai inalt, care este pentru Kant legea universala a ratiunii. O transformare de bunavoie este ceruta acum in slujba unei legi superioare bazata pe ratiune, sau, in limbajul weberian, in slujba unei "valori ultime".

In contextul dezbaterilor cu diversi reprezentanti ai luteranismului, este suficient a nota critica ascutita a lui Weber a comunitarianismului lutheran, care reflecta largul sau interes de sorginte kantiana pentru insividualismul subiectiv radical si transformarea metodologica a sinelui [Graf 1995]. Pe scurt s-ar putea spune, asa cum a facut-o Ernest Gellner: "preocuparile lui Kant si Weber sint realmente aceleasi. Unul a fost filosof si celalalt sociolog, dar aici ...se termina deosebirea" [Gellner 1974, 184].

Ceea ce se termina totodata este si subscrierea lui Weber la o etica kantiana a datoriei, atunci cind ajunge la posibilitatea unei legi universale a ratiunii. Weber era profund constient de faptul ca legatura kantiana intre cresterea constiintei de sine, posibilitatea

unei legi universale, și acțiunea bazată pe principii și deci liberă, fusese irevocabil compromisă. Kant a reușit să păstreze două lucruri precare ale acțiunii non-arbitrare și libertății subiective, prin asertarea unei astfel de legături, pe care Weber o credea desuetă în așa-zisa sa epocă nitzscheană.

După Nietzsche, „voința spre adevăr” nu se poate mulțumi cu construcția metafizică a unui mare metanarativ, fie acesta religia monoteistă sau știința modernă, iar creșterea conștiinței de sine, sau „intelectualizarea” a la Weber, poate duce numai la un scepticism radical, relativism valoric sau chiar mai rău, nihilism. În conformitate cu un astfel de diagnostic istoricist al modernității care culminează în „moartea lui Dumnezeu”, alternativa pare să fie, fie o radicală auto asertare și auto creare care comportă riscul de a fi arbitrară (ca la Nietzsche), fie o dezertare completă de la idealul modern al libertății autonomiei de sine (ca la Foucault în epoca sa timpurie). Dacă prima abordare duce la o radicală divinizare a umanității, una din posibilele extensiuni ale umanismului modern, a doua duce inexorabil la o „dedivinizare” a umanității, un antiumanism postmodern [Vattimo 1988, 31–47].

Văzută în această lumină, sensibilitatea etică a lui Weber este construită pe o respingere a divinității nitzscheene ca și a resemnării foucaultiene, ambele fiind în contradicție cu o etică kantiană a datoriei. Cu alte cuvinte, proiectul etic al lui Weber poate fi descris ca o căutare a unei forme non-arbitrare de libertate (latura sa kantiană) în ceea ce el percepea ca fiind o lume din ce în ce mai post-metafizică (latura sa nitzscheană). După Honigsheim, elevul și varul său, etica lui Weber este aceea a „tragediei” și a lui „cu toate acestea”. [Honigsheim 2003, 113] această tensiune adâncă între imperativele morale kantiene și diagnoza nitzscheană a lumii culturale moderne este ceea ce după toate aparențele, conferă o umbră atât de întunecat tragică și agnostică viziunii etice webereiene asupra lumii.

3. Istoria

3.1. Rationalizarea ca unitate tematică

Contribuția majoră a lui Weber, cu toate acestea, nu stă nici în epistemologie, nici în etică. Cu toate acestea ele au format în profunzime gândurile sale într-o măsură grosolan subapreciată până azi, preocuparea sa majoră stă altundeva. El este până la urmă unul dintre părinții fondatori ai științei sociale moderne.

Dincolo totuși de recunoașterea faptului că Weber nu este un simplu sociolog, așa cum l-a făcut să pară interpretarea durkheimiană a lui Talcott Parsons, identificarea unei *idée maîtresse* de-a lungul operei sale disparate, a fost o întreprindere controversată încă din vremea lui și chiar până azi este departe de a fi clarificată. *Economy and Society* a sa *magnum opus*, a fost o publicație postumă republicată recent sub titlul *Max Weber Gesamtausgabe*. Ea reflectă preocuparea lui Weber pentru subiecte diferite de la drept, oras, muzică, dominație, și economie, toate fiind tratate sub aspectul comprehensiv al temei surprinse sub denumirea istorie dezvoltamentală a rationalismului occidental. Tema și denumirea surprind intenția lui Weber de a testa ceea ce s-a numit teza rationalizării.

Ceea uimeste imediat pe cineva care studiaza texa rationalizarii a lui Weber este aparenta sa ireversibilitate si eurocentrismul sau. Imageria apocaliptica a “custii de fier” care bintuie paginile concluzive ale Etici protestante este comun inteleasa ca reflectind fatalismul sau intunecat privitor la dezvoltarea inexorabila a rationalizarii si culminarea sa cu totala pierdere a libertatii si evaporarea intelesului in lumea moderna. O astfel de explicatie ar fi ceva de genul:

Produs al civilizatiei europene moderne, studierea oricarei probleme de istorie universala, trebuie sa aibe ca intrebare carei combinatii de circumstante ar trebui atribuit faptul ca in civilizatia Occidentala, si numai in civilizatia occidentala, a aparut fenomenul cultural care (ne place sa credem) se afla intr-o linie de dezvoltare avind o valoare si semnificatie universala [Weber 1920/1992, 13].

Toate la un loc asadar, procesul de rationalizare asa cum il nareaza Weber pare foarte inrudit cu teleologia metaistorica care desparte irevocabil de si pune deasupra Vestul de Est.

In acelasi timp, totusi, Wber a negat cu insistenta posibilitatea unei legi universale a istoriei in eseurile sale metodologice; chiar in aceleasi pagini ale cuvintului inainte el spune: “rationalizari de cel mai variat caracter au existat in diferite departamente ale vietii si in toate ariile culturii” [Ibid., 26]. El deasemenea stipuleaza clar ca al sau studiu al diverselor forme de religii ale lumii trebuie luat in seama pentru valoarea sa euristica, mai degraba decit ca analize de culturi, oricit de succinte” [Ibid., 27]; acest studiu a fost conceput ca o platforma compartiv-conceptuala pe care sa se ridice trasaturile edificatoare ale rationalizarii in Vest. Daca numai un dispozitiv euristic si nu o lege universala a p[rogresului, atunci ce este rationalizarea si de unde vine viziunea fara compromis distopiana ?

3.2. Calculabilitate, predictibilitate si stapinirea lumii

In citeva cuvinte spus, rationalizarea, care are loc in toate ariile vietii umane, de la religie si drept la muzica si arhitectura, inseamna un sens istoric catre o lume in care “cineva poate, in principiu, sa stapineasca toate lucrurile, prin calcul” [Weber 1919/1946, 139]. Spre exemplu, capitalismul modern este un mod rational de viata economica deoarece el depinde de un proces calculabil de productie. Aceasta cautare de calculabilitate exacta sta la baza unor astfel de inovatii institutionale precum contabilitate monetara (in special contabilitatea intrarilor duble), centralizarea controlului de productie, separarea muncitorilor de mijloacele de productie, rezerva de forta de munca libera formal, si alte trasaturi care fac capitalismul modern *calitativ* diferit de toate celelalte forme de viata economica. Posibilitatea crescuta de calculare/calculabilitatea marita a procesului de productie este deasemenea sustinut de aceea din sferele non-economice, cum ar fi dreptul si administratia. Formalismul legal si managementul birocratic intaresc acele elemente de predictibilitate din mediul sociopolitic care stinjenesc capitalismul industrial prin mijloacele introducerii egalitatii formale a cetateniei, o legislatie de norme legale strict legata de regul, un judiciar autonom si o birocratie profesionala depolitizata. Toata aceasta calculabilitate si predictibilitate din sfera politica, sociala si economica nu a fost posibila fara schimbarea valorilor din etica, religie, psihologie si cultura. Rationalizarea institutionala s-a afirmat, cu alte cuvinte, pe baza aparitiei unui tip rational aparte de personalitate, sau a “persoanei cu vocatie” asa cum este subliniat in *Etica protestanta*. Rezultatul acestui complex de interferente a ideilor si intereselor a fost civilizatia

moderna rationala cu enorma sa capacitate materiala si culturala spre o neabatuta, implacabila, neindurartoare stapinire a lumii.

3.3. Cunoastere, impersonalitate si control

Pe un palier mai analitic, toate aceste procese disparate de rationalizare pot fi vazute ca crestere a cunoasterii, marire a gradului de impersonalitate si intarire a controlului [Brubaker 1991, 32–35]. Intii **cunoasterea**. Actiunea rationala intr-un sens foarte general presupune cunoastere. Ea necesita oarecare cunoastere a circumstantelor ideationale si materiale in care este sadita actiunea noastra, de vreme ce a actiona rational inseamna a actiona pe baza reflectarii constiente a consecintelor probabile ale actiunii noastre. Ca atare, cunoasterea care se afla la temelia unei actiuni rationale este de natura cauzala conceputa in termenii relatiei mijloace-scopuri si aspirind catre un intreg sistematic si logic interconectat./ Cunoasterea moderna si tehnologica este o culminare a acestui proces pe care Weber l-a denumit intelectualizare, in cursul caruia, soluri germinative ale cunoasterii umane din trecut, ca religia, teologia, si metafizica, au fost incet impinse spre tarimul superstitiei, misticului sau pur si simplu, iarrationalului. Numai in civilizatia moderna occidentala, dupa Weber, s-a intimplat ca acest proces gradual de dezvoltare sa ajunga la dezanodamentul sau radical.

In al doilea rind **impersonalitatea**. Rationalizarea, in conformitate cu weber, contine obiectificare. Capitalismul industrial, o data, reduce muncitorii la cifre goale intr-un registru contabil, in totalitate lipsa de catsele tarditiei si considerentelor non-economice, asa cum procedau relatiile de piata vis-à-vis de cumparatori si vinzatori. Al doilea, cu abandonarea principiului justitiei Khadi (adica a adjudecarii ad hoc personalizate), dreptul si administratia moderna conduc deasemenea in stricta conformitate cu codurile sistematice formale si *sine irae et studio*, adica “fara a privi persoana”. Din nou Weber a gasit justificarea obiectivarii nu numai in interesele materiale, ci in etica vocationala puritana si modul de viata pe care acesta l-a inspirat, si care s-a afirmat pe teodicea monoteista dezvoltata care reducea oamenii la simple unelte ale providentei Divine. Ironic, pentru Weber subiectivitatea interioara moderna s-a nascut odata ce ne-am pierdut orice valoare inerenta *qua* oameni si a devenit riguros obiectificata vis-a-vis de Dzeu in cursul Reformei. Indivizii moderni sint subiectificati si obiectificati simultan.

Al treilea, **controlul**. Atotpatrunzator in viziunea lui weber despre rationalizare este marirea controlului din viata sociala si materiala. Rationalizarea tehnica si stiintifica a imbunatatit major capacitatea umana de stapinire asupra naturii si de disciplinarizare institutionala *via* administratie birocratica, formalism, legal, si capitalism industrial. Controlul calculabil, disciplinat asupra oamenilor a constituit, din nou, o consecinta neintentionata a eticii puritane a autodisciplinarii riguroase si a autocontrolului, sau a ceea ce Weber a denumit “ascetism interior”. Aici din nou, Weber a vazut ironia ca, un cetatean individual modern echipat cu drepturi inviolabile, s-a nascut ca parte a etosului rational, disciplinar care a penetrat din ce in ce mai mult in fiecare aspect al vietii sociale.

4. Modernitatea

4.1. “Cusca de fier” si fragmentarea valorilor

Astfel vazuta, rationalizarea asa cum este postulata de Weber nu este altceva decit un neechivoc fenomen istoric. Asa cum am aratat, intii, Weber o vede ca pe un proces ce are loc in cimpuri disparate ale vietii umane cu o logica proprie fiecarui cimp si variind in directii; “ fiecare din aceste directii poate fi rationalizat in termenii unor foarte diferite valori si scopuri ultime, si ceea ce este rational dintr-un punct de vedere poate fi foarte bine sa fie irational dintr-un altul” [Weber 1920/1992, 27]. Al doilea, si mai important, pentru Weber ramificarea sa etica este profund ambivalenta. Pentru a folosi dihotomia lui, rationalitatea formal-procedurala catre care tinde rationalizarea occidentala nu merge cu necesitate impreuna cu o rationalitate substantiv-valorica. Pe de o parte, calculabilitatea si predictibilitatea exacta din mediul social pe care rationalitatea formala a introdus-o, sporeste dramatic libertatea individuala prin faptul ca ajuta indivizii sa inteleaga si sa navigheze prin reseaua complexa a institutiilor in scopul realizarii scopurilor propriilor alegeri. Pe de alta parte, libertatea si agentia sint serios restrictionate de aceiasi forta din istorie prin care indivizii sint redusi la un “zimt al unei roti dintate”, sau “prinsi intr-o cusca de fier” pe care rationalizarea formala a raspindit-o in dauna rationalitatii substantive. De unde si faimoasa sa lamentare din *Etica protestanta*:

Nimeni nu stie cine va trai in aceasta cusca in viitor, sau daca la sfirsitul acestei dezvoltari urias se vor ridica profeti cu totul noi, sau daca va exista o mare renastere a vechilor idei si idealuri, sau daca nici una, atunci o pietrificare mecanica, infrumusetata de un soi de auto importanta convulsiva. Caci despre “ultimul om” al acestei dezvoltari culturale s-ar putea foarte adevarat spune: “Specialist fara spirit, sensualist fara inima; aceasta nulitate isi imagineaza ca a atins nivelul de umanitate niciodata realizat pina la el” [Weber 1904-05/1992, 182: traducere alterata].

Al treilea, Weber vede viitorul rationalizarii nu numai in termenii “pietrificarii mecanizate”, ci si ca o inundare haotica, chiar atropica a valorilor subiective. Cu alte cuvinte, “cusca de fier” birocratica este numai o parte a modernitatii pe care ne-a adus-o rationalizarea; cealalta este un “politeism” al fragmentarii valorilor. Pe culmea rationalizarii, noi modernii am descoperit deodata traind “asa cum traiau anticii pe cind lumea lor nu fusese inca dezvrajita de zeii si demonii ei” ” [Weber 1919/1946, 148]. Societatea Occidentala moderna este, weber pare sa spuna, inca odata vrajita ca rezultat al dezvrajirii. Cum se intimpla acest lucru si cu ce consecinte?

4.2. Revrajire *via* dezvrajire

De fapt, teza rationalizarii lui Weber poate fi inteleasa cu mai multe nuante daca o abordam ca pe o dialectica a dezvrajirii si revrajirii (din lipsa de alti termeni) mai degraba decit ca pe un proces unilateral si unilinear. Dezvrajirea a condus la religii monoteiste in Vest; in practica, aceasta inseamna ca maxime *ad hoc* de viata au fost gradual inlocuite cu un sistem total unificat de semnificatie si valoare, care a culminat istoric in etica puritana a vocatiei. Aici, ironia a fost ca dezvrajirea a fost un proces care a continuat cu taote acestea. Dezvrajirea in cea de a doua faza a sa a impins la o parte religia monoteista ca pe ceva irational, delegitimind-o astfel ca imagine unificatoare a lumii din lumea seculara moderna.

Stiinta moderna, care a fost singura responsabila pentru aceasta dezvoltare din urma, a fost initial salutata ca un sistem surogat de creare de valori ordonate, asa cum l-a aflat Weber in convingerile lui Bacon (stiinta ca “drumul spre *adevarata* natura”) si ale lui Descartes (ca “drumul spre *adevaratul* Dzeu”) [Weber 1919/1946, 142]. Weber, totusi, stiinta moderna este o intreprindere profund nihilista in care orice realizare stiintifica

demna de acest nume trebuie “sa fie interogata astfel incit sa fie depasita si sa devina astfel invecitata” intr-un proces “care este in principiu *ad infinitum*”, punct in care “ajungem la *problema semnificatiei* stiintei”. El continua prin a intreba: “Pentru nu ca este simplu pur si simplu evident de la sine ca ceva care este supus unei astfel de legi are inteles prin sine insasi si este rational. De ce ar face cineva ceva care in realitate nu ajunge vreodata la un sfirsit si nici nu ar putea sa o faca?” [*Ibid.*, 138: traducere alterata]. Pe scurt, stiinta moderna a deconstruit fara crutare alte activitati creatoare de valori, iar in acest curs propria sa semnificatie a fost deasemenea demolata dincolo de orice posibilitate de reparatie. Rezultatul este un “*Götterdämmerung* al oricaror perspective evaluatoare” inclusiv al stiintei insasi [Weber 1904/1949, 86].

Iremediabil dusa ca rezultat, este viziunea unificatoare asupra lumii, fie aceasta religioasa sau stiintifica, si ceea ce decurge de aici este fragmentarea in sfere de valori incompatibile. Weber, spre exemplu, observa: “de la Nietzsche, realizam ca ceva poate fi frumos, nu numai in pofida aspectului in care el nu este bun, ci chiar din cauza acelui aspect” [Weber 1919/1946, 148]. Ceea ce inseamna a spune ca, valorile estetice stau acum intr-un antagonism ireconciliabil fata de de valorile religioase, transformind “judecatile de valoare in judecati de gust prin care ceea ce este moralmente reprobabil devine mai degraba ceea ce este lipsit de gust” [Weber 1915/1946, 342].

Weber, in acest caz, nu prevedea o disolutie pasnica a marilor metanarative ale religiei monoteiste si a stiintei universale intr-o serie de narative locale si in cultura moderna pluralista consecutiva, in care diferite practici culturale isi urmeaza propria lor logica imanenta. Viziunea lui despre revrajirea politeista este mai degraba aceea a unei fragmentari de valori incomensurabile intr-o pluralitate de metanarative alternative, fiecare dintre ele sustinind ca raspunde la aceleasi intrebari metafizice la care religia si stiinta (din modernitatea timpurie) s-au straduit sa le faca fata in felul lor propriu. Maortea lenta a lui Dzeu a atins apogeul in reintoarcerea demonilor care “lupta sa cistige puterea asupra vietilor noastre si din nou...reincep eterna lor lupta unul cu celalalt” [Weber 1919/1946, 149].

Vazuta in acest fel teza rationalizarii lui Weber concluzioneaza cu doua profetii izbitor de diferite, neasemenatoare – una este cusca iminenta a pietrificarii birocratice si cealalta pluralismul elenistic al deitatilor razboinice. Lumea moderna a ajuns sa fie monoteista si politeista totodata. Ceea ce pare sa se afle la temeiul acestei imagerii contradictorii a modernitatii, este problema umanitatii moderne si a pierderii libertatii si agentiei sale morale. Dezvrjirea a creat o lume lipsita de orice temei obiectiv identificabil si constatabil pentru convingerile noastre. In aceste imprejurari, dupa Weber, individul modern tinde sa actioneze numai sub impulsul sau estetic si exprima convingeri arbitrare care nu pot fi comunicate al nevoie; majoritatea celor care nu pot nici macar sa actioneze dupa convingerile lor, sau “ultimii oameni care au inventat fericirea” a la Nietzsche, duc viata unui “zimt din roata dintata”. Fie ca problema modernitatii este relatata/redata in termenii permearii unei rationalitati obiective, instrumentale sau a unei agitaii fara scop a valorilor subiective, weber a vazut aceste doua imagini ca continuind o singur problema, in masura in care ele contribuiau la inertia indivizilor moderni care esueaza in a asuma actiunea morala principiala. “Senzualistii fara inima” si “specialistii

fara spirit formeaza intr-adevar cele doua fete ale aceleasi monezi care poate fi numita lipsirea de putere a sinelui modern.

4.3. Modernitate contra modernizare

Odinioara lucrurile erau altfel, sustine Weber. Un sens neclintit al convingerii care se sprijinea pe nimic altul decit persoanelitatea cea mai adinca, a fost odata izvorul unei conduite extrem de metodice si disciplinate a vietii de zi cu zi – ori pur si simplu a vietii ca datorie. Nascut in mijlocul zbuciumului Reformei, acest arhietip al sinelui modern si-a tras puterea numai din sine insusi, in sensul ca principiul de actiune al sinelui era determinat numai de propria nevoie psihologica de a-si castiga afirmarea de sine. Totodata, felul in care aceasta subiectivitate profund introspectiva era practicata, respectiv, stapinirea de sine, continea o atitudine extrem de rationala si radicala metoda fata de sinele interior si fata de lumea din afara, obiectiva. Transformarea sinelui intr-o personalitate integrata si stapinirea lumii cu neclintita energie, valoare subiectiva si rationalitate obiectiva, forma odinioara “un intreg intact” ” [Weber 1910/1978, 319] Weber denumeste agentul acestei unitati “persoana vocatiei” in scrierile sale religioase, “personalitate” in eseurile sale metodologice, “politician adevarat” in scrierile politice si “individ carismatic” in *Economy and Society*. Mult celebrata teza Etica Protestanta a constituit cu adevarat o relatare genealogica a acestei agentii morale unice in timpurile moderne.[Goldman 1992].

Odinioara era deasemenea diferit modul de societate constituit de si la rindul sau constitutiv de acest tip de agentie morala. Imaginatia sociologica a lui Weber isis reveleaza cel mai ascutit simt al ironiei cind urmareste radacina integrarii coezive, socializarii intense si a disciplinei comunale severe a “societatii de secta” pina la subiectivitatea izolata si introspectiva a persoanei vocatiei Puritane. Ironia era ca virtutiile anxioase, egoiste si chiar antisociale ale persoanei vocatiei se puteau sustine numai in mediul disciplinar al vietii asociationale de scara mica. Calitatea de membru in viata asociationala voluntara exclusiva este deschisa, si o asemenea calitate de membru, si o astfel de “calitate realizata” este cea care garanteaza calitatile etice ale indivizilor cu care se interactioneaza. “Vechiul spirit de secta stapineste cu un efect implacabil asupra naturii intrinsece a acestor asociatii”, observa Weber, pentru ca secta era prima organizatie de masa care combina agentia individuala cu disciplina sociala intr-o modalitate atat de sistematica. Weber, proclama, ca urmare ca “sectele si casele de rugaciune ascetice... au format unul dintre cele mai importante fundamente ale individualismului modern” [Weber 1920/1946, 321]. Pare clar ca ceea ce Weber incerca sa sublinieze aici este o forma arhetipala de organizare sociala care poate sa dea putere agentiei morale individuale sustinind dinamismul disciplinar de grup, un soi de viata sociala pluralist organizata pe care noi azi am numi-o “societate civila” [Kim 2004, 57–94].

Pentru a rezuma, ironia cu care Weber a explicat rationalizarea se trage de la tensiunea adincita intre modernitate si modernizare. Problema lui Weber cu modernitatea isi are origine in faptul ca aceasta avea nevoie de o constelatie unica istoric de valori culturale si de institutii sociale, si cu toate acestea, modernizarea a subminat efectiv baza culturala a

individualismului modern și solul sau germinator de societate disciplinată, care împreună au dat impulsul original al modernității. Proiectul modern a căzut victimă propriului său succes. În împrejurările modernității târzii caracterizate de “cusca de fier” și de “deitările războinice” întrebarea lui Weber devine atunci: “Cum este vreodată posibil a salva *vreo ramașita* a libertății “individuale” de mișcare *in orice sens*, dat fiind acest curent atotputernic?” [Weber 1918/1994, 159]

5. Cunoașterea

O astfel de apreciere a problematicii principale a lui Weber, care culminează în chestionarea libertății individuale moderne, poate fi de ajutor spre a ilumina unele dintre aspectele controversate ale metodologiei weberiene. În relatarea afirmațiilor sale metodologice, este nevoie să reținem că Weber nu era de loc interesat în a scrie un tratat epistemologic sistematic spre a pune capăt “disputelor asupra metodelor” timpului său. Ambiția lui era mult mai pragmatică. Tot astfel după cum “o persoană care ar încerca să meargă aplicând constant cunoașterea anatomiei, ar fi în pericol să cadă în nas” [Weber 1906/1949, 115; traducere modificată], tot astfel metodologia poate fi un fel de cunoaștere care poate furniza o regulă fixă, codificată *a posteriori*, pentru ceea ce fac istoricii și oamenii din științele sociale, dar ea nu ar putea niciodată substitui înzestrările pe care ei le folosesc în practica lor de cercetare. În loc de aceasta, încercarea lui Weber de a media între istoricism și pozitivism era menită să ajute un cercetător în fața pletorii de valori subiective care se întind atunci când se selectează și se procesează date istorice. În fond, întrebările care au orientat reflecțiile sale sociologice erau ce înseamnă a practica știința în lumea modernă politicistă și cum poate cineva face știința cu un sens al vocației. Cu cuvintele sale “capacitatea de a distinge între cunoașterea empirică și judecățile de valoare și împlinirea datoriei științifice de a vedea adevărul factual, ca și datorită practică de a ne susține idealurile, constituie programul la care noi dorim să aderăm cu o fermitate mereu crescândă” [Weber 1904/1949, 58]. Pe scurt, metodologia lui Weber este etică pe cit de epistemologică.

5.1. Înțelegerea

construind pe un nominalism neo-kantian evidentiat mai sus, asadar, contribuția lui Weber la metodologie s-a îndreptat mai ales spre chestiunea obiectivității și a rolului valorilor subiective în formarea conceptuală culturală și istorică. Pe de o parte, el l-a urmat pe Windelband în postulatul după care cunoașterea istorică și culturală este categoric distinctă de cunoașterea din științele naturii. Acțiunea care este subiectul oricărei investigații sociologice este clar diferită de comportament pur și simplu. În vreme ce comportamentul poate fi explicat fără referință la motivații interioare, și ca atare poate fi redus la simple numere agregate, făcând posibilă stabilirea de regularități pozitivistice și chiar de legi de comportament colectiv, o acțiune poate fi interpretată numai pentru că este bazată pe o atribuire subiectiv radicală a înțeleșului și valorilor celui care o realizează. Ceea ce caută un cercetător din științele sociale să înțeleagă este această dimensiune subiectivă a conduitei umane așa cum se relatează cu alții. Pe de altă parte, înțelegerea în acest sens subiectiv nu este ancorată într-o empatie non-cognitivă sau apreciere intuitivă care este aratională prin natura sa; ea poate cistiga

validitate obiectiva atunci cind intelesurile si valorile care urmeaza a fi pricepute sint explicate causal, adica, ca un mijloc spre un scop. O contextualizare teologica a unei actiuni in nexus-ul mijloc-scop este intr-adevar preconditionia pentru explicatia cauzala care poate fi obiectiv stabilita. Pina aici Weber nu se afla in dezacord cu Rickert.

Din perspectiva lui Weber, totusi, problema pe care o ridica formularea lui Rickert era obiectivitatea scopului catre care o actiune se considera ca este orientata. Asa cum am observat, Rickert in cele din urma a trebuit sa se sprijine pe un oarecare criteriu transistoric, transcultural pentru a explica scopul unei actiuni, o asumptie care nu poate fi garantat in viziunea lui Weber. Pentru a fi consistent cu preesupozitiile neo-kantiene, in loc, scopurile ele insele trebuie sa fie concepute ca fiind nu mai putin subiective. Punind un scop unei actiuni are o natura fictionala in sensul ca acesta nu este liber de evaluarea subiectiva a cercetatorului in conditiile de tematizare a unui subiect oarecare dintr-o "multiplicitate infinita de evenimente succesiv si coexistente care apar si dispar" [Weber 1904/1949, 72]. Desi o analiza contrafactuala ar putea contribui la stabilizarea procesului de imputare cauzala, ea nu s-ar putea debarasa complet de natura subiectiva a perspectivei cercetatorului.

La sfirsit, felul de cunoastere obiectiva pe care stiintele istorice si culturale o pot realiza este in mod precar limitat. O actiune poate fi interpretata cu validitate obiectiva numai la nivelul mijloacelor si nu si scopurilor. Un scop, cu toate acestea, chiar si unul "de la sine evident", este ireductibil subiectiv, sfidind astfel o intelegere obiectiva; el poate fi reconstruit pe baze conceptuale numai pe valorile nu mai putin subiective ale cercetatorului. Obiectivitatea in stiintele istorice si sociale nu este, asadar, un tel care poate fi atins cu ajutorul unei metode corecte, ci un ideal pentru care trebuie luptat fara a avea promisiunea implinirii ultime. In acest sens, s-ar putea spune ca asa numita "libertate de valori" este mai putin un principiu metodologic pentru Weber, cit o virtute etica pe care trebuie sa o posede o persoana potrivita pentru stiinta moderna.

5.2. Tipurile ideale

Metodologii "tipului ideal" este o alta marturie a acelei intentii etice foarte largi a lui Weber. In conformitate cu definitia lui Weber "un tip ideal este format de *accentuarea* unilaterala a unuia sau mai multor puncte de vedere" in conformitate cu care "fenomenele concrete *individuale* sint aranjate intr-un construct analitic unificat/unitar"; in forma sa pur fictiva, este o "utopie metodologica care nu poate fi detectata empiric nicaieri in realitate" [Weber 1904/1949, 90]. Extrem de constient de natura sa fictiva, tipul ideal nu cauta niciodata sa-si denunte validitatea in termenii reproductiei sau unei corespondente cu realitatea sociala. validitatea sa poate fi stabilita numai in termeni de adecvare, ceea ce este prea convenabil ignorat de catre proponenatii pozitivismului. Aceasta nu inseamna, cu toate acestea, ca obiectivitatea. Asa limitata cum este, poate fi obtinuta prin "cintarirea diferitelor evaluari una fata de cealalta si confectionarea unui compromis in genul 'omului de stat' intre ele" [Weber 1904/1949, 90], ceea ce este adesea propus ca solutie de catre cei care impartasesc o perspectiva metodologica de tip weberian. O astfel de practica, pe care Weber o denumeste "sincretism" nu este numa imposibila, dar si lipsita de etica, deoarece ea evita "datoria practica de a sustine propriile idealuri" [Weber 1904/1949, 58].

Dupa Weber, o clara dedicatie fata de valori, oricât de subiective, este atît inevitabila cît si necesara. Este inevitabila, caci altfel nu se poate atinge nici un fel de cunoastere. Mai mult, este necesara, caci altfel pozitia de valoare a unui cercetator nu ar fi intemeiata clar si admisa astfel – nu numai pentru cititorii retulatatelor cercetarii, dar chiar si pentru cercetatorul insusi. Cu alte cuvinte, accentul lui Weber pe unilateralitate nu numai afirma natura subiectiva a cunoasterii stiintifice, ci si cere ca cercetatorul sa fie subiectiv intr-o modalitate constienta de sine.

In acest scop tipul ideal este impartit, caci “numai ca un tip ideal” I se poate da valorii subiective – “acel copil fara noroc al mizeriei stiintei noastre” – “un inteles neambigu” ” [Ibid., 107]. Impreuna cu libertatea de valoare, atunci ceea ce contine metodologia tipurilor ideale in termeni etici este, pe de o parte, o confruntare indrazneata cu fundamentul subiectiv in mod tragic al cunoasterii noastre stiintifice despre istorie si societate, si, pe de alta parte, o promulgare publica propriei noastre valori subiective. Metodologia lui Weber se reduce in cele din urma la o chemare la caracterul-virtute al claritatii pozitiei si integritatii intelectuale care constituie impreuna adevaratul om de stiinta cu sensul vocatiei, care un pasionat simt al atasmentului si devotamentului fata de propria cercetare specializata, fiind cu toate acestea “liber de iluzii” ” [Ibid., 107].

6. Politica si etica

Si mai explicit etica, decît este metodologia sa, proiectul politic al lui Weber dezvaluie de asemenea preocuparea sa consolidata cu resuscitarea intentionata, in societate moderna, a unor anumite caractere. La inceput, pare de netagaduit ca Weber a fost un ginditor politic liberal extrem de devotat, mai ales in contextul german, care nu este binecunoscut pentru liberalism. A aceasta inseamna ca valoarea sa ultima ca ginditor politic era limitata la libertatea individuala, acel “vechi, general tip de idealuri umane” [Weber 1895/1994, 19]. El era deasemenea un bughez liberal si constient de acest lucru, intr-o vreme de mari transformari care subminau conditiile necesare de sprijinire a valorilor liberale clasice si a institutiilor burgheze, provocind prin aceasta liberalismul spre incercarea unei radicale auto redirectionari. In aceasta masura, el apartine acelei generatii de ginditori politici liberali din Europa sfirsitului de secol, care a perceput cu clariate criza generala a liberalismului si a cautat sa o rezolve in propriile sale modalitati liberale. Calea proprie a lui Weber a fost aceea de a adresa problema caractereologiei clasice liberale care era, in opinia lui, progresiv subminata de birocratizarea indiscriminata a societatii moderne.

6.1. Democratia cu leadership carismatic

O astfel de preocupare pentru caracterul etic esta clar discernabila in realismul politic puternic al lui Weber. Golit completamente de de orice calitati normative, spre exemplu, statul modern este definit pur si simplu ca o “comunitate umana care pretinde (cu succes) *monopolul asupra folosirii legitime a fortei fizice* intr-un teritoriu dat [Weber 1919/1994, 310],” fie ca acea legitimitate deriva din carisma, traditie, sau drept. Mai departe el a sustinut ca, chiar si intr-un stat democratic, dominatia celor condusi de catre conducator(i), este pur si simplu un fapt politic inevitabil. Daca adevarata conducere de catre poporul insusi este imposibila, singura alegere esta aceea dintre democratia fara leader si cea cu leadership. Atunci cind a sustinut rapida democratizare in Germania

postbelica, Weber, asadar, isi inchipuia Germania democratica ca fiind o piata politica in care, puteau fi identificati si alesi lideri carismatici puternici prin cistigarea voturilor in competitia libera si chiar lupta dintre ei. Pastrarea si intarirea acestui element de lupta in politica este important de vreme ce numai printr-un proces electoral dinamic este posibil ca lideri nationali puternici sa tina sub control o birocratie altfel omnipotenta. Preocuparea primara a lui Weber in inventarea institutiilor democratice are, cu alte cuvinte, mai putin de a face cu valorile si institutiile care pot realiza idealurile democratice ca atare, decit cu reproducerea unui anumit caracter potrivit cu leadership-ul national. Pina aici teoria despre democratie a lui Weber pare sa contina anumite elemente autoritae care sint in masura sa sustina faimoasa critica a lui Jürgen Habermas ca, Carl Schmitt, “Conjuratul celui de Al Treilea Reich” a fost “un elev legitim al lui Weber” [Stammer (ed.), 1971, 66].

Democratia de leadership nu se bazeaza, totusi, numai pe calitatea liderilor sai, fie acesta acela al Cesarului dictator. In plus fata de competitia electorala, Weber a vazut in viata publica locala si asociationala solul fertil pentru formarea liderilor carismatici. Atunci cind liderii sint identificati si antrenati la nivelul, sa spunem al societatilor corale si al cluburilor de bowling [Weber 2002], pretinsul elitism autoritar al democratiei de leadership devine mai pluralista in conceptualizarea sa, departe de identificarea sa uzuala cu dictura demagogica si masa care o urmeaza fara sa se gindeasca. Atita vreme cit o societate civila sa”o societate asemantoare unei secte” functioneaza ca un mediu efectiv pentru difuzarea calitatilor carismatice prin membri sai laici, notiunea de carisma a lui Weber poate retine un puternic ton democratic in masura in care el a sugerat deasemenea pluralismul social ca un sol sociocultural pentru educatia politica a cetatenilor laici din care se vor ridica adevaratii conducatori. Pe scurt, idealul carismatic de leadership al lui Weber din proiectul sau politic necesita deasemenea o societate civila eterogen si pluralist organizata ca si corolar al sau. Impreuna, spera Weber, un puternic leadership national si o societate civila robusta, ar forma bastionul dinamismului politic in vremuri de pietrificare birocratica.

6.2. Nationalismul si politica puterii

Preocuparea lui Weber pentru educatia civica este ca un fir rosu si in nationalismul sau. Nu poate fi negat faptul ca Weber a fost un nationalist fervent. Si totusi, nationalismul sau a fost ambiguu liber de obsesia etnicitatii si rasei primordiale, prelevanta in Germania wilhelmiana. Chiar si in Adresa de la Freiburg din 1895, care a dat friu liber sentimentelor sale nationale cu o retorica dezlantuita si viguroasa, el spune clar ca motivul ultima al atasamentului sau la valorile nationalist care ar trebui sa ghideze toate judecatile politice, ca si stiintele politice si economice, are mai putin de a face cu promovarea intereselor nationale germane per se, cit cu educatia civica a cetatenilor in general si maturitatea politica a clasei burgheze, in particular. La o vreme cind “volurile ultime, cele mai sublime s-au retras din sfera publica” [Weber 1919/1946, 155], Weber a aflat o valoare instrumentalain nationalism. In masura in care el putea sa insufle sentimente patriotice cetatenilor si prin aceasta sa mareasca participarea lor la treburile publice.

Crucial pentru proiectul sau civic educational era, dupa Weber, expunerea cetatenilor la realitatea cruda a “luptei eterne” din politica puterii intre statele nationale, pe care

Germania a trebui sa o angajeze foarte activ [Weber 1895/1994, 16]. Weber a observat cu ceva mai mult decit o noata de invidie, spre exemplu, ca ceea ce i-a expus pe cetatenii englezi “scolazarii politice’cronice” a fost “reverberatia pozitiei de putere mondiala a Angliei” si ca aceasta educatie politica a fost cea care a facut posibila atit constructia imperiului *cit si* democratia liberala [*Ibid.*, 26]. In acest sens, nationalismul lui Weber poate fi incadrat ca o varianat a imperialismului liberal sau a imperialismului social, asa cum era numit in Germania; in aceasta masura se poate spune ca gindirea sa politica nu este libera de problemele liberalismului european la sfirsitul secolului 19 [Beetham 1989, 322]. In ciuda unei astfel de diatribe, ceea ce are mai multa semnificatie in contextul nostru, este obsesia lui Weber pentru caracterologia liberala si educatia civica. Intrebarea urmatoare pe care o ridica proiectul etico-politic al lui Weber este, atunci, ce fel de virtuti de caracter sint necesare pentru tipul de leadership si cetatenie care impreuna pot face o mare natiune, tinind in acelasi timp sub control inevitabila birocratizare.

6.3. Etica convingerii si etica raspunderii

Weber a sugerat doua saturi de virtuti etice pe care ar trebui sa le invete o educatie politica potrivita – etica convingerii si etica raspunderii. In conformitate cu etica raspunderii, pe de o partem unei actiuni I se da sens nuami ca o cauza a unui efect, adica, numai intermenii relatiei sale cauzale cu lumea empirica. Virtutea sta intr-o intelegere obiectiva a posibilului efect causal al unei actiuni si reorientarea calculata a elementelor unei actiuni. In asa fel incit sa se obtina consecinta dorita. O intrebare etica este asadar, redusa la o intrebare de procedura tehnic corecta, iar actiunea libera consta in a alege mijloacele corecte. Prin accentuarea cauzalitatii la care subscrie un agent liber, pe scurt, Weber prescrie o integritate etica intre actiune si consecinte, in locul unei accentuari kantiene dintre actiune si intentie.

In conformitate cu etica convingerii, pe de alta parte, un agent liber ar trebui sa fie in stare sa aleaga autonom nu numai mijloacele, dar si scopul; “acest concept de personalitate isi gaseste ‘esenta’ in constanta relatiei sale interiaore cu anumite ‘valori’ si ‘semnificatii’ ultime ale vietii” [Weber 1903-06/1975, 192]. In aceasta privinta, problema lui Weber apare din recunoasterea faptului ca tipul de rationalitate aplicat in alegerea unui mijloc nu poate fi folosit in alegerea scopului. Aceste dioua tipuri de rationalitate reprezinta moduri de rationalitate categoric distincte, o granita intarita in continuare de fragmentarea valorilor din lumea moderna. Fara a avea certitudinea unui teren obiectiv al alegerii cu care se afla in fata, un agent liber trebuie sa creeze un scop *ex nihilo*: “in cele din urma viata ca intreg, daca nu i se permite se se desfasoare ca un eveniment din natura, ci in loc de aceasta urmeaza sa fie constient ghidata. Este o serie de decizii ultime prin care sufletul – ca la Platon – isi alege propria soarta” [Weber 1903-06/1975, 192].

Se sustine adesea ca prapastia dintre aceste doua tipuri de etica este de netrecut pentru Weber. Cerind o integritate totala intre valorile ultime si actiunea politica, respectiv, etica *deontologica* a convingerii nu poate fi reconciliata cu cea a raspunderii care este prin esenta *consecutionalista*. De fapt Weber insusi a admis “contrastul abisal” ce le desparte. Aceasta recunoastere cinstita, cu toate acestea, nu poate considerata ca o privilegiere din

partea lui Weber a eticii raspunderii fata de etica convingerii in ce priveste educatia politica.

Weber a inteles foarte clar tensiunea profunda dintre consecutionalism si deontologie, dar el cu toate astea a insistat ca ele ar trebui aduse laolalta cu forta. Recunoasterea numai a primeia, nu face decit sa urgenteze agenda ultimeia. Rezolvare acestei incinsistente analitice in termenii unor “decrete etice” nu-l interesa de loc pe Weber. In loc de aceasta el a cautat caracterul moral care poate produce aceasta combinatie cu o pura forta a vointei. El a numit un astfel de caracter un “politician cu sensul vocatiei” care combina o pasionata convingere in idealuri supra-mundane dupa care politica trebuie sa serveasca, cu un calcul rational rece al realizarii acestuia in lumea aceasta mundan. Weber asadar, concluzioneaza: ‘etica convingerii si etica raspunderii nu opusuri absolute. Ele sint complementare una cu cealalta si numai in combinatie produc adevarata fiinta umana care este *capabila* de a avea vocatia pentru politica” [Weber 1919/1994, 368].

Intr-un sfirsit, proiectul etic al lui Weber nu este despre analiza formala a maximelor morale, si nici despre virtutiile substantive care reflecta vreun aorecare fel de telos ontic. Este prea formal sa fie o etica a virtutii aristotelica, si este prea preocupata cu caracterul moral pentru a fi o deontologie kantiana ingust inteleasa. Telul lui proiectului etic al lui Weber, aspira mai degraba, la cultivarea unui caracter care sa aduca laolalta din proprie vointa aceste virtuti formale contradictorii pentru a crea ceea ce el numeste “personalitate totala”, El culmineaza intr-o caractereologie etica sau filosofie antropologica in care pasiunea si ratiunea sint ordonate cum se cuvine de catre pura forta a vointei individuale. In aceasta lumina, virtutea politica a lui Weber nu rezida pur si simplu intr-o intensitate subiectiva a devotamentului fata de valori si nici intr-o integritate intelectuala detasata, ci in combinatia lor volitiva intr-un suflet unificat.

7. Remarci concluzive

Cu o astfel de viziune, descoperim o remarcabila consistenta in gindirea lui Weber. Problematika principala a lui Weber s-a invirtit in jurul chestiunii autonomiei si libertatii individuale intr-o societate din ce in ce mai rationaliza. Aseziunea lui distopica si pesimista a rationalizarii l-a condus sa caute solutii prin politica si stiinta, care converg intr-o anume *practica a sinelui*. Ceea ce el denumea “persoana vocatiei”, pentru prima data faimos evidentiata in Etica protestanta, a furnizat piatra de temelie pentru eforturile sale variate de a resuscita un caracter care poate cu propria sa vointa sa combine convingerea nestramutat cu rationalitatea metodică chiar intr-o societate asediata/inrobota de pietrificarea birocratica si fragmenatre valorica. Totodata, in aceasta preocupare tenace fata de caractereologia etica in circumstantele moderne, descoperim sursele influentelor sale durabile in gindirea politica si sociala a secolului 20.

La stinga, articularea de catre Weber a tensiunii dintre modernitate si modernizare a gasit ecouri rasunatoare in “Dialectica Iluminisului” teza lui Theodor Adorno si Max Horkheimer; critica lui György Lukács a perversiunii ratiunii capitaliste datoreaza nu mai putin problematizarii weberiene a rationalitatii instrumentale pe care, deasemenea, se construiesc ca alternativa elaborarea rationalitatii comunicative a lui Jurgen Habermas.

Diferite elemente din gândirea politică a lui Weber, ex. Lupta politică intensă ca antidot al pietrificării birocratice moderne, democrația de leadership și prezidenția plebiscitară, realismul inflexibil din relațiile internaționale, și libertatea față de valori și relativismul valorilor în etica politică, au fost selectate și critică apropiată de foarte diverși gânditori de la dreapta, precum: Carl Schmitt, Joseph Schumpeter, Leo Strauss, Hans Morgenthau, și Raymond Aron. Chiar proiectul postmodernist de deconstrucție a identității Iluminismului își găsește, așa cum o face Michel Foucault, un precursor în Weber. De-a lungul unui larg spectru ideologic și metodologic, gândirea lui Max Weber va continua să fie un rezervor adânc de inspirație proaspătă atâta vreme cât soarta unui individ în circumstanțele (post)moderne nu-și pierde locul privilegiat în auto-reflecțiile politice, sociale, culturale și filosofice ale timpului nostru.

*Traducere a textului [Metaphysics Research Lab, CSLI, Stanford University](#)

Cuvinte cheie

teza raționalizării; calculabilitate, predictibilitate și stăpânirea lumii; cunoaștere, impersonalitate și control

modernitate

modernizare

“cusca de fier”

fragmentarea valorilor

cunoaștere, metodologie

distincția fapte-valori

analiza meta-istorică a dominației vestului în timpurile moderne

teza eticii protestante

tipurile ideale

lider și carismatic

etica convingerii

etica răspunderii

neutralitate axiologică

genealogie non-marxistă a capitalismului modern

istoricism

pozitivism

naturalism

utilitarism

politică a puterii

Chestionar de auto evaluare

- In ce constau contributiile pentru care Max Weber este considerat a fi cel mai faimos teoretician al secolului 20?
- Ce influente au marcat pozitia weberiana in teoria socila si politica?
- Ce influente din traditia filosofiei normative si etice se regasesc I interpretarile lui Weber?
- Ce se intelege prin rationalizarea istoriei? In ce consta ea?
- Ce este “cusca de fier”?
- Care este semnificatia fragmentarii valorilor?
- Ce este: modernitatea? dar modernizarea? Care este dinamica dezvoltarii acestora dupa Weber?
- Care sint problemele cunoasterii si metodei cunoasterii dupa Weber si solutii vede el? In ce consta caracterul obiectiv al cunoasterii?
- In ce consta caracterul obiectiv si cel subiectiv al cunoasterii?
- In ce consta distinctia fapte-valori?
- Ce se intelege prin libertatea fata de valori sau neutralitate axiologica?
- Ce este tipul ideal?
- Ce se intelege prin etica convingerii? Dar prin etica raspunderii?
- Ce este teza eticii protestante si in ce consta importanta ei pentru viziunea lui Weber?

Tema 2.

Filosofia politică și perspectiva Anti-știință din teoria politică contemporană. Tradiții și tendințe în filosofia politică contemporană.

Accentuarea scopului declarat al pozitivistilor de a dezvolta o știință a politicului bazată pe metodele inductiv- deductive specifice științelor naturii, precum și postulatul central al acestuia după care știința este singura formă de cunoaștere și că nu există nimic care să poată fi cunoscut în afara de ce poate fi cunoscut științific, a antrenat reacții puternice din partea acelor autori care în mod sistematic și exhaustiv au tratat cunoașterea asupra politicului – normativă sau reflexivă – ca o dezvoltare ideatică (modul 1). Autori precum Leo Strauss, Karl Popper sau Bhikhu Parekh au criticat reductionismul abordărilor pozitivismului logic și a reflexelor contemporane ale acestuia, arătând totodată particularitățile și importanța cunoașterii filosofice a politicului în trunchiul general al teoretizării științifice (modul 2). Alții autori, ca John Rawls, Robert Nozick (modul 3) sau Michael Walzer (modul 4), depășind faza critică a atacurilor pozitivistice asupra cunoașterii filosofice, au dezvoltat cadre moderne ale filosofiei politice pentru concepte clasice ca dreptatea, egalitatea, libertatea. Cunoașterea filosofică contemporană a politicului s-a deschis în fața unor subiecte nerecunoscute sau ilicite, expunând prejudecățile sexiste, rasiste, statistice, elitiste, naționaliste din corpul filosofiei politice tradiționale (modul 2).

Modul 1

Filosofia politică și perspectiva Anti-știință.

Bibliografie: **Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei.** În *A new Handbook of Political Science*. Goodin și Klingeman, 2000. Partea III. Pp. 32-35.

Leo Strauss

Versiunea straussiană a istoriei științei politice revine la polemica intelectuală germană a sfârșitului de secol 19 și început de secol 20. Ca tânăr doctor în filosofie, chiar în anii de după I Război Mondial, Leo Strauss a împărtășit admirația generală față de Max Weber pentru “devoțiunea lui intransigentă față de onestitatea intelectuală...devoțiunea lui pasionată față de ideea de știință...” (Strauss 1989: 27). În drumul său spre nord de Freiburg, unde el, în 1922, audiase prelegerile lui Heidegger, Strauss se descrie ca având deja experiența deziluziei damasciene față de Weber și convertirea la existențialismul heideggerian. Modalitatea lui Strauss de a face față

pesimismului punctului de vedere heideggerian asupra naturii “ființei”, a fost prin filosofia politică pozitivă, căutînd societatea și organizarea politică justă prin recuperarea marilor exemplare ale canonului filosofiei politice, prin dialog și deliberare, și prin educarea unei elite civice.

După Strauss, Weber a fost figura intelectuală problematică care a legitimat știința socială pozitivă modernă, a sa separare a faptelor și valorilor, neutralitatea sa etică, efortul său de a deveni “liberă de valori”. Strauss atribuie lui Max Weber credința că toate conflictele de valori sînt insolubile. “Credința că judecățile de valoare nu sînt supuse, în ultimă analiză, controlului rațional, încurajează înclinația de a face aserțiuni irresponsabile privind ceea ce este drept și nedrept, bun și rău. Se poate evada dintr-o discuție serioasă asupra unor chestiuni serioase, prin simplul procedeu de a le elimina ca probleme de valoare.” Această căutare a obiectivității produce o

“emancipare față de judecățile morale... o obtuzitate morală... Obiceiul de a privi fenomenul uman sau social fără a face judecăți de valoare are o influență corozivă asupra oricărei preferințe. Cu cît mai serioși sîntem ca oameni de știință a socialului, cu atît dezvoltăm mai complet în noi înșine o stare de indiferență față de orice țel, sau de lipsă a oricărei aspirații și derivă, o stare care poate fi numită nihilism.”

Ceva mai tîrziu el califică această propoziție, “Pozitivismul științei sociale favorizează nu atît nihilismul, cît conformismul și filistinismul.” (Strauss 1959: 21 ff).

Acest atac asupra lui Weber a fost extins de Strauss și de urmașii săi, la curentele comportamentaliste din știința politică, despre care se spune că ar fi fost insirate de Weber. În opoziție față de această știință weberiană “pozitivistă”, Strauss prezintă un model de “știință socială umanistă” în care știința este intim și pasionat angajată într-un dialog cu marii filosofi politici asupra înțelesului principalelor idei și idealuri ale politicului – dreptate, libertate, obligație și altele asemenea. Istoria științei politice în decursul timpului, pe care straussienii o oferă în locul celei prezentate aici, caracterizează știința politică “comportamentalistă” contemporană ca fiind produsul unei erezi care a dobîndit o formă palpabilă în secolul 19 și a fost complet formulată în opera lui Max Weber la sfîrșitul secolului.¹⁹

Caracterizarea sa a lui Weber ca pozitivistul de vîrf, și separatorul faptelor și valorilor, și a științei politice “comportamentale”, ca urmînd acest curs eronat al “neutralității etice”, este greșită atît cu privire la Max Weber, cît și cu privire la cei mai mulți dintre practicienii contemporani ai așa numitei științe politice comportamentaliste. Viziunea lui Weber asupra relației dintre “fapt și valoare” este cu mult mai complexă și implică o mai profundă preocupare pentru problemele de valoare, decît caricatura conținută în scrierile lui Strauss și ale discipolilor săi. Atragem atenția asupra a două contexte în care Weber tratează aceste chestiuni: în prelegerea lui “Politics as a Vocation” (1949) și în eseul său “Objectivity in Political Science” (1958). În prelegerea sa prelegerea “Politics as a Vocation” el se referă la două feluri de acțiune politică orientată etic – etica scopurilor absolute, și etica răspunderii. (Gesinnungsethick und Verantwortungsethick). Știința nu ar avea mai multe contribuții de adus la etica scopurilor absolute, decît examinarea adecvării relației mijloacelor cu scopurile. De vreme ce scopul este sacru sau absolut, nu este posibilă nici o analiză a oportunității și

¹⁹ Pentru întregul buchet al contestării straussiene, vezi eseurile din Storing 1962 și dezbaterile pe care au provocat-o în revista *American Political Science Review* (Schaar și Wolin 1963; Storing et al. 1963=).

costurilor consecințelor de urmărire ale acestui scop față de alte scopuri. Dar, dacă se adoptă un punct de vedere rațional și responsabil față de efectele mijloacelor asupra scopurilor, atunci analiza științifică face posibilă analiza “oportunitate-cost” a acțiunii politice, adică, felul în care o alegere dată, de politică sau acțiune poate, pe de o parte, să transforme scopul căutat, iar pe de alta, să împiedice alegerea altor opțiuni. “Noi putem în acest fel” spune Weber (1949:152), “să estimăm șansele de atingere ale unui anumit scop prin anumite mijloace disponibile...putem critica punerea scopului însăși ca semnificativ din punct de vedere practic...sau ca lipsit de semnificație având în vedere condițiile existente.” Elaborându-și argumentul despre căile în care mijloacele pot afecta scopurile în “modalități neintenționate” Weber (1958:152) spune,

“putem răspunde la această întrebare: ce va “costa” atingerea scopului dorit în termeni de pierdere predictibilă a altor valori. De vreme ce în vasta majoritate a cazurilor, fiecare țel pentru care se luptă “costă”...ceva în acest sens, cântărirea scopului în termenii consecințelor neintenționate nu poate fi omisă în deliberarea persoanelor care acționează cu un simț al răspunderii...[Știința poate să ne facă să] realizăm că toate acțiunile și natural,...inacțiunile, implică în consecințele lor îmbrățișarea anumitor valori, și...ceea ce este atât de frecvent trecut cu vederea, respingerea anumitor altora.”

Dar în plus față de această dublă analiză mijloace-scopuri, Weber (1958:152) evidențiază că știința ne poate face capabili să ne clarificăm scopurile, și să le înțelegem semnificația. “Noi facem aceasta prin explicitarea și dezvoltarea într-o manieră logic consistentă a “ideilor” care...se află la baza scopurilor concrete. Este de la sine evident că una dintre cele mai importante sarcini ale oricărei științe din viața culturală, este de a ajunge la o înțelegere rațională a acestor “idei” pentru care oamenii...luptă.”

“Dar” continuă Weber (1958:152), ”tratarea științifică a judecăților de valoare poate nu numai să înțeleagă și să analizeze empatic scopurile dorite și idealurile care stau la baza lor; ea mai poate să le judece critic...” în conformitate cu consistența lor internă. “Ridicarea acestor ultime standarde... la nivelul explicitării este maximum pe care îl poate face tratarea științifică a judecăților de valoare, fără a intra pe tărîmul speculației...O știință empirică nu poate să spună nimănui ceea ce ar trebui să facă, ci mai degrabă, ceea ce poate face – și în anumite împrejurări – ce ar dori să facă”.

Realitatea formulării weberiene fapt-valoare este departe de caricatura straussiană, așa cum este și zugrăvirea stării științei politice empirice contemporane. Noi respingem, ca atare, viziunea istoriei disciplinei implicată de perspectiva straussiană. Pe de altă parte, am include o mare parte din munca substanțială depusă de acești teoreticieni politici – și cea a lui Strauss însuși, în munca pe care noi o includem în relatarea progresiv-eclectică pe care o dăm aici, în măsura în care ea mărește corpul inferențelor logice despre politică extrase din acumulări solide de evidență.

Leo Strauss

Ce este filosofia politica?

Bibliografie: **Leo Strauss**. *Que'est – ce que la philosophie politique ?* Presses universitaires de France 1992.

Una dintre cele mai pertinente incercari de circumscriere a distinctiei fapte-valori, opinie-cunoastere, stiinta-teorie-filosofie, a fost produsa de Leo Strauss in faimosul sau studiu *Ce este filosofia politica?* Punctul sau esential de pornire, pozitia sa pe care ulterior o va dezvolta in studiile sale de filosofie politica clasica, este fundamentala deosebire dintre telurile propuse de filosofia politica clasica si cea moderna, dintre lunile carora acestea incearca sa le ofere solutii reflexive si, in consecinta, de clivajul repercutant dintre una si cealalta. Cheia de descifrare a consecintelor pe care perceptia acestui clivaj o etaleaza, este existenta unei deosebiri radicale in insasi caracterul cunoasterii politice. Ideea centrala este aceea ca, in substanta insasi a ceea ce grecii antichi denumeau stiinta politica – politike episteme – cunoasterea asupra politicului a suferit transformari de natura sa reorienteze, sa reformuleze directiile de miscare, paradigmele si coordonatele stiintei politice.

Termenii de la care isi porneste analiza sint opinie-cunoastere, termeni cu care opereaza mai degraba paradigma filosofiei si cunoasterii politice clasice, mai degraba decit cea moderna. Strauss intelege prin opinie politica o opinie asupra lucrurilor politice, distincta de cunoasterea asupra lucrurilor politice. Opinia politica se refera la conjuncturi, credinte, prejudecati, previziuni, greseli s.a.m.d. Fata de stiinta politica, care consta in rapoarte si analize ale datelor semnificative, definitia provizorie pe care el o da filosofiei politice este aceea ca ea constituie o tentativa de a intelege natura lucrurilor politice. Pasii pe care i-am urma deci, in cunoasterea naturii lucrurilor in filosofia politica, ar fi decisi de cunoasterea lucrurilor politice.

Problema pe care se pare insa ca o avem aici, este ca orice cunoastere asupra lucrurilor politice este intreprinsa si aureolata de opiniile noastre asupra lucrurilor politice. Problema este deci, ca nu putem face o distinctie suficienta de clara intre diversele structuri in care noi reflectam politicul. Cum remarca Strauss, cele mai consistente eforturi se depun mai degraba in aceasta directie. Dificultatea ulterioara care s-a ridicat in fata cunoasterii politicului este data de transformarea societatii. Schimbarile survenite in societatea insasi, au determinat schimbari in caracterul cunoasterii asupra politicului. Societatea de masa caracterizata de o mare complexitate, dar si de o dinamica fara precedent, dace ca intelegerea fenomenului politic si cunoasterea acestuia sa nu mai depinda de exemplaritatea condensata in evenimentul istoric, relatat de cei batrini, de cei intelepti, vazuti astfel tocmai datorita depozitarii unor astfel de evenimente. Cei batrini si intelepti din antichitate, erau vazuti in postura de consilieri, de depozitari de stiinta tocmai datorita incapacitatii alternative de cumulare si depozitare de date. Cei batrini si intelepti erau astfel nu numai pentru ca memoria lor era cea care accesa evenimentele, cursul lor, dar si cea care le dadea o anumita semnificatie in raport cu fenomenul politic insusi si in raport cu sistemul de cunostinte despre politic. Cei batrini si intelepti erau asadar nu numai un soi de baze de date pentru cei interesati de evenimentul politic, ei erau in acelasi timp, evaluatorii universali ai celor trecute, cit a celor prezente, cu recunoscute puteri universale de predictie asupra viitorului. Ceea ce li se cerea sa faca era finalmente selectarea solutiei pentru crizele prezente, succesul selectiei constituindu-se apoi in cea ce in mod clasic a constituit cunoasterea stiintifica asupra – episteme – asupra politicului.

Dar, atrage atentia Strauss, societatea de masa, tehnologiile inalte au schimbat fundamentalcadrele si termenii in care este dobindita cunoasterea asupra politicului. Societatea moderna este caracterizata de o complexitate in fata careia mintea umana s-ar vedea neputincioasa, daca ar fi sa se bazeze numai pe propria memorie. Societatea

moderna este caracterizata de schimbari atat de rapide si cu consecinte atat de diverse incit mintea umana cu greu ar putea proceda la o evaluare in exemplaritate a tuturor acestora. Acordarea de semnificatii, predictia si deci tentativa de oferire a unor cadre pentru actiunea politica in termenii stiintei clasice politice, ar fi un sir de intreprinderi care ar intrece cu mult puterile intelectului omenesc.

Complexitatea fenomenului politic, continua Staruss, si dinamica uluitoare a schimbarilor sint factori care determina un coeficient ridicat de dificultate in obtinerea cunoasterii stiintifice in acest domeniu. In acelasi timp, se intimpla un fenomen uimitor: cu cit aceasta complexitate a lumii politicului creste, si cu cit proportional creste si dificultatea obtinerii cunoasterii asupra ei, cu atat creste si perisabilitatea ei. Cunoasterea este dificil de obtinut, dar odata obtinuta ea se invecbeste, imbatrineste rapid. Cu alte cuvinte, cunoasterea stiintifica in acest domeniu tinde sa alunece foarte rapid la loc de unde s-a ridicat, in opinie, contribuind in aparenta mai mult la cresterea nivelului opiniei, decit la cresterea siconsolidarea stiintei asupra politicului.

Rezultatul acestei noi situatii este acea ca sintem pusi in fata unei stiinte careia ii lipseste aproape in intregime fundamentul clasic. Peisajul din care ea se iveste si pe fundalul careia ea se evidentiaza nemaifiind alcatuit din elemente singulare si cvasi-stactice, discursul si conceptele ei nici nu vor mai evidentia, nici nu vor mai evalua, nici nu vor mai semnifica in maniera clasica. In loc de aceasta vom avea un peisaj eterogen, multiplu cu o pluralitate comensurabila, dar extrem de diversa, pentru descrierea caruia nu va mai fi suficient un batrin intelept, ci de cit mai multi. Si Strauss subliniaza ca aceasta activitate este cea care azi este denumita stiinta politicii.

Acest fel de a face stiinta s-a ridicat printre altele din necesitatea de a discerne consecintele politice, ale celor mai diverse si indepartate probleme, iar forma vcare I s-a dat de cei carei s-au consacrat, a luat un caracter academic, cel putin in aceea ca ea p[oaie fi predata ex catedrasi insusita ca o invatatura, si poate rezulta intr-o profesie. Mai mult, cercetatorul erudit in lucrurile politice, accentueaza Strauss, va mergechiar mai departeincercind sa foemulezezi sa exprime public rezultatul investigatiilor sale in mod obiectiv si echidistant; adauga Strauss "va juca rolul cetateanului patriot si iluminat care nu are nimic de cistigat bin aceasta imprejurare". Dar atunci daca sintem de acord cu aceasta descriere si daca vom examina termenii ei, vom ajunge alideea ca pina la urma, cercetarea erudita a cunoasterii politicului este esentialamente animata de un impuls moral care poate fi definit ca si cautarea adevarului.Ceea ce deosebeste situatia unui botanist canadian si a unui botanist indian, de cea a unui specialist in stiinta politica canadiana si in cea indiana, in pofida unei aparente asemenari este urmatorul lucru: in vreme ce in primul caz, avem o profitabila diviziune a muncii, in al doilea preocuparile omului de stiinta canadian vor fi diferite de cele ale omului de stiinta india. "Numai atunci cind ceea ce este aici si acum inceteaza de a mai fi centrul de referinta poate aparea abordarea filosofica sau stiintifica a politicului".

Orice cunoastere a lucrurilor politice implica supozitii cu privire la natura lucrurilor politice: adica supozitii care privesc nu numai situatia politica, dar si viata politica sau viata umana ca atare. Nu poti sa stii ceva despre un razboidintr-o epoca data, daca nu ai o notiune oarecare, cit de vaga,cit de obscura ar fi ea, despre ce inseamna el pentru viata umana. Supozitiile privitaore la natura lucrurilor politice, care sint implicate in orice cunoastere alucrurilor politice, au caracterul opiniei.Si numai atunci cind aceste supozitii

devin obiectul unei analize critice si coerente, dobindim o abordare filosofica sau stiintifica a politicului.

Statutul cognitional cunoasterii politice nu este diferit de cel al cunoasterii pe care o poseda cibanul, sotul, generalul sau bucatarul. Cu toate acestea, spune Strauss, activitatile acestor categorii de oameni nu dau nastere unei filosofii ciobanesti, maritale, militare sau culinare, si aceasta deoarece scopul lor ultim este suficient de clar si fara echivoc. Scopul ultim al politicii, pe de alta parte, cere imperativ o reflexie coerenta. Scopul generalului este victoria, in vreme ce scopul omului de stat este binele comun. Semnificatia victoriei nu este controversata, in vreme ce semnificatia a ceea ce este binele comun este o chestiune esentialmente controversata. Ambiguitatea scopului politicii vine din caracterul sau global. De aici se naste si tentatia de a refuza sau ignora caracterul global al politicului si de a-l trata ca pe un domeniu izolat intre multe late domenii.

Filosofia politica, asa cum a incercat Strauss sa o critice, a fost cultivata de la inceputurile sale aproape fara intrerupere pina nu demult. Astazi filosofia politica este intr-o stare de descompunere, vezi putrefactie, chiar daca nu a disparut in intregime. Nu numai ca domina dezacordul cel mai total in privinta obiectului sau, a metodelor si a functiei sale; dar insasi posibilitatea existentei sale intr-o oarecare forma a devenit contestabila. Singurul punct asupra caruia tratatele academice de stiinte politice inca se pun de acord, priveste utilitatea studiului istoriei filosofiei politice. In ceea ce-l priveste pe filosofie este suficient sa-I opui pe cei patru mari filosofi din ultimii 40 de ani, - Bergson, Whitehead, Husserl si Heidegger - operei lui Herman si Cohen, pentru a intelege cit de discreditata rapid si total a devenit filosofia politica. Iar Strauss caracterizeaza situatia prezenta in felul urmator.

“La origine filosofia politica s-a confundat cu stiinta politica, iar ea era studiul care ingloba toate domeniile umane. Astazi noi o gasim decupata in bucati care se comporta ca si cum ar fi bcati dintr-o glastra. In primul rind, s-a operat distinctia dintre filosofie si stiinta despre studiul domeniilor umane, iar in conformitate cu ea, se distinge intre o stiinta politica non-filosofica si o filosofie politica non-stiintifica, o distinctie care, in conditiile prezente, ridica orice demnitate si orice onestitate filosofiei politice. De altfel segmente largi din ceea ce odinioara apartinea filosofiei politice sau stiintei politice s-au emancipat sub numele de economie, sociologie si psihologie sociala... Abia daca exageram daca spunem ca azi filosofia politica nu mai exista, sau exista doar ca ceva care este inmormintat, cu alte cuvinte, ca subiect de cercetari istorice, sau ca tema pentru proteste timide fara convingere.

Daca ne vom intreba care sint motivele acestei mari schimbari, vom primi urmatoarele raspunsuri: filosofia politica nu este stiintifica, sau ea nu este istorica, sau ea nu este nici stiintifica si nici istorica. Stiinta si istoria cele doua mari domenii ale lumii moderne au reusit in cele din urma sa distruga posibilitatea incesi a filosofiei politice.

Respingerea filosofiei politice ca fiind nestiintifica caracterizeaza pozitivismul de azi. Pozitivismul nu mai este ceea ce el aspira sa fie atunci cind A. Comte persista in a sustine ca stiinta moderna este forma cea mai elevata a cunoasterii, tocmai pentru ca ea nu mai vizeaza, in maniera teologiei sau metafizicii, cunoasterea absoluta a lui de ce, ci vizeaza cunoasterea relativa a lui cum.

Dar dupa ce utilitarismul, evolutionismul si neo-kantianismul l-au modificat, el a abandonat toata speranta lui Comte, aceea ca o stiinta sociala modelata pe o stiinta a naturii moderne, sa fie in masura de a surmonta anarhia intelectuala a societatii moderne.

Aproximativ in ultima decada a secolului XIX, pozitivismul stiintelor sociale a ajuns la forma sa ultima, dindu-si seama, sau decretind ca exista o diferenta fundamentala intre fapte si valori, si ca numai judecatile despre fapte sint de competenta stiintei; stiinta sociala stiintifica nu poate pronunta judecati de valoare, ea trebuiesc le evite in totalitate. In ceea ce priveste semnificatia cuvintului valoare, in propozitii de acest gen, noi vom putea spune numai atit ca “valorile” desemneaza totodata lucrurile preferate si principiile preferintei.

O examinare a dogmelor stiintelor sociale este astazi indispensabila pentru a explica semnificatia filosofiei politice. Sa revenimindeobi asupra consecintelor practice ale acestui pozitivism. Stiinta sociala pozitivistica este “libera de valori” sau “moralmente neutra”; ea este neutra in conflictul dintre bine si rau, indiferent de felul in care intelegem binele si raul. Aceasta inseamna ca principiul care este comun tuturor specialistilor din stiintele sociale, principiul pe care ei sprijina investigatiile si discutiile lor, nu poate fi atins decit printr-un proces de emancipare in raport cu principiile morale, sau de punere intre paranteze a judecatilor morale: stupiditatea in domeniul moral este conditia necesara a analizei stiintifice. Obisnuinta de a considera fenomenele sociale sau umane fara a formula judecati de valoare are o influenta coroziva asupra oricarei preferinte. Cu cit sintem mai seriosi ca cercetatori in stiintele sociale, cu atit vom cultiva mai complet o stare de indiferenta, fata de scop, oricare ar fi el, sau chiar de absenta de scop=nihilismul. Specialistul in stiintele sociale nu este impermeabil la preferinte, atit ca individ uman, cit si ca om de stiinta, preferinte care ii ameninta desarea stiintifica. Pentru a rezista acestor amenintari el extrage o unica valoare, adevarul. Dar conform propriilor sale principii, adevarul nu este necesarmente o valoare de ales; ea poate fi aleasa sau respinsa in egala masura.

Cuvinte cheie

Pozitivism
Judecati de adevar
Judecati de valoare
Stiinta sociala moderna
Legitimarea stiintei politice
Filosofie politica
Opinie
Cunoastere
Stiinta

Chestionar de auto-evaluare

- In ce consta critica straussiana a pozitiei weberiene cu privire la distinctia fapte – valori?
- In ce consta critica straussiana a pozitivismului?
- Care este pozitia lui Almond cu privire la critica lui Weber de catre Strauss?
- Cum explica Strauss evolutia cunoasterii asupra politicului siu care este scopul acesteia?
- Comentati distinctia opinie-cunoatere-filosofie cu privire la politic in analiza lui Strauss.

Tema 2. Modul 2.

Filosofia politică contemporană. Tradiții și tendințe .

Școli și maeștri în Europa. 1.Tradiția austriacă și economia. Ludwig von Mises, Joseph Schumpeter, Friedrich A. von Hayek. Școala de la Frankfurt. Karl. R. Popper. – Raționalism, raționalitate.

Bibliografie: **Karl. R. Popper**. Mizeria istoricismului. 1996. CEU Press. Cap.II.Doctrinile pronaturaliste ale istoricismului. Pag. 23-26.

-Continutul criticii istoricismului si semnificatia sa la Popper.

-Ce sint doctrinele pronaturaliste ale istoricismului?

2. Analiza critica si comparativa a urmatoarelor teme:

Metoda si cunoastere in stiinta politica.

Bibliografie: **Bhiku Parekh. Teoria politică. Tradiții în filosofia politică.** În *A new Handbook of Political Science*. Goodin și Klingeman, 2000.

În multe din discuțiile despre filosofia politică de după cel de al doilea război mondial, adesea se susține că:

1) anii 1950 și 1960 au marcat declinul sau chiar moartea filosofiei politice; iar anii 1970 și 1980, ai resuscitării ei.

2) resuscitarea a fost cauzată, sau cel puțin stimulată, de o accentuată ridicare a nivelului luptei ideologice și politice, determinată de factori ca războiul din Vietnam, mișcarea pentru drepturile civile din Statele Unite, dezintegrarea consensului post belic, și emergența Noii Stîngi: și

3) că *A Theory of Justice* a lui Rawls (de aici înainte TJ) a simbolizat renașterea filosofiei politice. (vezi de ex. Barry 1991; Miller 1990; Held 1991.)

Propozițiile (2) și (3) presupun că (1) este adevărată. Dacă s-ar demonstra că (1) este falsă, nu am avea nevoie de (2) pentru ca să o explicăm. Cît despre (3), nu am mai vedea TJ ca pe un marcator istoric, cu toate că, desigur ea ar rămîne mai departe o operă majoră în filosofia politică de după al doilea război mondial. Deși imaginile morții și resuscitării au o încărcătură emoțională similară celei modelate-evocate de creștinism, dovezi care să susțină (1) sînt puține. Mai mult, dacă războiul din Vietnam și alte evenimente au fost în stare să insufle viață într-o disciplină moartă sau pe moarte, ar fi extrem de ciudat dacă, alte lucruri fiind egale, evenimente infinit mai catastrofale cum sînt al Doilea război mondial, tiraniile naziste și comuniste și holocaustul, nu ar fi fost în stare să suscite opere importante în filosofia politică. Dacă (2) este adevărată, atunci (1) nu poate fi adevărată.

Contrar impresiei generale, anii 1950 și 1960 au fost destul de bogați în filosofie politică. În lunga și germinala introducere la Leviathanul lui Hobbes, scrisă în 1946, și în *Rationalism in Politics* (1962), Michael Oakshott a trasat o nouă concepție despre natura filosofiei politice, a provocat raționalismul dominant al gîndirii occidentale, care era în opinia lui în mare măsură responsabil de tragediile recente, și a oferit o foarte originală formulare a conservatorismului care îl dezangaja de asocierile sale tradiționale cu religia,

istoricismul, moralismul, naționalismul și ierarhia socială. Anii 1950 și 1960 au văzut de asemenea publicarea scrierilor majore ale Hannei Arendt, care au atras studii de întinderea unei cărți, mai mult decât orice alt autor contemporan. Ea a problematizat conceptul de natură umană, a criticat caracterul apolitic al filosofiei politice tradiționale, și a demonstrat că asumțiile și conceptele sale trebuie radical revizuite, dacă dorim să realizăm sensul totalitarismului nazist și stalinist. Ea a teoretizat numeroase dintre aceste intuiții în a sa *The Human Condition* (1958), una din cărțile germinale de filosofie politică din secolul douăzeci, ca și în cărți mai puțin impresionante ca *Between Past and Future* (1961) și *On Revolution* (1963). În timpul acestei perioade Isaiah Berlin a publicat câteva eseuri importante, dintre care cele mai influente două au fost “Two concepts of liberty” (1958) și “Does political theory still exist?” (1962). Față de mărimea sa, primul eseu a stîrnit mai multă literatură critică decât oricare altă operă contemporană, inclusiv TJ a lui Rawls. În aceste eseuri, și altele, Berlin a provocat monismul moral al unei mari părți a filosofiei politice tradiționale inclusiv cea liberală, a subliniat incomensurabilitatea și ireductibilitatea pluralității valorilor morale, și a dat liberalismului o formă distinct modernă și extrem de influentă.

Cele două decenii au văzut de asemenea și alți filosofi creativi și influenți cum au fost Karl Popper, Leo Strauss, Eric Voegelin, C.B. Macpherson, F.A. Hayek, R.G. Collingwood și George Santayana. Chiar TJ a lui Rawls a fost în mare măsură, așa cum el însuși a spus, o elaborare a ideilor germinale pe care le-a dezvoltat în articole scrise între 1951 și 1963. Anii 1950 și 1960 au văzut de asemenea opere excelente de pionierat despre Hobbes, Locke, J. S. Mill, Kant și alții, care adesea nu erau istorii ale gândirii politice, așa cum eronat le-au descris unii comentatori, ci angajamente filosofice față de ideile gânditorilor din trecut și ca atare, eseuri de filosofie politică mediate de istorie. În timpul acestei perioade s-au făcut tentative sistematice de a construi o filosofie politică marxistă, de către autori ca Althusser, Sartre, Habermas și Marcuse. De vreme ce Marx a demis filosofia ca “onanism” intelectual și politicul ca activitate în cea mai mare măsură parazită și epifenomenală, și de vreme ce gândirea lui a limitat de atunci încolo resursele teoretice pentru construcția filosofiei politice, încercările acestor autori și ale altora, de a dezvolta o filosofie politică marxistă au fost cu adevărat remarcabile. Creșterea filosofiei politice marxiste a stimulat critica ei și a condus la realizarea, în această perioadă, a unora dintre cele mai bune opere despre Marx.

Filosofia politică a anilor 1950 și 1960 s-a distins prin câteva trăsături, din care eu acum voi observa trei. Întîi, ele au fost decade ale primadonelor sau ale unor guru. Abia dacă vreuna dintre figurile majore a angajat un dialog critic cu ceilalți sau chiar s-a referit la ei. Ei au citit, desigur, orice comentariu privat asupra scrierilor celorlalți, și în unele cazuri au purtat o îndelungată corespondență particulară, dar au spus puțin despre fiecare dintre ei în operele pe care le-au publicat și chiar abia dacă s-au întîlnit în cadrul unor conferințe profesionale. Întregul corpus al operei lui Arendt conține numai două referințe la Oakshott, și chiar dacă vreuna la Popper și Berlin. Nici ceilalți nu au fost mai deosebiți. Fiecare guru și-a avut discipolii săi, unii mai mult ca alții, și au întemeiat școli distincte ai căror membri au dezvoltat solidar gândirea maestrului.

A doua, deși diferiții autori din această perioadă au fost preocupați de probleme diferite, ei au fost acut conștienți de faptul că disciplina lor a fost supusă unei critici severe dinspre surse diferite ca pozitivismul logic, filosofia limbajului, sociologia cunoașterii, behaviourism și existențialism, și dinspre unii gânditori istoric orientați cum

au fost Collingwood și Croce. În lumea anglo-saxonă s-a susținut în general că toate cercetările au fost fie empirice, fie normative, că filosofia politică tradițională a fost de ultimul fel, și că de vreme ce valorile nu pot fi apărute în mod obiectiv, orice cercetare care include filosofia politică constă, în fond, din nimic mai mult decât din preferințe personale cu pretenția ilegitimă la validitate universală. Chiar acei autori care au respins un punct de vedere atât de pozitivist, au susținut că, de vreme ce în societățile occidentale contemporane există un acord general asupra valorilor morale, filosofia politică nu are nici un rol public, și nu este necesară. Pe scurt, filosofia politică era fie imposibilă, fie lipsită de necesitate, fie amândouă.

Deși filosofi politici majori ai anilor 1950 și 1960 au răspuns acestor critici, și altora, în felul lor propriu diferit, unii luându-le mai în serios decât alții, cu toții au fost de acord că filosofia politică este o formă de cercetare atât posibilă cât și necesară. Ea este universală în scopul ei, critică în orientare și are ca obiectiv realizarea unei relații raționale a vieții politice, punând la fundamentul ei înzestrările și nevoile umane (Berlin), natura umană (Strauss, Voegelin și Marcuse), raționalitatea umană (Popper), condiția umană (Arendt) și mai târziu agenția umană (Oakshot). Pentru ei contribuția sa de neînlocuit constă în evidențierea trăsăturilor fundamentale ale vieții umane în general și ale vieții politice în particular, expunând argumentele proaste, atacând proiectele ideologice seducătoare dar inerent ne realizabile, punând pază pentru integritatea domeniului public, și clarificând forma dominantă a discursului politic. Aproape toți au crezut că filosofia politică este în primul rând interesată de a înțelege, mai degrabă decât a prescrie, că ea operează la un nivel care o împiedică să recomande anumite politici și instituții, și că ea nu poate deveni niciodată o filosofie *practică*. Mulți dintre ei au crezut de asemenea că filosofia politică a ajuns să decadă în ultimele decenii datorită faptului că dependența sa masivă de filosofia generală a făcut-o prizoniera modelelor schimbătoare ale acesteia din urmă. În propriile lor modalități diferite, ei au căutat de aceea să instituie autonomia ei și au susținut că filosofia politică nu este o filosofie *aplicată*, o extensie la viața politică a doctrinelor filosofice generale dezvoltate independent de aceasta, ci o modalitate de cercetare relativ autonomă cu categorii distincte și formă de investigare proprii.

A treia, filosofi politici care au scris în anii 1950 și 1960 au trăit ororile celui de al doilea, și în unele cazuri și ale primului, război mondial, apariția totalitarismului fascist, nazist și comunist și a lagărelor de concentrare, și ei au fost profund îngrijorați de tendințele barbare latente din civilizația europeană. Ei au depistat rădăcinile acestor tendințe în raționalism (Oakshott), istoricism (Popper), monismul moral (Berlin), apariția *animalului laborans* (Arendt), relativism (Strauss) gnosticism (Voegelin) și capitalism (Marcuse și alți marxiști). Cu toate că au fost critici violenți ai comunismului contemporan, cei mai mulți filosofi politici din această perioadă au adoptat o poziție critică și față de democrația liberală. Chiar non-marxiștii, care au promovat ceea ce s-ar putea numi vag, valorile liberale, au fost îngrijorați de viziunea asocială a liberalismului asupra individului, de viziunea anistorică asupra raționalității, de preocuparea pentru abundență materială, subiectivism moral, alianța cu capitalismul și abordarea instrumentală a politicului. Ei au fost de asemenea critici față de democrație și au fost deranjați de ușurința cu care au fost mobilizate masele de către fasciști și nașiști. Ei au prețuit profund societatea liberă, dar au refuzat pe drept să o echivaleze cu democrația liberală. În scopul de a accentua distanțarea lor față de aceasta din urmă, ei au numit

societatea preferată de ei “liberă”, “deschisă”, “libertariană”, “rațională”, “civilă”, “comunitate politică sau politic constituită”, “guvernare prin dezbateri”, și așa mai departe.

Din moment ce filosofia politică era înfloritoare în anii 1950 și 1960, se ridică întrebarea de ce a fost ea declarată moartă sau aflată într-un declin terminal în această perioadă. Ignorarea seriilor de scrieri, demiterea pozitivistă a lor ca nefiind filosofie “adevărată”, triumfalismul behaviourist, credința naivă că un angajament filosofic față de gânditorii trecuți era “istorie a ideilor” și nu filosofie politică, punctul de vedere nefericit că problemele pe care le adresau erau demodate și irelevante pentru timpurile prezente, etc. au constituit o parte. Paradoxal, un alt factor important a fost concepția normativă dominantă despre filosofia politică, atacată de unii, dar foarte prețuită de alții. Așa după cum arată detractorii contemporani, mulți dintre ei se așteptau ca filosofia politică să așeze “noi scopuri politice”, să furnizeze epocii moderne o “concepție coerentă a nevoilor sale”. Să “prescrie” cum ar trebui să trăim (Easton 1953; Laslett 1956). Așa cum am văzut, cei mai mulți filosofi politici ai anilor 1950 și 1960 nu au împărtășit această părere și au privit filosofia politică primordial ca pe o cercetare contemplativă, reflexivă și explicativă preocupată să înțeleagă mai degrabă decât să prescrie. De vreme ce scrierile lor nu s-au conformat standardelor înguste ale criticilor lor despre ceea ce constituie “adevărată” filosofie politică, ultimii, în mod previzibil, au declarat disciplina moartă.

Cuvinte cheie

raționalismul gândirii
conservatorismului
istoricism
moralism
naționalism
ierarhie socială
conceptul de natură umană
agenția umană
caracterul apolitic al filosofiei politice tradiționale
totalitarismu nazist
totalitarism stalinist
incomensurabilitatea pluralității valorilor morale
ireductibilitatea pluralității valorilor morale
decade ale primadonelor sau ale unor guru

Chestionar de auto-evaluare

- Cum caracterizează Bhikhu Parekh evoluția filosofiei politice recente și care sînt trăsăturile sale distinctive?
- Ce înțelege autorul prin “decadele primadonelor sau ale unor guru”?
- Enumerati și caracterizați trei dintre autorii cei mai importanți ai acestei perioade.
- Care este contribuția lui K. R. Popper la dezvoltarea teoriei politice?

Tema 2. Modul 3

Filosofia politică contemporană. Tradiții și tendințe . II

Inovatori și clasici. Filosofia politică în S.U.A. Rawls, Nozick și Walzer.

John Rawls. Justice as Fairness. În vol. *Contemporary Political Philosophy. An Anthology*. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp. 187-201.

Robert Nozick. Distributive Justice. În vol. *Contemporary Political Philosophy. An Anthology*. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp-203-246

Michael Walzer. Complex Equality. În vol. *Contemporary Political Philosophy. An Anthology*. Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp 487-503.

Începutul anilor 1970 a văzut apariția a patru noi publicații, toate americane și toate indicând faptul că bufnița Minervei își mutase de acum cuibul din Europa în Statele Unite. *Interpretation*, o revistă cu tendințe straussiene, a fost lansată în 1970, urmată un an mai târziu de *A Theory of Justice* a lui Rawls și de lansarea revistei multidisciplinare *Philosophy and Public Affairs*, și trei ani mai târziu de revista foarte academică *Political Theory*. TJ a lui Rawls construită pe lucrările filosofice ale contemporanilor săi mai vîrstnici, a continuat și totodată s-a despărțit de stilul lor de filosofie politică.

Din moment ce ei se ocupaseră deja de pozitivismul logic, de filosofia limbajului, de behaviorism, istoricism și așa mai departe, el nu și-a mai făcut griji cu privire la acestea. Ca și ei, și el a văzut filosofia politică critică în natura sa, universală în scop, și cvasi-întemeietoare în orientarea sa. În câteva alte privințe, totuși, el s-a departajat de filosofia politică a anilor 1950 și 1960. Pentru predecesorii lui filosofia politică era primordial interesată să înțeleagă viața politică; pentru el ea era primordial normativă și o formă a filosofiei *practice*. Ei au crezut că ea elucidează trăsăturile fundamentale ale vieții umane incluzînd înzestrările și nevoile umane de bază, și nu au putut merge sub un anumit nivel de generalitate; pentru el ea era total echipată nu numai pentru a oferi o teorie despre om, dar și să stabilească o structură a instituțiilor, politicilor și practicilor dezirabile. Deși Rawls însuși nu l-a prezentat astfel, filosoful lui politic era un legiuitor, cineva capabil să inventeze o întreagă structură socială pe baza unui minimum de principii universal acceptate, o viziune pentru care autorii anilor 1950 și 1960 au avut foarte puțină înțelegere. Spre deosebire de ei, din nou, Rawls a făcut din dreptate conceptul-stăpîn al politicii și i-a dat o semnificație neobișnuit de largă. Din moment ce ambiția filosofică a lui Rawls era deosebită de a lor, el a desprins filosofia politică de logică, retorică, ontologie și de istoria civilizației occidentale de care ea fusese anterior strîns conectată, și a aliniat-o unor discipline ca economia, psihologia, studiul instituțiilor politice și politicile sociale.

TJ ul lui Rawls nu a oferit nici o viziune nouă a omului, nici un fel de cunoaștere naturii umane, nici o nouă analiză a tensiunilor și ambiguităților

modernității și i-a lipsit profunzimea istorică și culturală a lui Arendt, Oakeshott, Voegelin și a celorlalți. Viziunea despre societate pe care el o oferea reafirma în general consensul postbelic, ironic la o vreme când acesta intrase sub severa critică a libertarienilor, marxiștilor, religiei și altor cercuri. În pofida tuturor acestor lucruri, TJ a fost o operă de o importanță istorică și filosofică considerabilă. El a arătat cum se construiește o teorie politică și morală care era în același timp atât satisfăcătoare din punct de vedere filosofic și adevărată pentru intuițiile noastre morale, cât și o reflecție teoretică critică integrată realității trăite a vieții practice. Folosind instrumente atât de sugestive precum poziția originală și echilibrul reflexiv, el a articulat cu o mare claritate structura interioară a unei forme de raționare morală și politică extrem de influentă și mai ales liberal-raționalistă. El a integrat discipline atât de diverse ca epistemologia, filosofia morală, psihologia morală, teoria politică și economia, și a dezvoltat o perspectivă multidisciplinară asupra unor concepte atât de complexe cum sînt dreptatea, libertatea și egalitatea. Rawls nu numai că a construit punți, multă vreme neglijate, între filosofia politică și alte științe sociale, dar el a accentuat de asemenea centralitatea primeia, dînd astfel practicienilor săi un sens al mîndriei și importanței după care tînjiseră de multă vreme. Toate acestea, ca și faptul că viziunea convențională morală și politică a lui Rawls era intelectual accesibilă și moral corespunzătoare multor cadre academice liberale, a făcut-o una dintre cele mai influente, deși nu una dintre cele mai profunde, cărți ale timpurilor noastre.

Anii de după 1970 au văzut multe dezvoltări noi în filosofia politică. Natura și scopul filosofiei politice a devenit subiectul multora dintre dezbaterile directe și indirecte și a dat naștere la patru viziuni distincte. Prima, de vreme ce Rawls a fost o figură importantă cel puțin în Statele Unite, mai mulți autori au acceptat viziunea lui după care filosofia politică este o ramură a filosofiei morale, că ultima este esențialmente normativă și că sarcina filosofiei politice nu este numai de a dezvolta principii pentru evaluarea structurii sociale, dar și de a proiecta instituțiile, procedurile și politicile potrivite. Ei au aplicat viziunea lui despre filosofia politică analizei dreptății, egalității, relațiilor internaționale, etc., și deși uneori ei au ajuns la concluzii diferite, teoriile lor au avut structuri logice similare (Ackerman 1980; Barry 1989; Beitz 1979).

A doua, mai vechea viziune despre filosofia politică care s-a bucurat de mult sprijin în tradiția occidentală a gîndirii politice și care a fost reafirmată de Oakeshott, Arendt, Berlin, Voegelin și alții, a inspirat opera unor autori ca Charles Taylor (1985; 1990), Alisdair MacIntyre (1981; 1988), și William Connolly (1988). Pentru ei filosofia politică este în principal o cercetare reflexivă și contemplativă preocupată de înțelegerea existenței umane în general și a lumii moderne, în particular. Ea nu este nici o ramură a filosofiei morale sau normative în orientarea ei, deși, desigur, are o puternică dimensiune morală. Ea țintește să exploreze ceea ce sînt ființele umane, ceea ce ele au făcut cu ele însele de-a lungul istoriei, natura modernității, trăsăturile distinctive ale conștiinței de sine a modernității și așa mai departe, și să folosească acea înțelegere pentru a ilumina atât specificitatea vieții politice contemporane, cât și seria algerilor deschisă în fața noastră.

A treia, unii filosofi politici ca Michael Walzer au susținut că filosofia politică este sădită în felul de viață al unei comunități anumite, că ea este în principal

interesată să articuleze înțelegerea de sine a ultimei, și că ea este necesarmente municipală în scopul ei și interpretativă în orientarea ei (Walzer 1983; 1987). În fine câțiva alții, ca Richard Rorty (1989), și-au derivat inspirația din scriitorii post-structuraliști și mai ales postmoderniști, contestând atât distincția tradițională dintre gândirea teoretică și alte forme de gândire, cât și primatul celei dintâi. Pentru ei, gândirea teoretică nu numai că nu se bucură de un acces privilegiat la adevăr, dar adeseori stă în calea lui. Categoriile sale sînt prea rigide, înghețate și bipolare, iar obsesia sa pentru consistență logică și construcție de sistem este prea nerealistă pentru a face dreptate în ambiguitățile, contradicțiile și tensiunile vieții umane în general, și ale vieții politice, în particular. În viziunea acestora, filosofia politică are nevoie să fie îndrăzneată, exploratoare, conversațională, cu finalitate deschisă, ironică, sensibilă la ambiguitățile vieții, și mai apropiată de gândirea intuitivă și neteoretizantă a scriitorilor și a artiștilor.

Ultimii douăzeci de ani au scos la iveală un remarcabil corp de literatură care expune prejudecățile sexiste, rasiste, statistice, elitiste, naționaliste și altele, din filosofia politică tradițională, inclusiv a celei din anii 1950 și 1960. Cu toate că aceste scrieri au fost uneori polemice, insuficient de riguroase și le-a lipsit impulsul constructiv, ele au arătat convingător că prejudecățile nu sînt necugetate și ușor eliminabile, ci adînc sădite în chiar structura filosofiei politice tradiționale, infectîndu-i întrebările, răspunsurile și metodele de investigare, ca și concepțiile sale despre raționalitate, înzestrările umane fundamentale, nevoi, raționare morală și viață bună. Criticile feministe au fost pînă acum cele mai impresionante (Benhabib și Cornell 1987; Philips 1991). Tocmai au început criticile similare din perspectivă rasială și din alte perspective. Pentru moment nu există nici o încercare sistematică de a arăta felul în care experiența imperialistă a modelat asumțiile și categoriile fundamentale ale celei mai mari părți a filosofiei politice de după secolul 16. (Parekh 1994a). Cînd aceste critici vor fi în întregime prelucrate și integrate, impactul lor cumulativ va impune cu necesitate o radicală reevaluare a naturii și istoriei disciplinei.

În ce privește probleme fundamentale, au apărut unele noi pe agendă, iar multe altele au fost explorate din unghiuri noi. Cîteva exemple vor ilustra acest punct. Unele din problemele noi au apărut ca reacție la TJ a lui Rawls. Din moment ce el a făcut din dreptate conceptul stăpîn al politicii, numeroși autori s-au întrebat dacă aceasta nu a ignorat sau nu a dat o relatare distorsionată asupra unor aspecte și domenii importante ale vieții politice (Sandel 1982; Heller 1987; MacIntyre 1981; Nozick 1974). De vreme ce, contrar intenției lui Rawls, a sa teorie a dreptății era general percepută ca înclinată spre liberalism, s-a pus întrebarea dacă statul ar putea vreodată să fie neutru cu privire la diferitele viziuni despre viața bună și dacă liberalismul este un instrument pur procedural și neutru moral, sau dacă el reprezintă o concepție fundamentală despre bine. (Raz 1986; Dworkin 1977; Galston 1991). Interesul crescut pentru calitatea vieții colective a încurajat lucrări asupra naturii comunității politice, democrației participative, educației pentru cetățenie, virtutea cetățenilor etc. (Barber 1984; Gutmann 1987; Macedo 1990). Mulțumită revendicărilor grupurilor pînă acum marginalizate, pentru recunoașterea publică și pluralitatea culturală a societății moderne, coeziunea guvernării a devenit subiectul unor dezbateri acute, conducînd la probleme ca natura identității naționale, rolul politic al educației,

variația permisibilă a diversității culturale, și cea mai bună cale de a combina cererile de unitate națională cu cele ale diversității culturale. (Kymlicka 1989; Parekh 1993; Miller 1995). Obligația politică, larg ignorată de autori anteriori, a devenit începând cu jumătatea anilor 1960, un subiect frecvent de dezbatere și este explorat din unghiuri noi cum ar fi dacă natura sa poate fi vreodată morală, cum se relaționează cu obligația etnică, comunală sau alte obligații, cum este ea derivată, și dacă cineva poate vreodată să o asume într-un polis care nu prevede stipulările instituționale adecvate pentru participare activă (Simmons 1979; Parekh 1993; Pateman 1985). Contextul global al obligației morale și politice a dobândit de asemenea proeminență, și se acordă o atenție considerabilă unor probleme ca, dacă și ce obligație avem față de popoare din alte țări, semnificația morală a hotarelor naționale, dacă avem o datorie umană de a interveni în chestiunile interne ale țărilor sfîșiate de lupte și natura justiției internaționale (Barry 1991; Beutz 1979; Held 1991). Criza mediului înconjurător a ridicat problemele, mulă vreme neglijate, privind relațiile omului cu natura și alte animale, natura și limitele proprietății private, modele adecvate de creștere economică și capacitatea limitată a ideologiilor contemporane de a trata astfel de probleme (Singer 1993; Goodin 1992).

Dezbaterea dintre liberali și comunitarieni, atît în general. cît și în contextul multora dintre chestiunile menționate mai sus, a dominat anii 1980, mai ales în Statele Unite, cu europenii ca observatori pe cît de interesați, pe atît de, întrucîtva, derutați. Dezbaterea a ridicat probleme importante despre natura sinelui, a relației dintre sine și societate, societate și stat, politic și cultură, și între identitatea personală și colectivă, natura vieții bune, rolul filosofului politic, și natura și temeiurile moralității. Din nefericire, dezbaterea a fost adesea deteriorată de false polarizări și de chestiuni fundamentale inadecvat formulate. Deși comunitarienii subliniau importanța ontologică, epistemologică și morală a comunității, aproape nici unul dintre ei nu a dezvoltat o teorie sistematică a comunității care să analizeze ce înseamnă și ce determină ea, dacă și cum este ea posibilă în societatea modernă, cum poate fi reconciliată cu adîncile diferențe culturale și accentul liberal pe autonomia individuală, dacă ea determină restricții mai mari asupra libertății cuvîntului și de exprimare decît este acceptabil într-o societate liberală, și dacă comunitatea politică cere comunitatea morală ca bază necesară a sa. Cîțiva comunitarieni au echivalat comunitatea cu statul-națiune, și au sprijinit involuntar o formă insidioasă de naționalism și colectivism. Apoi, ei au vorbit despre sinele situat radical, dar nu au explicat adecvat dacă conceptul are un sens ontologic, dacă nu presupune o comunitate extrem de coezivă care în fapt nu există, și cum ar putea un astfel de sine să intre într-un contact moral și emoțional cu restul omenirii și să o trateze imparțial și cu înțelegere. În ceea ce-i privește pe liberali, ei au discutat liber despre autonomia personală, alegere, reflecția critică a sinelui, și așa mai departe, fără a explora logica internă și limitele culturale ale acestor idei, natura, gradele și pre-condițiile sociale ale autonomiei, și dacă și de ce ar trebui să fie considerată un ideal universal valid. (Benhabib 1989).

Trei trăsături mari ale filosofiei politice recente merită o atenție particulară. Prima, liberalismul a devenit astăzi vocea dominantă, nu numai în sensul că vocea conservatoare, marxistă și alte voci sînt relativ domolite, și că cei mai mulți filosofi politici au convingeri liberale, dar și pentru că, mai important, în sensul că liberalismul a dobândit acum o hegemonie filosofică neegalată. Este astăzi, mai mult sau mai puțin,

standardul absolut de evaluare morală și politică, toate societățile fiind împărțite între liberale și non-liberale, cu ultima considerată iliberală. Nu este surprinzător că toată lumea este nerăbdătoare să apară ca liberală, și chiar legitimează îndepărtările radicale de liberalism în termeni liberali. Spre exemplu Charles Taylor ezită să admită că preocuparea Quebecului de a prezerva propriul său fel distinct de viață, cu reducerea consecutivă a unora dintre drepturile individuale, este o încercare perfect legitimă de a institui un tip de societate bună care, deși nu este non-liberală, nu este de loc iliberală și represivă.. În loc el insistă că aceasta reprezintă un alt fel de liberalism (Gutmann 1992, dar vezi și Taylor 1994, unde el face tot exercițiul).

Hegemonia liberalismului a avut câteva consecințe nefericite. Ea a îngustat seria alternativelor filosofice și politice, ne-a restricționat vocabularul și a deprivat liberalismul de un autentic și necaricaturizat “celălalt”. Mai mult, ea a transformat liberalismul într-un metalimbaj, bucurându-se de statutul privilegiat de a fi atât un limbaj ca altele, cât și arbitrul felului în care ar trebui vorbite alte limbaje, atât o monedă de schimb, cât și o măsură pentru toate celelalte monede de schimb. Felul în care aceasta distorsionează autoînțelegerile sistemelor non-liberale de gândire este prea evident pentru a fi nevoie să o mai spunem. Ceea ce este și mai rău, în timp ce liberalismul hegemonic a incorporat cunoașterile morale, politice și culturale ale altor modalități de gândire și a devenit mai bogată, el se expune riscului de a-și pierde identitatea și coerența, și de a deveni un esperanto ideologic. O altă consecință a hegemoniei liberale este că, spre deosebire de filosofii politici ai anilor 1950 și 1960, noi pierdem din ce în ce mai mult capacitatea de a ne afirma angajamentul față de libertate și individualitate, în timp ce rămânem critici față de structura dominantă a democrației liberale. Oakeshott și Popper puteau să promoveze societatea “civilă” sau “deschisă” și cu toate acestea să critice societatea liberală. Este îndoielnic că noi putem face asta azi, fără a invita neînțelegerea sau acuzația de rea credință.

În al doilea rând, anii 1970 și 1980 au văzut declinul epocii maeștrilor guru în lumea anglo-saxonă, deși nu și pe continentul european, unde ei continuă să înflorească și să-și monteze taberele de competiție înspre care pelerinii anglo-saxoni se îndreaptă periodic pentru suținere spirituală. Filosofii politici astăzi au cunoștință totală despre lucrările fiecăruia dintre ei și se angajează în dialoguri critice. Nimeni nu este considerat destul de “mare” pentru ca să fie tratat cu urale, sau să fie scutit de critici dintr-un deplasat sentiment de loialitate filosofică sau personală. Acest lucru este clar dacă comparăm felul în care a fost discutat Rawls și felul în care au fost discutați în timpul lor Oakeshott, Strauss, Voegelin, Popper și alții. Cu toate că i se acordă respectul datorat unui gânditor creativ, Rawls a fost adesea supus unor critici viguroase, uneori chiar sălbătice, și este privit ca primul dintre egali, mai degrabă decât ca un guru sau ca fondatorul unei școli. Răspunsul lui la criticii săi este de asemenea destul de diferit față de cel al filosofilor politici anteriori. El a răspuns cu sîrguință criticilor lor, și-a admis greșelile și și-a modificat opiniile. Într-adevăr în cele două opere majore ale sale, el mulțumește mai mult oamenilor, decât au făcut-o vreodată toți filosofii politici post belici puși laolaltă, și abia dacă este o idee importantă a lui pe care să nu o atribuie cu generozitate altora. Datorită schimbărilor din climatul intelectual, astăzi ideile sînt depersonalizate, separate de creatorii lor, discutate în proprii lor termeni și tratate ca o proprietate publică. Ca atare, există un sens autentic de comunitate între filosofii politici, bazat pe interesele lor împărțite pentru un corp comun de gândire. Știm care sînt

controversele majore în disciplină, care probleme rămân neexplorate și unde se întind ariile de creștere. Ca rezultat, istoria filosofiei politice a anilor 1970 și 1980 nu poate fi scrisă în același fel ca cea a anilor 1950 și 1960. Ultima a fost dominată de indivizi cu puține dezbateri directe între ei. Cu toate că un comentator poate organiza astfel de dezbateri, ele implică cu necesitate o mare marjă de abstracție și artificialitate și riscă să violeze integritatea subiectului lor. Istoria filosofiei politice a acestei perioade este așadar inevitabil *centrată pe gânditori*, și nu este surprinzător că, în general, ea așa a fost scrisă. Prin contrast, istoria celor două decenii următoare este *centrată pe gândire*, și predictibil, este scrisă în general în termenii controverselor încrucișate.

În fine, filosofia politică recentă rămîne la fel de parohială ca și perechea ei de acum două decenii. Ea a arătat puțin interes față de experiențele politice, problemele și dezbaterile lumii non-occidentale. Aceasta din urmă continuă să fie tratată ca și cum destinul său stă în reproducerea necritică a experiențelor istorice ale occidentului, iar problemele și aspirațiile ei sînt analizate aproape în întregime în termeni occidentali. Ignorarea lumii non-occidentale are cîteva consecințe nefericite. Filosofiei politice occidentale îi lipsește atît protecția adecvată împotriva prejudecăților etnocentrice, cît și o valoroasă sursă pentru o conștiință de sine critică. Ea este de asemenea incapabilă să aprecieze întreaga gamă a diferitelor viziuni ale vieții bune, și să dezvolte categorii de gândire sensibile cultural și principii morale indispensabile pentru abordarea unei lumii din ce în ce mai independentă. De vreme ce occidentul exercită azi în lume, o considerabilă putere politică, economică și culturală, înțelegerea distorsionată a celei din urmă încurajează politicile prost conduse și cauzează dezastre morale și politice în cea mai mare parte evitabile.

Noi provocări

În lumina discuției noastre, este clar că pentru prima dată aproape într-un secol, filosofia politică este într-o stare rezonabil de sănătoasă. Ea a supraviețuit unora dintre cele mai sălbatiche atacuri și a construit o impresionantă tradiție de cercetare care este deschisă noilor alianțe material-experimentale și disciplinare. Deși deceniile triumfaliste 1970 și 1980 au etalat o nejustificată aroganță față de predecesorii lor din anii 1950 și 1960, și deși unii dintre aceștia din urmă au adoptat viziuni uneori nemiloase asupra realizărilor succesivilor lor, există acum o mai bună apreciere a coerenței și continuității filosofiei politice începînd cu 1945. Dacă disciplina își va continua progresul, ea ar trebui să fie gata să facă față unor noi provocări și să-și readapteze corespunzător instrumentele teoretice. Dintre numeroasele provocări cu care se confruntă azi și care foarte probabil vor crește în timp, două merită o atenție specială. Există de asemenea cîteva altele, cum ar fi disoluția accentuată a statului-națiune în unități mai extinse, dar și mai restrînse, schimbări în natura și conținutul politicului, atît în potențialul represiv cît și în cel emancipator al cererii crescînde pentru intervenția statului în problemele sociale, care au aparținut pînă acum domeniului privat, și restructurarea societății civile, toate afectînd subiectul filosofiei politice, așa cum a fost acesta definit în ultimele patru secole, dar eu voi ignora aceste provocări și pe cele legate de ele.

Întîi, așa cum am văzut mai devreme, filosofia politică contemporană este caracterizată de cel puțin patru viziuni diferite asupra naturii și scopului său. Unele dintre

acestea sînt profund greșite și necesită reconsiderare. Filosofia politică nu poate fi niciodată cu precădere municipală și interpretativă, prima deoarece nu se poate filozofa asupra vieții politice fără a avea o oarecare concepție despre ce înseamnă omul, ceea ce introduce o inevitabilă dimensiune universală, iar ultima pentru că structura morală și politică a unei societăți nu este niciodată omogenă, și ca atare orice interpretare a ei implică cu necesitate criticism și alegere, care fapt, dacă nu urmează să se întemeieze pe preferințele personale ale filosofului politic, cu toate dificultățile însoțitoare, necesită principii morale și politice, clar formulate și apărute. Înțelegerea de sine a unei comunități nu se află undeva afară așteptînd să fie descoperită și elucidată; ea este necesar construită pornind de la un punct anumit de situare. Este uimitor că gîndirea lui Michael Walzer, apărătorul curent cel mai capabil al concepției municipale și interpretative a filosofiei politice, este încercuit de o armată de afirmații universaliste și prescriptive (Carens 1995; Barry 1991). Cît despre viziunea postmodernistă a filosofiei politice, mai ales versiunea familiarizată de Rorty, se reazămă pe o concepție municipală și interpretativă despre filosofia politică, și este deschisă aceluiași obiecții. De vreme ce nu se poate ridica deasupra formelor dominante de înțelegere de sine comunală, și acestei viziuni a filosofiei politice îi lipsește capacitatea de a proba ambiguitățile, tensiunile și parțialitatea celei din urmă, și conține o adîncă tendință pozitivistă.

Cu aceasta ne mai rămîn două viziuni asupra naturii filosofiei politice, respectiv filosofia politică, ca o formă de cercetare contemplativă și reflexivă, și morală și prescriptivă. Fiecare își are meritele sale, dar nici una nu este adecvată. Politicul este interesat de felul cum ar trebui să trăim ca o comunitate, și are o inevitabilă dimensiune prescriptivă. Însă, cum ar trebui să trăim depinde de cine sîntem, căror alegeri sîntem deschiși, care sînt dificultățile noastre curente, etc., și acestea nu pot fi decise, fără a reflecta teoretic cu răbdare și probator la tradițiile, caracterul, istoria și structura noastră socială. O viziune bine cumpănită a filosofiei politice are nevoie, prin urmare, să-și accentueze atît dimensiunile contemplative și critice, cît și pe cele reflexive și prescriptive.

A doua provocare pe care o are de înfruntat filosofia politică azi, are de a face cu problemele care apar din considerabila diversitate culturală a societății moderne. Mare parte a filosofiei politice trecute a presupus, în general și cu drept, o societate cultural omogenă în care astfel de principii explicative și normative ca cele pe care le-a dezvoltat, au putut fi aplicate cu încredere tuturor, sau grosului cetățenilor săi. Spre exemplu, ele au presupus că indiferent de temeiul de obligație politică avansat de ele, fie acesta consimțămînt, cinste, grațitudine, binele comun sau auto realizarea, ea se aplică tuturor cetățenilor la fel și, mai mult sau mai puțin, cu aceeași forță morală. Astăzi nu mai putem face o astfel de presupunere. Unele secțiuni ale cetățenilor, cum ar fi fundamentalistii religioși, scepticii morali, și anarhiștii filosofi, nu mai acceptă legitimitatea structurii instituite a autorității, și din partea lor se poate aștepta la obediență numai în temeuri prudențiale. Chiar și aceia care recunosc obligația morală de a se supune legii, îi definesc temeiul diferit, în funcție de valorile centrale ale tradiției lor culturale. În tradiția morală individualistă, consimțămîntul este o valoare centrală și un temei plauzibil al obligației politice. Dar aceasta nu este și cazul cu alte tradiții culturale, care accentuează valori ca grațitudinea, iubirea de Dumnezeu, solidaritatea comunală, și loialitatea față de strămoși, și care definesc și întemeiază diferit obligația politică. Este, așadar, îndoielnic faptul că ar putea exista o bază uniformă pentru obligația politică într-o societate atît de pluri

culturală ca a noastră. O bine cumpănită teorie a obligației politice, ca și una a legitimării și autorității, va trebui necesarmente să fie subțire și formală, lăsând suficiente spații morale care să fie umplute diferit de tradiții morale diferite.

Pluralismul cultural necesită de asemenea reconsiderarea înțelegerii tradiționale a unor concepte cruciale ca egalitatea, cinstea, dreptatea, coeziunea socială, unitatea politică și libertatea. Contrar presupuziției liberale standard, există câteva modalități diferite de a-i trata egal pe oameni, de a organiza societatea dreaptă și de a crea un polis unit, iar libertatea poate fi definită în câteva feluri din care ideea libertății negative cultural specifică și limitată de clasă, este numai una și nu cea mai coerentă. Aceasta ridică întrebarea despre cum putem arbitra și decide între diferite interpretări ale acestor concepte. Să luăm conceptul de egalitate. Viziunea liberală standard oarbă la diferență, asupra egalității își are puterea sa evidentă. Totuși, de vreme ce ființele umane sînt cultural întipărite, și de vreme ce diferențele lor mediază consecințele tratamentului nostru față de ei, o astfel de viziune a egalității poate cu ușurință să conducă la grave inegalități și nedreptăți. Vorbind în general, egalitatea se referă la aplicarea imparțială a unei reguli, iar dreptatea la conținutul ei. De vreme ce nici o regulă nu este cultural neutră, cu toate că unele mai puțin decît altele, ele sînt obligate să discrimineze în favoarea acelorora al căror mod de viață și gândire o reflectă.

Totuși din momentul în care luăm în seamă diferențele, încep să apară tot felul de dificultăți. Cum ne putem asigura că acordăm tratament egal celor care pe care îi tratăm diferit? Ce diferențe ar trebui să luăm în considerare? Cum putem să prevenim diferențele de la a deveni rigide și înghețate odată ce ele sînt instituționalizate și incorporate în categorii legale? Și cum putem crea coeziune socială și identitate colectivă împătășită între cetățeni tratați atît de diferit? Indiferent de viziunea pe care o adoptăm, ne confruntăm cu dificile probleme morale și filosofice. Problemele nu sînt noi, întrucît noi ținem seama de diferențe atunci cînd distingem între nevoile băbaților și ale femeilor, ale tinerilor și vîrstnicilor, ale valizilor și invalizilor. O societate pluri culturală accentuează aceste probleme, și este deosebit de dificil a decide cum să compari bărbații și femeile care, în culturi diferite sînt individualizați diferit, cum să decizi care diferențe sînt relevante, cum să le interpretezi și cum să le răspunzi, și cum putem fi siguri că doi indivizi aparținînd unor culturi diferite sînt egali sub aspecte relevante.

De vreme ce, tradiția occidentală a filosofiei politice este afirmată în general pe asumția omogenității culturale, ea întîmpină dificultăți considerabile în tratarea acestor chestiuni și a celor legate de ele. O societate cultural pluralistă reclamă o multiculturalitate întemeiată în filosofia politică, una care poate construi punți peste culturi, transla categoriile unei culturi în ale celeilalte, și poate elabora cu rabdare și pricepere interpretări intern diferențiate ale categoriilor și principiilor universale. Numai acum începem să apreciem atît importanța, cît și dificultățile unei astfel de filosofii politice. Importanța sa este izbitor de evidentă din faptul Rawls a fost nevoit să-și revizuiască a sa *TJ* numai la cîteva ani de la publicare și să o completeze cu *Political Liberalism* (1993), care se sprijină pe asumții destul de diferite. Dificultățile implicate în dezvoltarea unei filosofii politice întemeiată în multiculturalitate, sînt la fel de izbitoare în faptul că, în pofida încercării sale hotărîte pentru contrariu, *Political Liberalism* reține o puternică orientare monoculturală, iar concepția sa politică despre dreptate, viziunea sa asupra rațiunii publice, a sa definiție a individului și modul său de raționare etică și

filosofică, conține o slabă condamnare a celor care nu sînt tocmai aliniați liberalismului rawlsian.

Referințe

ACKERMAN, B. 1980. *Social Justice in the Liberal State*. New Haven, Conn.: Yale University Press.

ALLEN, A. 1988. *Uneasy Access: Privacy for Women in a Free Society*. Totowa, N.J.: Rowman and Littlefield.

ARATO, A. și COHEN, J. 1992: *Civil Society and Political Theory*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

ARENDT, H. 1958. *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.

ARTHUR, J. și SHAW, W., eds. 1978. *Justice and Economic Distribution*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

BACCHI, C. 1991. *Same Difference*. Boston: Allen and Unwin.

BARBER, B. 1984. *Strong Democracy*. Berkeley: University of California Press.

BARRY, B. 1979. The strange death of political philosophy. Pp. 11-23 în *Democracy, Power and Justice*. Oxford: Clarendon Press, 1989.

_____ 1989. *A Treatise on Social Justice*. Vol. i. *Theories of Social Justice*. Berkeley: University of California Press.

_____ și GOODIN, R. E., eds. 1992. *Free Movement*. University Park, Pa.: Penn State University Press.

BAY, C. 1981. *Strategies of Political Emancipation*. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press.

BEITZ, C. 1979. *Political Theory and International Relations*. Princeton: Princeton University Press.

_____ 1989. *Political Equality*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

BERNSTEIN, R. 1986. Rethinking the social and the political. Pp. 238-59 în R. Bernstein, *Philosophical Profiles*. Philadelphia, Pa.: University of Pennsylvania Press.

BOBBIO, N. 1984. *The Future of Democracy*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

BOCK, G. și JAMES, S., eds. 1992. *Beyond Equality and Difference*. London: Routledge.

BOGGS, C. 1986. *Social Movements and Political Power*. Philadelphia, Pa.: Temple University Press.

BOHMAN, J. 1996. *Public Deliberation*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

BOWIE, N., ed. 1988. *Equal Opportunity*. Boulder, Colo.: Westview Press.

BOXILL, B. 1984. *Blacks and Social Justice*. Totowa, N.J.: Rowman and Allenheld.

BROWN, W. 1988. *Manhood and Politics*. Totowa, N.J.: Rowman and Littlefield.

BURCHELL, G.; GORDON, C. și MILLER, P., eds. 1991. *The Foucault Effect*. Chicago: University of Chicago Press.

BURNHEIM, J. 1985. *Is Democracy Possible?* Oxford: Polity Press.

- CALHOUN, C. ed. 1991. *Habermas and the Public Sphere*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- CANOVAN, M. 1992. *Hannah Arendt: A Reinterpretation of Her Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CARAWAY, N. 1991. *Segregated Sisterhood*. Nashville: University of Tennessee Press.
- CARENS, J. H. 1993. Citizenship and aboriginal self government. Ottawa, Ont.: Royal Commission on Aboriginal Peoples.
- _____ ed. 1993. *Democracy and Possessive Individualism*. Albany: State University of New York Press.
- CLARK, L. și LANGE, L. 1979. *The Sexism of Social and Political Theory*. Toronto: University of Toronto Press.
- COHEN, J. 1983. *Class and Civil Society*. Amherst: University of Massachusetts Press.
- _____ 1989. Deliberation and democratic legitimacy. Pp. 17-34 în *The Good Polity*, ed. A. Hamlin and P. Pettit. Oxford: Blackwell.
- _____ și ROGERS, J. 1983. *On Democracy*. New York: Penguin.
- CONNOLLY, W. E. 1987. *Politics and Ambiguity*. Madison: University of Wisconsin Press.
- _____ 1991. *Identity/Difference*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- CUNNINGHAM, F. 1987. *Democratic Theory and Socialism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DAHL, R. A. 1985. *A Preface to Economic Democracy*. Berkeley: University of California Press.
- _____ 1989. *Democracy and Its Critics*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- DALLMAYR, F. 1981. *Twilight of Subjectivity*. Amherst: University of Massachusetts Press.
- DERRIDA, J. 1974. *Of Grammatology*, trans. G. C. Spivak. Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press.
- DIETZ, M. 1985. Citizenship with a feminist face: the problem with maternal thinking. *Political Theory*, 13: 19-37.
- DRYZEK, J. 1987. *Rational Ecology*. Oxford: Basil Blackwell.
- _____ 1990. *Discursive Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ELSHTAIN, J. B. 1981. *Public Man, Private Woman*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- EZORSKY, G. 1991. *Racism and Justice*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- FISHKIN, J. S. 1991. *Deliberative Democracy*. New Haven, Conn.: Yale University Press, 1991.
- FISK, M. 1989. *The State and Justice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FOUCAULT, M. 1979. *Discipline and Punish*, trans. A. Sheridan. New York: Vintage Books.
- _____ 1980. *Power/Knowledge*, trad. și ed. C. Gordon, L. Marshall, J. Mephan și K. Soper. New York: Pantheon Books.
- FRASER, N. 1989. *Unruly Practices*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- GALSTON, W. 1991. *Liberal Purposes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GOLDMAN, A. 1979. *Justice and Reverse Discrimination*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- GOODIN, R. E. 1988. *Reasons for Welfare*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- _____ 1990. International ethics and the environmental crisis. *Ethics and International Affairs*, 4: 91-105.
- _____ 1992. *Green Political Theory*. Oxford: Polity Press.
- GOULD, C. 1988. *Rethinking Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GRADY, R. C. 1993. *Restoring Real Representation*. Urbana: University of Illinois Press.
- GREEN, P. 1985. *Retrieving Democracy*. Totowa, N.J.: Rowman and Allenheld.
- GUTMANN, A. 1980. *Liberal Equality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____ 1985. Communitarian critics of liberalism. *Philosophy and Public Affairs*, 14: 308-22.
- HABERMAS, J. 1987. *The Theory of Communicative Action*, trans. T. McCarthy. Boston: Beacon Press.
- _____ 1989. *The Structural Transformation of the Public Sphere*, trad. T. Burger și F. Lawrence. Cambridge: MIT Press; original publicat 1962.
- _____ 1990. *The Philosophical Discourse of Modernity*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- _____ 1992. *Faktizität und Geltung*. Frankfurt: Suhrkamp Verlag. Traducere în engleză: *Between Facts and Norms*, trad. W. Rehg. Cambridge, Mass.: MIT Press, în curs de publicare.
- HARTSOCK, N. 1983. *Money, Sex and Power*. New York: Longman.
- HELD, V. 1987. Non-contractual society. Pp. 111-38 în *Science, Morality and Feminist Theory*, ed. M. Hanen și K. Nielsen. Calgary: University of Calgary Press.
- HIRSCHMANN, N. 1992. *Rethinking Obligation*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- HIRST, P. 1990. *Representative Democracy and its Limits*. Oxford: Polity Press.
- HONIG, B. 1993. *Political Theory and the Displacement of Politics*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- HONNETH, A. 1991. *The Critique of Power*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- JONES, K. 1993. *Compassionate Authority*. New York: Routledge.
- KEANE, J. 1984. *Public Life in Late Capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____ 1988. *Democracy and Civil Society*. London: Verso.
- KIPNIS, K. și MEYERS, D. T., eds. 1985. *Economic Justice: Private Rights and Public Responsibilities*. Totowa, N.J.: Rowman and Allenheld.
- KUKATHAS, C. și LOVELL, D. W. 1991. The significance of civil society. Pp. 18-40 în *The Transition from Socialism*, ed. C. Kukathas, D. W. Lovell și W. Maley. Sydney: Longman Cheshire.
- KYMLICKA, W. 1989. *Liberalism, Community and Culture*. Oxford: Clarendon Press.

- _____. 1993. Group representation in Canadian politics. Paper presented to IRPP project on Communities, the Charter and Interest Advocacy, Ottawa, Ont.
- LACLAU, E. și MOUFFE, C. 1985. *Hegemony and Socialist Strategy*. London: Verso.
- LANDES, J. 1988. *Women and the Public Sphere in the Age of the French Revolution*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- LAWSON, B. și MCGARY, H. 1992. *Between Slavery and Freedom*. Bloomington: Indiana University Press.
- LEFORT, C. 1986. *The Political Forms of Modern Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LYOTARD, J.-F. 1984. *The Postmodern Condition*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- MACEDO, S. 1990. *Liberal Virtues*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- MacINTYRE, A. 1981. *After Virtue*. Notre Dame, Ind.: Notre Dame University Press.
- MacPHERSON, C. B. 1973. *Democratic Theory*. Oxford: Clarendon Press.
- _____. 1978. *The Life and Times of Liberal Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- MANSBRIDGE, J. J. 1980. *Beyond Adversary Democracy*. New York: Basic Books.
- _____. 1991. Feminism and democratic community. Pp. 339-95 în *Nomos xxxv: Democratie Community*, ed. J. W. Chapman și I. Shapiro. New York: New York University Press.
- MELUCCI, A. 1989. *Nomads of the Present*. London: Hutchinson Radius.
- MICHELMAN, F. 1986. Traces of self government. *Harvard Law Review*, 100:1-311.
- MILLER, D. 1976. *Social Justice*. Oxford: Clarendon Press.
- MILLER, J. 1984. *Rousseau: Dreamer of Democracy*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- MOOERS, C. și SEARS, A. 1992. The new social movements and the withering away of state theory. Pp. 52-68 în *Organizing Dissent*, ed. W. K. Carroll. Toronto: Garamond Press.
- MOUFFE, C. 1993. *The Return of the Political*. London: Verso.
- NICHOLSON, L. 1986. *Gender and History*. New York: Columbia University Press.
- NIELSEN, K. 1985. *Equality and Liberty*. Totowa, N.J.: Rowman and Allanheld.
- NOZICK, R. 1974. *Anarchy, State and Utopia*. New York: Basic Books.
- O'NEILL, O. 1986. *Faces of Hunger*. London: Allen and Unwin.
- OFFE, C. 1984. *Contradictions of the Welfare State*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- OKIN, S. M. 1979. *Women in Western Political Thought*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- _____. 1989. *Justice, Gender and the Family*. New York: Basic Books.
- PATEMAN, C. 1970. *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

- _____. 1988. *The Sexual Contract*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- PEFFER, R. 1990. *Marxism, Morality, and Social Justice*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- PHILLIPS, A. 1991. *Engendering Democracy*. University Park, Penn.: Penn State Press.
- PITKIN, H. F. 1981. Justice: on relating public and private. *Political Theory*, 9: 327-52.
- _____. 1984. *Fortune is a Woman*. Berkeley: University of California Press.
- PIVEN, F. F. și CLOWARD, R. 1982. *The New Class War*. New York: Pantheon.
- POCOCK, J. G. A. 1975. *The Machiavellian Moment*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- POGGE, T. W. 1989. *Realizing Rawls*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.
- RAWLS, J. 1971. *A Theory of Justice*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- _____. 1993. *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
- REIMAN, J. 1990. *Justice and Modern Moral Theory*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- SAGOFF, M. 1988. *The Economy of the Earth*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SANDEL, M. J. 1982. *Liberalism and the Limits of Justice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- SCHWEICKART, D. 1980. *Capitalism or Worker Control?* New York: Praeger.
- SCOTT, J. W. 1988. Deconstructing equality versus difference: or, the uses of poststructuralist theory for feminism. *Feminist Studies*, 14: 33-50.
- SEN, A. K. 1985. *Commodities and Capabilities*. Amsterdam: North Holland.
- _____. 1992. *Inequality Reconsidered*. Oxford: Oxford University Press.
- SHANLEY, M. L. și PATEMAN, C., eds. 1991. *Feminist Interpretations and Political Theory*. University Park, Pa.: Penn State Press.
- SHARP, A. 1990. *Justice and the Maori*. Auckland: Oxford University Press.
- SHKLAR, J. 1991. *American Citizenship*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- SHUE, H. 1980. *Basic Rights*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- SMART, B. 1983. *Foucault, Marxism and Critique*. London: Routledge and Kegan Paul.
- SMITH, R. 1989. "One united people:" second-class female citizenship and the American quest for community. *Yale Journal of Law and Humanities*, 1/2: 229-93.
- SPELMAN, E. 1988. *Inessential Woman*. Boston: Beacon Press.
- SPIVAK, G. C. 1992. More on power/knowledge. Pp. 149-73 în *Rethinking Power*, ed. T. E. Wartenberg. Albany: State University of New York Press.
- SPRAGENS, T. 1990. *Reason and Democracy*. Durham, N.C.: Duke University Press.
- STERBA, J. 1988. *How to Make People Just*. Totowa, N.J.: Rowman and Littlefield.
- STIEHM, J., ed. 1984. *Women's Views of the Political World of Men*. Dobbs Ferry, N.Y.: Transnational Publishers.

- SUNSTEIN, C. 1988. Beyond the republican revival. *Yale Law Journal*, 97: 1539-90.
- TAYLOR, C. 1984. Foucault on freedom and truth. *Political Theory*, 12: 152-83.
- _____ 1992. *Multiculturalism and the "Politics of Recognition"*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- TRONTO, J. 1993. *Moral Boundaries*. New York: Routledge.
- WALLACH, J. 1987. Liberalism, communitarians and the tasks of political theory. *Political Theory*, 15: 581-611.
- WALZER, M. 1977. *Just and Unjust Wars*. New York: Basic Books.
- _____ 1982. *Spheres of Justice*. New York: Basic Books.
- WARTENBERG, T. 1990. *Forms of Power*. Philadelphia, Pa.: Temple University Press.
- WELLMAN, C. 1982. *Welfare Rights*. Totowa, N.J.: Rowman and Allenheld.
- WHALEN, F. 1988. Citizenship and freedom of movement: an open admissions policy? Pp. 3-39 în *Open Borders? Closed Societies?*, ed. M. Gibney. New York: Greenwood Press.
- WHITE, S. 1991. *Political Theory and Postmodernism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WILLIAMS, R. A. 1990. *The American Indian in Western Legal Thought*. Oxford: Oxford University Press.
- WILSON, M. și YEATMAN, A., eds. 1995. *Justice and Identity*. Wellington, N.Z.: Bridget Williams.
- YEATMAN, A. 1994. *Postmodern Revisionings of the Political*. New York: Routledge.
- YOUNG, I. M. 1987. Impartiality and the civic public: some implications of feminist critiques of moral and political theory. Pp. 56-76 în *Feminism as Critique*, ed. S. Benhabib și D. Cornell. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- _____ 1989. Polity and group difference: a critique of the ideal of universal citizenship. Pp. 117-42 în *Feminism and Political Theory*, ed. C. Sunstein. Chicago: University of Chicago Press.
- _____ 1990. *Justice and the Politics of Difference*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- _____ În curs de publicare. Communication and the other: beyond deliberative democracy. În *Democracy and Difference*, ed. S. Benhabib. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Cuvinte cheie

Dreptatea ca imparțialitate
Principiul dreptului egal la libertate
Principiul diferenței
Regula maximin
Dreptatea distributivă
Teoria îndreptării
Achiziția inițială a proprietății
Statul minimal
Egalitate complexă
Dominanță și monopol
Egalitate simplă
Teorie a bunurilor
Filosofie politică reflexivă
Filosofie politică precriptivă
Diversitate culturală
Coeziune socială
Identitate colectivă împătășită
Societate cultural pluralistă
Societate cultural omogenă

Chestionar de auto evaluare

- Analizați conținutul concepției dreptății ca imparțialitate în viziunea lui Rawls.
- Care sînt principalele obiecții pe care Rawls le aduce utilitarismului și pe care le conține teoria sa a dreptății?
- Care este importanța operei lui John Rawls pentru filosofia politică contemporană?
- Care este conținutul principal al criticii aduse de Robert Nozick *Teoriei dreptății* a lui John Rawls?
- Ce este dreptatea distributivă ?
- Care este fundamentul argumentației lui Nozick în construcția conceptului său de dreptate?
- Care este rolul conceptului de stare naturală în construcția teoretică a lui Rawls?
- Ce înțelege Michael Walzer prin pluralism și la ce se referă acesta?
- Care este enunțul teoriei bunurilor la Michael Walzer și în ce context este ea realizată?
- Ce este dominația și monopolul la Michael Walzer și care este rolul acestei analize în teoria sa ?
- Ce este egalitatea simplă ?

- Ce este egalitatea complexă și care este relația acesteia cu tirania în analiza lui Michael Walzer?
- Care sînt principiile distributive din teoria dreptății în varianta lui Michael Walzer?
- Care sunt principalele puncte comune în abordările conceptului de dreptate din filosofia politică contemporană?
- Care sunt principalele puncte distinctive în abordările conceptului de dreptate din filosofia politică contemporană?
- Care sînt în viziunea lui Bhikhu Parekh noile provocări cu care se confruntă filosofia politică în epoca contemporană?
- Care sînt în viziunea lui Bhikhu Parekh noile provocări cu care se confruntă filosofia politică în epoca contemporană?

Tema 3. Modul 1

Integralism și maximalism. 1. Marxism, neomarxism, post marxism.

O critica aparte adresata pozitivismului, inasa fara a contesta necesitatea suportului stiintific al studiului asupra politicului, dimpotiva accentuind caracterul maximalist al acesteia, a fost realizata si sustinuta in istoria contemporana a teoriei politice de orientarile marxiste, neomarxiste si post marxiste. Contributiile acestor orientari se caracterizeaza prin combinarea particulara a cerintei metodologice stiintifice a studiului asupra politicului cu o abordare filosofic-normativa specifica. Modulul 1 al temei trateaza opera lui Antonio Gramsci si Louis Althusser, ca repere esentiale ale dezvoltare ale liniei marxiste clasice, in timp ce modulul 2 se refera la dezvoltarea apropiata post-marxismului fara inasa a se identifica cu acesta, postmodernismul in opera lui Michel Foucault.

Sursele necesare studiului acestei teme se afla in culegerea de texte anexata suportului de curs, dar sint acceptate si surse alternative autorizate (site-uri autorizate in domeniu).

Autorii studiati vor fi (in ordinea analizei): Gabriel Almond, Antonio Gramsci, Louis Althusser, Michel Foucault.

Integralism și maximalism: anti – pluralism

Bibliografie: **Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei.** În *A new Handbook of Political Science*. Goodin și Klingeman, 2000. Partea III. Pp. 37-39.

1 Teorie și praxis

Există mai multe școli care ar contesta abordarea istoriei științei politice ca progresul studiului “obiectiv”, pe temeiul că obiectivitatea este atât imposibil de realizat, cât și, dacă ea este căutată, conduce la “scientism” și la îmbrățișarea statusului quo. Din acest punct de vedere chiar căutarea obiectivității profesionale trebuie evitată. Trebuie să alegem de care parte politică ne aflăm și să folosim conștient de sine studiul în slujba țelurilor politice bune. Pentru diverse școli neomarxiste aceasta a însemnat agățarea științei de socialism.

În istoria studiului marxist a existat un punct în care una dintre ramurile acestei tradiții a respins această viziune dialectică asupra științei. Karl Mannheim, în *Ideology and Utopia*, a concluzionat că obiectivitatea în știința politică este posibilă. “Răspunsul la întrebarea dacă o știință a politicii este posibilă și dacă ea poate fi predată, trebuie să fie, dacă rezumăm tot ceea ce am spus până acum, afirmativ”. El îi atribuie lui Max Weber demonstrația că studiul obiectiv al științei sociale este posibil (Mannheim 1949: 146). Dar, în vreme ce obiectivitatea este posibilă pentru Mannheim, această capacitate poate fi dezvoltată numai de “o pătură fără clasă care nu are o situație foarte fermă în ordinea socială...Această pătură neancorată, relativ lipsită de clasă, este, pentru a folosi terminologia lui Alfred Weber, “inteligența neatașată social”” (1949: 171). Pentru studiul științei politice contemporane, “profesionalismul” a luat locul “inteligenței neatașate” a lui Mannheim, ca și garant al obligației de a căuta obiectivitatea – profesionalism în sensul afilierii la asociații profesionale, acreditare ca referent și recenzor de recrutare și studiu și altele asemenea. La vremea la care Weber și Mannheim prezentau aceste idei, asociațiile profesionale în științele sociale erau la începuturile lor. Și este de interes faptul că, exact această noțiune despre căutarea obiectivității prin profesionalism, este cea care continuă să fie ținta atât pentru neomarxiștii contemporani, cât și pentru alți critici de “stînga”.

Această polemică împotriva “neutralității etice” și a “căutării obiectivității” a fost continuată de un număr de perspective. Școala de la Frankfurt din care a apărut “teoria critică” - inspirată de teoreticianul marxist Georg Lukacs și condusă de Max Horkheimer, Theodor Adorno, Herbert Marcuse și al cărei lider curent este Jürgen Habermas – au văzut conducerea cercetării politice ca pe un aspect

“al unei situații total prinsă în procesul schimbării sociale...Pozitiviștii eșuează în a înțelege că procesul cunoașterii nu poate fi rupt de lupta istorică dintre oameni și lume. Teoria și munca teoretică sînt întretesute în procesele vieții sociale. Teoreticienii nu pot rămîne detașați, contemplînd pasiv, reflectînd și descriind “societatea” sau “natura” (Held 1980: 162 ff).

O formulare recentă a lui Habermas (1992: 439 ff) reafirmă această unitate a perspectivei teoriei și “praxis-ului”. Influența acestui punct de vedere a fost reflectată de penetrarea adâncă a acestor viziuni în studiile latino americane, africane și ale altor arii, sub numele de “teoria dependenței”, în perioada anilor 1970 și 1980 (Packenham 1992).

Cum am putea trata studiile marxiste și neomarxiste în această relatare progresiv-eclectică a istoriei științei politice? Aceste literaturi sînt într-adevăr foarte substanțiale, ajungînd la multe sute de volume și numeroase articole erudite. Exemple de foarte importantul loc pe care unele din aceste lucrări trebuie să îl aibă în istoria științei politice, sînt studiile empirice importante asupra claselor și politicilor, care au fost în cea mai mare parte produsul studiului marxist și neomarxist. Totuși, în vreme ce marxistii își îndreaptă atenția spre puterea explicativă a dezvoltării economice și structura socială, ea și-a îndepărtat atenția de la alte variabile explicative importante cum ar fi instituțiile politice, religia, etnicitatea, sistemul internațional, leadership-ul individual, contingența și șansa. Concepția sa despre dezvoltarea economică a fost supra simplificată și primitivă. Pe măsură ce economia modernă a produs o forță de muncă din ce în ce mai diversificată și internaționalizată, capacitatea studiului marxist de a percepe și de a cîntări corect variabilele economice, sociale și politice, s-a atenuat. Ca atare, în vreme ce aceste diverse școli marxiste au sporit cantitatea și felurile de evidențe la îndemîna studiului istoric și al științei sociale, logica lor inferențială a avut greșeli serioase și nu a fost propriu-zis deschisă falsificării. Eric Hobsbawn (1962; 1987; 1994) și alți istorici marxisti (Hill 1982; Hilton 1990; Thompson 1963) au adus contribuții majore la studiul istoric al secolelor 19 și a celor anterioare, dar întîmpină dificultăți în eforturile lor de interpretare și explicare a celui 20 (Judt 1995).

Prezentarea autorilor:

1. Marxism – Neo marxism

Antonio Gramsci, (1891-1937) prin revizitarea, reinterpretarea si deschiderile oferite marxismului clasic, a fost unul dintre cei mai semnificativi autori neo-marxisti. Pastrand schema lui Marx asupra socialului, el a respins in acelasi timp puternicul economism al viziunii marxiste, deterniminsul reductionist al explicatiei socialului in acea varianta. El a insistat asupra independentei ideologiei de determinarea economica, asa cum era ea inteleasa de Marx . Deasemenea Gramsci a respins materialismul simplist, oferind o versiune umanista a marxismului, bazat indeosebi pe scrierile din tinerele ale lui Marx, concentrindu-se asupra subiectivitatii umane. Termenul cheie al renovarii marxismului la Gramsci este cel de hegemonie, pe care el il utilizeaza spre a denota predominanta unei clase asupra altora (ex. Hegemonia burgheza). Hegemonia nu este numai control politic si economic, dar ea este si abilitatea clasei dominate de a-si proiecta propria sa viziune despre lume asupra celorlalti, astfel incit cei care ii sint subordonati o accepta ca fiind „de bun simt” sau „naturala”. O astfel de acceptare insa implica atit actiunea vointei cit si consimtamint activ. Spre deosebire de Althusser, mai tirziu, in a doua jumătate a secolului 20, Gramsci accentueaza lupta. El observa ca, bunul simt comun nu este ceva rigid si imobil, ci se afla intr-o continua transformare (Gramsci citat de Hall 1982; 73). Consimtamintul trebuie continuu cistigat si recistigat, remarca unul dintre comentatorii lui Gramsci, Fiske, deoarece experienta sociala materiala a oamenilor le reaminteste constant de dezavantajele subordonarii si astfel actioneaza amenintarea asupra clasei dominante. Hegemonia...aseaza intr- o contradictie constanta intre ideologii si experienta sociala a celui subordonat, ceea ce face din aceasta interfata un inevitabil loc de lupta ideologica. Referintele la mass media in termenii unui loc de lupta ideologic sint recurente in comentariile celor influentati de aceasta perspectiva. Pozitia lui Gramsci a implicat respingerea economismului, intrucit el a vazut in lupta pentru hegemonia ideologica factorul primordial al schimbarii radicale.

* Text adaptat dupa *Daniel Chandler
<http://www.aber.ac.uk/media/Documents/marxism/marxism10.html>

Louis Althusser

*

Cel mai de seama structuralist neo marxist din adoua jumătate a secolului 20, Louis Althusser dezvoltă tema statului si a ideologiei. Studiul sau Ideologia si aparatele de stat ideologice constituie fundamentul criticii sale. Intrebarea cheie pe care el o pune aici este: ce este ideologia si cum permeaza ea societatea si constiinta? Punctul sau de pornire este dezvoltarea definitiei statului asa cum apare la Marx. El inlocuieste ceea ce generic fusese denumit ca “aparat de stat” – definit prin puterile sale represive actionate in interesul claselor conducatoare – cu distinctia dintre aparatul de stat represiv (Guvernul, Administratia, etc) si diferetele functii formative ale religiei, familiei, scolii, artelor etc., pe care el le denumeste “aparatele de stat ideologice”. Acestea din urma sint in cea mai mare parte a lor institutii private, care, cu taote acestea, indeplinesc totodata si functia pur

politica de a "imprima" pagina inca alba, inca nedefinita a identitatii sociale si private individuale. In traditia modelului marxist, aceasta este inca o procedura care are ca scop reproductia puterii de munca, dar deasemenea, remarca Althusser, si in acela al reproductiei relatiilor de productie existente. Cu alte cuvinte, setul de valori in care sintem imersati ca atare, este de asemenea natura incit sa reproduca relatiile existente de putere prin mentinerea relatiilor de exploatare existentedintre claselesociale, exprimate in repartizarea muncii. Societatea isi forjeaza indivizii in concordanta cu celule, spatii sau functii predeterminate creata in ea de relatiile de productie existente, si face acest lucru prin insasi procesul de atribuire a unei identitati indivizilor.

Aceasta investitura de identitate are loc in conformitate cu o serie prestabilita de acte de identificare in valorile impuse de legile religiei, familiei, eticii, politicii etc. Singura cale prin care un individ poate deveni un subiect este prin a fi subiectul setului de valori existente date de aceste institutii. (aici Althusser profita de dublul sens pe care il are in limba franceza cuvintul subiect: subiectul fiind acela care performeaza actiunea, dar si asupra celui care actiunea are loc). Individul este recunoscut exact in acelasi mod in care copilul intra in ordinea semiotica Lacniana, prin mijloacele recunoasterii propriei supuneri in fata legii tatalui/societatii.

Ceea ce Althusser pune aici in evidenta, prin folosirea instrumentelor oferite de Freud si Lacan, este dominatia caracterului inconstient al ideologiei, inerent in toate practicile sociale in care ne nastem, in procesul de atribuire de semnificatii, inteles. Spre desosebire de alti autori feministi de ex., Althusser nu vede nici o posibilitate de interventie si schimbare a statusului quo Acest lucru se intimpla datorita naturii compozite a aparatelor de stat ideologice. Aceste sint "in fapt unificate, in pofida diversitatii si contradictiilor lor sub o ideologie dominanta care este ideologia clasei conducatoare.", dar care este in acelasi timp inteleasa ca locul luptei de clasa. Analiza incisiva a lui Althusser despre "inconstientul social" isi pierde insa din acuitate cind ajune la examinarea realitatilor si luptelor politice concrete, care au loc in cele din urma la nivelul infrastructurii, si este lipsita complet de solutii sau implicatii practice. Teoria sa extrem de atractiva nu ne ajuta sa gasim solutii la problema exploatarii celor oprinati si nici nu ne invata cum sa intervenim asupra sa.

O alta posibila critica a acestui studiu este aceea ca nu sprijina in nici un fel suficient de convingator teza sa postulata a prioritatii scolii ca aparat de stat ideologic primar. Caracterul sau obligatoriu, faptul ca copii petrec 8 ore in scoala nu o transforma automat canal preferential pentru reproductia relatiilor de productie, nu mai mult decit ar face-o familia sau comunicatiile sau legile. Mai mult, dupa unii autori indicarea unui aparat ideologic prferential este in contradictie cu spiritul teoriei lui Lacan, care concepe individul ca fiind cufundat si complet internal continuumului legii lui Phalus, si nu partial in si partial in afara ei. In acest fel pare ca Althusser a cazut in contradictia pe care el a atribuit-o intelegerii socialului proprie secolului al 18, constituita din cele doua factiuni a celor condusi si conducatorilor, fara a lua in considerare continuumul compozit al societatii, si contributia tuturor claselor si grupurilor sociale la mentinerea ideologiei existente si inca odata, fara a oferi nici un instrument folositor pentru actiunea politica, nici la nivelul infrastructurii si nici la acela al aparatelor de stat ideologice.

*Text adaptat dupa Stanford Encyclopedia of Philosophy

Cuvinte cheie

Integralism

Maximalism

Anti – pluralism

Teorie

Praxis

Puterea explicativă a dezvoltării economice și structura socială

Hegemonie

Lupta ideologica

Determinism economic

Aparat de stat

Aparta de stat ideologic

Relatii de productie

Reproductia relatiilor de productie

Chestionar de autoevaluare

- Cum caracterizează Gabriel Almond abordările marxiste din teoria politică coterporană?
- Care sint cei mai semnificativi autori neo marxisti in secolul 20 si care sint ratiunile pentru care ei sint considerati astfel?
- In ce fel poate fi descris Antonoi Gramsci ca un continuator al teoriei marxiste si unde se detaseaza el de aceasta?
- Care este contributia pentru care Gramsci este foarte apreciat in teoria politca moderna/
- _Care sint liniile de continuitate si de discontinuitate fata de marximul clasic in abordarea ideologiei la Louis Althusser?
- Care sint liniile de continuitate si discontinuitate fata de marximul clasic in definirea statului la Louis Althusser?
- Care sint cele mai importante critici aduse lui Althusser?

Tema 3.Modul 2

Post modernismul. Michel Foucault 1926-1984

Bibliografie: **Kate Nash. Contemporary Political Sociology.** Globalization, Politics and Power. Oxford. Blackwell Publishers 2000. **Michel Foucault. Power, Right, Truth.** În vol. *Contemporary Political Philosophy. An Anthology.* Robert E. Goodin și Philip Pettit, editori. Blackwell Publishers. Oxford. 1997. Pp.543-550.

Michel Foucault. The Subject and the Power. În vol. Readings in Contemporary Political Sociology. Kate Nash ed. Oxford. Blackwell Publishers. 2000.pp.8-26.
2000.pp.27-42.

*

Asa cum explica in volumele sale *Folie et deraison* (Nebunie si civilizatie) 1961, *Les Mots et les choses* (Cuvintele si lucrurile) 1966, si *L'Archeologie du savoir* (Arheologia cunoasterii) filosoful francez Michel Foucault a utilizat cercetarile istorice ca metoda pentru a arata felul in care este modelata si formata structura gandirii contemporane de institutii si practici sociale conventionale, accentuind in mod special marginalizarea puternica a comportamentului deviant de catre rationalitatea discursiva. Volumul *Surveiller et punir* (1975) precum si cel neterminat *Histoire de la sexualite* (Istoria sexualitatii. Grija de sine: 1976 si Utilizarea placerii: 1984) se concentreaza asupra utilizarii puterii sociale in scopul circumscrierii si controlarii experientei umane subiective. Foucault sustine ca adevarata libertate umana poate fi realizata numai prin desprinderea de ceea ce se asteapta din partea noastra ca fiind normal.

In acest fel el a incercat sa demonstreze ca idei fundamentale, pe care oamenii le considera a fi adevaruri permanente despre natura umana si societate se schimba in cursul istoriei. Teoriile lui au concurat puternic ideile si influenta lui Karl Marx si ale lui Sigmund Freud. Teoriile lui au provocat, nu mai putin, judecatile oamenilor cu privire la inchisori, politie, asigurari, tratamentul bolilor mentale, drepturile homosensualilor, bunastare, fortindu-i sa se gindeasca la aceste probleme sociale in vederea provocarii unei schimbari in atitudinea de complezenta cotidiana..El este, dupa unele clasificari, post structuralist, dupa altele post modernist.

Foucault este considerat post structuralist pentru ca (1) nu crede in abolut; (2) nu crede in adevar,(3) vede istoria ca o serie de observatii umane si (4) nu instituie scopuri absolute. Influenta primare ale lui Foucault vin dinspre Frederick Nietzsche, care a sustinut ca comportamentul uman este motivat de o vointa de putere si ca valorile traditionale si-au pierdut puterea asupra societatii, si dinspre Martin Heidegger, care a criticat ceea ce el denumea "intelegerea noastra tehnologica curenta a fiintei".

El este post modern pentru ca a iesit din logica tipului de rationalizare pe care modernitatea l-a promovat, educat si raspindit.

Critica ratiunii istorice

Inca de la inceputurile sale cu Socrate, filosofia a continut implicit proiectul punerii sub semnul intrebării a cunoasterii acceptate in mod curent. Mai tirziu,Locke, Hume si mai ales Kant au dezvoltat o idee clar moderna de filosofie ca critica a cunoasterii. Marea inovatie epistemologica a lui Kant a fost aceea de a sustine ca aceeasi critica care

revelaaza limitele puterii noastre de cunoastere ar putea in egala masura sa reveleze conditiile necesare pentru exercitiul lor.. Ceea ce pare a fi numai trasaturi contingente ale cognitiei umane (spre exemplu, caracterul spatial si temporal al obiectelor sale) se dovedesc a fi adevaruri necesare.

Spre deosebire de Kant, Foucault sugereaza ca ar trebui sa inversam miscarea/schema kantiana. In loc sa intrebam ce anume din contingentul aparent este cu adevarat necesar, el sugereaza intrebarea ce anume din ceea ce este aparent necesar, poate fi contingent. Obiectivul chestionarii sale sint stiintele umane moderne (biologice, psihologice, sociale). Acestea sustin ca ofera adevaruri stiintifice universale despre natura umana care sint, de fapt adesea numai expresii ale angajamentelor etice sau politice ale unei societati particulare. Filosofia critica a lui Foucault submineaza astfel de pretentii prin expunerea felului in care acestea sint numai rezultatul fortelor istorice contingente si nu sint adevaruri stiintific intemeiate.

El propune doua metode pentru a –si dovedi asumptiile, arheologia si genealogia.

Arheologia si genealogia

In 1969 Foucault publica *Arheologia cunoasterii*, tratatul metodologic care formuleaza explicit ceea ce el considera a fi abordarea istorica implicita sau “arheologia” pe care a folosit-o in volumele *Nebunie si civilizatie*, *Ordinea lucrurilor*, si *Aparitia clinicii*. Premisa metodei arheologice este ca sistemele de gandire si cunoastere (in terminologia lui episteme sau formatiuni discursive) sint guvernate de reguli dincolo de cele ale gramaticii si logicii, care opereaza in spatele constientei subiectilor individuali si definesc un sistem de posibilitati conceptuale care determina limitele gindirii dintr-un doemniu sau dintr-o perioada data. Arheologia a constituit o metoda esentiala pentru Foucault pentru ca ea a sprijina o istoriografie care nu sta pe primordialitatea constientului subiectilor individuali; ea permite istoricului gindirii sa opereze la un nivel inconstient care dizloca primatul subiectului pe care noi il aflam atit in fenomenologia cit si in istoriografia traditionala. Totusi forta critica a arheologiei este restrinsa la comparatia dintre diferite formatiuni discursive ale diferitelor perioade. Astfel de comparatii pot sugera contingenta unei modalitati date de gandire, prin aceea ca arata ca epocile anterioare au gindit foarte diferit. Dar numai analiza arheologica nu ar putea sa ne spuna nimic despre cauzele tranzitiei de la un mod de gandire la altul, iar astfel ar trebui sa ignore cel mai puternic argument pentru contingenta pozitiiilor contemporane incimentate. Genealogia, metoda dezvoltata in *Surveiler et punir* urmeaza sa remedieze aceasta deficientea.

Foucault a intentionat ca folosirea termenului de “genealogie” sa evoce genealogia moralei a lui Nietzsche, in mod particular faptul ca acest concept sugera originile sale complexe, mundane si lipsite de glorie.- in nici un fel parte a vreunei mari scheme de istorie progresiva. Analiza genealogica este cea care arata faptul ca un sistem de gandire este rezultatul unor schimbari contingente din istorie, si nu rezultatul unor curente inevitabil rationale.

Surveiler et punir este studiul genealogic al dezvoltarii caii moderne mai putin severe de incarcare a criminalilor, fata de cel premodern de torturare sau ucidere a lor.. In vreme c e recunoaste elementul de reformare genuina, Foucault accentueaza in mod particular felul in care o astfel de reforma devine deasemenea si un vehicol pentru un

control mai eficient. : “ a pedepsi mai puțin, poate; dar cu siguranța a pedepsi mai bine”. În continuare el argumentează ca noua modalitate de pedepsire devine modelul de control al unei întregi societăți, cu fabricile, spitalele, școlile modelate după închisoarea modernă. Cu toate acestea nu trebuie să credem că dezvoltarea acestui model s-a datorat unei decizii explicite a vreunei agenții de control centrale. Într-o modalitate tipică genealogică, analiza lui Foucault arată cum tehnicile și instituțiile, dezvoltate pentru scopuri diferite și adesea chiar derizorii, au convergat spre crearea sistemului modern de putere disciplinată.

Esenta tabloului societății disciplinate moderne este dată de trei tehnici primare de control: observarea ierarhică, judecata normalizatoare și examinarea. Într-o măsură controlul asupra oamenilor (puterea) poate fi realizat prin simpla observare a lor. Astfel, spre ex. Rîndurile ordonate ale scaunelor pe un stadion nu numai că permite spectatorilor o mai bună vizionare, dar permite în același timp paznicilor/pazei sau camerelor de supraveghere să scaneze audiența. Un sistem perfect de observare ar permite unui singur “paznic” să vada tot (o situație aproximată, așa cum vom vedea, de panopticumul lui Jeremy Bentham). Dar de vreme ce acest lucru, de obicei, nu este întotdeauna posibil, este nevoie de un lanț de observatori, ierarhic ordonați, prin care datele observate trec de la nivelele inferioare la nivelele superioare.

O trăsătură distinctivă a puterii moderne (controlul disciplinar) este preocuparea sa pentru ceea ce oamenii nu au făcut (nerespectarea), cu, adică, eșecul unei persoane de a atinge standardele cerute. Această preocupare ilustrează funcția primordială a sistemelor disciplinate moderne: de a corecta comportamentul deviant. Scopul nu este răzbunarea (ca în cazul torturilor din pedeapsa premodernă) ci reformarea, acolo unde, desigur reformarea înseamnă adaptarea la normele sau standardele societății. Disciplinarea prin impunerea unor norme precise (“normalizarea”) este foarte diferită de sistemul mai vechi de pedeapsă judiciară, care mai repede judecă fiecare acțiune ca fiind sau nu permisă de lege și care nu spune că ele sînt judecate ca “normale” sau “anormale”. Această idee de normalizare predomină și patrunde în societatea noastră.: ex. Standarde naționale pentru programe educaționale, pentru practica medicală, pentru procese și produse industriale.

Examinarea (spre ex., elevilor, studenților, în școli sau pacienților în spitale) este o metodă de control care combină observarea ierarhică cu judecata normalizatoare. Este un prim exemplu de ceea ce Foucault numește cunoaștere/putere, de vreme ce combină într-un tot unitar “exhibarea forței și instituirea adevărului”. Examinarea arată adevărul despre cei ce se supun examinării (ne spune ce știu aceștia sau care este starea sănătății lor), dar și le controlează comportamentul (fortându-i să studieze sau direcționându-i către un anumit tip de tratament).

După Foucault, relația puterii cu cunoașterea este mult mai strînsă decît în familiarul model de inginerie baconiană, pentru care “cunoașterea este putere” înseamnă că cunoașterea este un instrument de putere, deși cele două există independent una de cealaltă. Punctul de vedere al lui Foucault este mai degrabă acela că, cel puțin în ce privește studiul ființelor umane, scopurile puterii și scopurile cunoașterii nu pot fi separate: cunoscînd noi controlăm iar controlînd noi cunoaștem.

Examinarea îi situează de asemenea pe indivizi într-un “cîmp de documentare”. Rezultatele examenelor sînt înregistrate în documente care furnizează informație detaliată despre indivizii examinați și permit sistemelor de putere să îi controleze. (ex. Înregistrarea absențelor pentru școli, fișele de observație în spitale). Pe baza acestor

inregistrari, cei care sint in pozitia de control pot formula categorii, medii, si norme care la rindul lor devin baza pentru cunoastere. Examinarea face din individ un “caz” – in ambele sensuri ale termenului: un exemplu stiintific si un obiect al griji; grija este intotdeauna totodata o oportunitate de control.

Panopticonul lui Bentham este pentru Foucault, un model arhitectural ideal al puterii disciplinare moderne. Este un design al unei inchisori, construit in asa fel incit fiecare incarcerat este separat de si invizibil pentru toti ceilalti (aflat in “celule” separate), iar fiecare dintre ei este in permanenta vizibil unui monitor situat intr-un turn central. Monitoarele de fapt nu-i vor vedea in fiecare moment pe fiecare dintre incarcerati: ceea ce conteaza este faptul ca ele *ar putea face* acest lucru oricind, in orice moment. Si de vreme ce cei alflati inauntru nu stiu niciodata daca sint observati, ei trebuie sa se comporte ca si cind ei sint in continuu obiect al observarii. Ca rezultat, controlul este realizat mai mult prin monitorizarea interioara a celor controlati decit prin constringerea fizica dura.

Principiul Panopticumului este aplicabil nu numai inchisorilor ci, oricarui sistem de putere disciplinara (o fabrica, un spital, o scoala). Si, de fapt, desi Bentham nu a fost niciodata in stare sa o realizeze el insusi, principiul sau a ajuns sa patrunda sa domine intreaga societate moderna. Este instrumentul prin care disciplina moderna a inlocuit suveranul pre-modern (regele sau judecatorul) ca relatie de putere fundamentala.

*text adaptat dupa Stanford Encyclopedia of Philosophy

Cuvinte cheie

Ratiunea istoriei

Arheologia cunoasterii

Genealogia puterii

Panopticum

Adevar necesar

Adevar contingent

Relatia putere – cunoastere

Disciplina – pedeapsa

Control disciplinar

Observare

Examinare

Subiect

Norma, normal, normalizare

Chestionar de auto-evaluare

- Care sint cele mai importante contributii ale lui Michel Foucault la dezvoltarea cunoasterii asupra socialului si politicului ?
- De ce este el considerat un post structuralist si un post modern?
- Ce este post-modernismul? Ce este post-modernul?
- In ce consta critica adusa de el ratiunii istorice?
- Care sint metodele de investigare pe care el le uziteaza in demonstrarea asertiunilor sale privitoare la istorie ca alternativa la critica sa a ratiunii istorice?
- Ce este arheologia cunoasterii?
- Ce este genealogia puterii?
- In ce consta relatia putere – cunoastere?

Tema 4. Modul 1. Teoria critica.

Public și privat în teoria critică a lui Jurgen Habermas

Abordarea pe care o aprofundează această temă este complementară atât temei 2, referitoare la filosofia politică, cât și temei 3, care tratează în modulul 2 postmodernismul. Teoria critică este o dezvoltare specifică a filosofiei normative europene cu poziționări critice atât față de pozitivism, cât și față de postmodernism. Interesul deosebit față de această abordare în epoca contemporană este susținut de contribuțiile pe care această teorie le-a adus la dezvoltarea teoriei contemporane a democrației în diversele sale formulări de la democrația deliberativă, la democrația participativă sau radicală. Subiectul analizat în modulul 1 al temei este spațiul public și calitatea cetățeanului, iar autorul reprezentat este Jurgen Habermas.

Sursele necesare studiului acestei teme se află în culegerea de texte anexată suportului de curs, dar sunt acceptate și surse alternative autorizate (site-uri autorizate în domeniu).

Autorii studiați vor fi (în ordinea analizei): Jurgen Habermas.

A. Teoria critică a lui Jurgen Habermas

Jurgen Habermas este considerat a fi cel mai influent gânditor din Germania din ultimele decade. Filosof și sociolog, el a creat o operă de o varietate impresionantă în literatura de specialitate din științele sociale, teorie socială și istoria ideilor, în foarte provocatoare teorie critică a cunoașterii și intereselor umane. Radacinile lui se află în tradiția gândirii germane, de la Kant la Marx, fiind asociat cu Școala de la Frankfurt a teoreticienilor critici, pionieri în studiul relației dintre ideile lui Marx și Freud (Mezirow, 1981).

Cele trei domenii generice ale interesului uman

Habermas distinge trei arii generice primare în care interesul uman generează cunoaștere. Aceste arii determină categorii relevante pentru ceea ce noi interpretăm drept cunoaștere. Respectiv, ele sunt denumite “constitutive de cunoaștere” – ele pot determina modul de descoperirea cunoașterii și dacă pretențiile de cunoaștere pot fi garantate. Aceste arii definesc interesele cognitive sau domeniile de învățare, iar radacinile lor se află în diferitele aspecte ale existenței sociale – munca, interacțiune și putere.

Cunoașterea prin muncă

Prin muncă se înțelege felul în care cineva își controlează și manipulează mediul. Aceasta este comun cunoscută ca o acțiune instrumentală – cunoașterea se bazează pe investigație empirică și este guvernată de reguli tehnice. Criteriul controlului eficient al realității direcționează ceea ce este sau nu acțiune potrivită. Științele empiric-analitice care utilizează teoriile ipotetic-deductive caracterizează acest domeniu. Mult din ceea ce noi considerăm a fi domenii de cercetare “științifică” – de ex. fizică, chimie, biologie sunt clasificate de Habermas ca aparținând domeniului Muncii.

Cunoasterea practica

Domeniul practicii identifica interactiunea sociala umana sau “actiunea comunicativa”. Cunoasterea sociala este guvernata de norme consensuale obligatorii, care definesc asteptari reciproce privitoare la comportamentul dintre indivizi. Normele sociale pot fi legate de propozitii empirice sau analitice, dar validitatea lor este intemeiata “numai in intersubiectivitatea intelegerii mutuale a intentiilor”. Acest criteriu de clarificare a conditiilor pentru comunicare si intersubiectivitate (intelegerea sensului, mai degraba decit a cauzalitatii) este folosita spre a determina ce este o actiune potrivita. O mare parte din disciplinelor istoric-hermeneutice – stiinte sociale descriptive, istorie, estetica, drept, literatura etnografica s.a.m.d. sint clasificate de Habermas ca apartinind domeniului Practicii.

Cunoasterea emancipatoare

Domeniul emancipator identifica “cunoasterea de sine” sau auto reflectia. Aceasta implica “*interesul fata de felul in care istoria si biografia cuiva s-a exprimat in felul in care cineva se vede pe sine insusi, rolurile si asteptarile sale sociale. Emanciparea este fata de fortele libidinale, institutionale sau de mediu, care ne limiteaza optiunile si controlul rational asupra vietilor noastre, dar care au fost luate drept garantate, dincolo de controlul uman (adica. “reificare”). Examinarile interioare realizate prin auto constientizare sint emancipatoare, in sensul ca ne putem da seama, ca putem recunoaste cel putin ratiunile corecte pentru problemele noastre*”. Exemple de stiinte critice, dupa Habermas, includ teoria feminista, psihoanaliza si critica ideologiilor

Figura 1. Cele trei domenii de cunoastere ale lui Habermas (dupa Tinning, 1992)

Type of Human Interest	Kind of Knowledge	Research Methods
Technical (prediction)	Instrumental (causal explanation)	Positivistic Sciences (empirical-analytic methods)
Practical (interpretation and understanding)	Practical (understanding)	Interpretive Research (hermeneutic methods)
Emancipatory (criticism and liberation)	Emancipation (reflection)	Critical social sciences (critical theory methods)

* Text adaptat dupa Dan MacIsaac, 1996 (<http://www.physics.nau.edu/~danmac>)

Bibliografie si Resurse

- Bruner, Jerome (1957). The relevance of education. N.Y.: W.W. Norton.
- Dewey, John (1929). The sources of a science of education. N.Y.:Liveright.
- Freire, Paulo (1970). Pedagogy of the oppressed. N.Y.:Herter and Herter.

Gortzen, Rene & van Gelder, Frederik (1970). Jurgen Habermas: The complete oeuvre. A bibliography of primarily literature, translations and reviews. *Human Studies* 2, 285-300.

Kemmis, S. & McTaggart, R. (Eds.). (1990). *The action research planner*. Victoria: Deakin University.

Lewin, Kurt (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34-46.

Marx, Karl & Engels, Friedrich (1969). *The communist manifesto* (Trans. unknown) (Introd. by A. J. P. Taylor). Baltimore: Penguin. (Original work published in 1848).

McCarthy, Thomas A. (1979). *The critical theory of Jurgen Habermas*. Cambridge: M.I.T. Press.

Mezirow, Jack (1981). An critical theory of adult learning and education. *Adult Education* (32) 3-24.

Roderick, Rick (1986). *Habermas and the foundations of critical theory*. N.Y.: St. Martin's.

Sabia, Daniel R. & Wallulis, Jerald (Eds.). (1983). *Changing social science : Critical theory and other critical perspectives*. Albany N.Y.: State University of New York.

Schon, Donald A. (1983). *The reflective practitioner : How professionals think in action*. New York: Basic Books

Schroyer, Trent (1973). *The critique of domination: The origins and development of critical theory*. Boston: Beacon Press.

Young, Robert E. (1990). *A critical theory of education : Habermas and our children's future*. N.Y.: Teachers' College Press.

B. Spatiul public

Ce este “public” si cu ce fel de puteri este ea inzeatrata intr-o democratie reprezentativa? Cum modeleaza “opinia publica” puterea si politicile? Cum anume este mentinut sistemul puterii politice intr-o democratie? Acestea sint intrebarile de cea mai mare importanta pentru teoreticianul cultural, Jurgen Habermas.

Elev al Scolii de Cercetare Sociala de la Frankfurt – care a avansat o critica marxista a capitalismului occidental si a dezavantajelor sale – Habermas a scris *Transformarea structurala a sferei publice* (1962) pentru a explora statutul opiniei publice in practica guvernarii reprezentative in Europa de Vest. Habermas a definit sfera publica ca fiind o comunitate virtuala sai imaginara, care nu trebuie necesarmente sa existe in vreun spatiu oarecare identificabil ca atare. In forma sa ideala, sfera publica este “ formata din

personae private care se aduna laolalta ca public si care articuleaza nevoile societatii in relatie cu statul” (176). Prin actiuni de intinire si dialog, sfera publica genereaza opinii si atitudini, care servesc afirmarii sau contestarii – si deci ghidarii – treburilor statului. In termeni ideali, sfera publica este sursa opiniei publice necesare “legitimarii autoritatii in oricare dintre democratiile functionale” (Rutherford 18).

In opera sa recenta, Habermas face o distinctie intre **viata cotidiana** si **sistem**. Sfera publica este o extensie a vietii cotidiene in multe privinte; sistemul se refera la economia de piata si la aparatul de stat. Cotidianul este mediul imediat al actorului social individual, iar Habermas s-a opus oricarei analize care separa interdependenta cotidianului de sistem in negocierea puterii politice. Este, asadar, o greseala a considera ca sistemul domina intregul societatii. Scopul societatilor democratice este de “ridica un baraj democratic impotriva imperativelor uzurpatoare si colonizatoare ale sistemului asupra ariilor vietii cotidiene (Further Reflections).

Sfera publica a inceput sa apara in secolul 18 prin dezvoltarea cafenelelor, a societatilor literare sau de alt fel, a asociatiilor voluntare si odata cu dezvoltarea presei. In eforturile lor de a disciplina statul, parlamentul sau alte agentii ale guvernarii democratice, acestea au cautat sa administreze spatiul public. Succesul sferei publice depinde de:

- masura accesului (pina la universal),
- gradul de autonomie (cetatenii trebuie sa fie liberi de coercitie),
- respingerea ierarhiei (astfel incit fiecare sa poata participa de pe baze egale),
- domnia legii (in mod particular subordonarea statului acesteia),
- si calitatea participarii (dedicarea comuna fata de caile logicii(- rationalitate normativa). (Rutherford 18)

Pentru Habermas succesul sferei publice este fundat pe discursul rational-critic, in care fiecare are abilitatea de a participa in mod egal, iar darul suprem al comunicarii este puterea argumentului.

Idealul sferei publice nu a fost niciodata pe deplin realizat. Pe masura ce excluziunile entice, de gen si clasa au fost indepartate in secolele 19 si 20, sfera publica s-a apropiat mai mult de idealul sau. Habermas a identificat o deformare concurenta a sferei publice prin cresterea bunastarii sociale, dezvoltarea culturilor industriale si evolutia marilor interese private. Marile cotidiene, devotate profitului, spre exemplu, au transformat presa intr-un agent al manipularii: “A devenit poarta prin care interese private privilegiate au invadat sfera publica” (185).

Habermas vorbeste despre **refeudalizarea** puterii, in care iluziile sferei publice sint mentinute numai pentru a da sanctiuni deciziilor liderilor.

In spatele analizei lui Habermas exista un bias oral: el crede ca sfera publica poate fi cel mai eficient constituita si mentinuta prin dialog, actiuni de vorbire, prin dezbatere si

discutie. In studiul sau "Further Reflections", Habermas sustine ca dezbaterea publica poate fi animata de "asociatii formatoare de opinie" – asociatii voluntare, organizatii sociale, biserici, cluburi sportive, grupuri de cetateni implicate, miscari de la baza ierbii, syndicate – in scopul contracarri sau remodelarii mesajelor venite dinspre autoritate.

Pentru Habermas folosirea gresita a publicitatii submineaza sfera publica. "Publicitatea manipulativa" (178) a devenit un lucru comun: "Chiar argumentele sint transformate in simboluri, la care, din nou, nu se poate raspunde prin argument, ci numai prin identificarea cu acestea" (206). O astfel de propaganda manageriala viziuni, favorizeaza teatrul politic si transmite "opinii autorizate" (245). Display-ul visual – "pompa show-ului" – (195) si "display-ul de scena" (206) – sint folosite de catre cei aflati in pozitii de autoritate pentru a-si sustine dominatia sau legitimarea.

Jacques Ellul se face ecoul ingrijorarii lui Habermas in studiul sau *The Formation of Men's Attitudes* (1962). Termenul lui Ellul "propaganda integrarii" – care include stiri contradictorii, jurnalisti inrolati, dezinformare, educatie politica – lucreaza in timp asupra formarii individului spre a fi potrivit nevoilor mecanismelor sociale. Ellul demostreaza ca propaganda este necesara intr-o democratie, chiar daca ea poate crea cetateni unidimensionali. "Propaganda este necesara in exercitiul puterii pentru simplul motiv ca masele au ajuns sa participe la treburile politice".

Herbert Marcuse, in studiul sau *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*, analizeaza noile "voci de comanda" folosite de manageri, educatori, experti si politicieni. Acest stil de adresare, imprumutat din publicitate, are un effect hipnotic. Sintaxa este prescurtata si condensata, se foloseste o concretete emfatica, ce face limbajul mai direct si mai autoritar, se folosesc constant prenumele "tu" si "al tau" si se repeta la nesfirsit imagini pentru a le fixa in mintea oamenilor. Acest stil de retorica creaza in termenii lui Marcuse cetateanul "unidimensional" incapabil de protest sau refuz.

Pentru toti acesti teoreticieni tehnicile de reclama si publicitate (rapid dezvoltate in U.S.A. dupa exemplul celui de al doilea razboi mondial) au invadat si corupt sfera publica. Administrarea imaginii (si substituirea imaginii) se combina cu un stil de discurs cu autoritate, care ofera slabe sanse dialogului. Rutherford concluzioneaza:

Sfera publica ramine un loc al productiei opiniei publice, careia i se da o forma concreta prin sondaje si poll-uri, si care, intr-o anumita masura, chiar modeleaza opinia prin procesul de punere a unor intrebari (si nu a altora). Datorita unui exces de bunuri si riscuri care se afla in competitie pentru cistigarea atentiei, sfera continua sa fie o arena contestata; cu toate acestea o mare parte a excesului este confectionat de catre persoane si institutii cu bani, cu alura morala sau alte forme de putere. Mass media joaca aici un dublu rol, atat ca vehicul pentru spectacole competitive, cit si ca surse de stiri, un fel diferit de discurs, desi din nou un monolog, care acum este contaminat de ubicuitatea publicitatii.(274-5).

Rutherford foloseste o analogie medicala pentru a caracteriza colonizarea sferei publice de catre sistemele de autoritate: "pledoaria in favoarea civicului constituie un soi de virus care debilizeaza corpul politic" (274). Propaganda si persuasiunea nu omoara corpul

politic: il fac mai degraba mai putin eficace – de vreme ce puterea fara popor nu ar face mare lucru.

Surse

Habermas, Jürgen. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a category of Bourgeois Society*. Trans. Thomas Burger with Frederick Lawrence. Cambridge, MA: MIT Press, 1991.

---. "Further Reflections on the Public Sphere. In *Habermas and the Public Sphere*. Ed. Craig Calhoun. Trans. Thomas Burger. Cambridge, MA: MIT Press, 1992.

Rutherford, Paul. *Endless Propaganda: The Advertising of Public Goods*. Toronto: University of Toronto Press, 2000.

* Text adaptat dupa Marshall Soules, PhD 2008

Cuvinte cheie

Domenii generice ale interesului uman
Conoastere prin munca/instrumentala
Cunoastere practica
Cunoastere emancipatoare
Spatiul public
Viata cotidiana
Opinie publica
Refeudalizarea puterii omul unidimensional
Sisteme de autoritate

Chestionar de auto-evaluare

- Ce este teoria critica si care sint cei mai importanti reprezentanti ai acesteia?
- Care sint domeniile in care Jurgen Habermas a produs cele mai semnificative contributii teoretice?
- Care sint domeniile generice ale cunoasterii umane? Definiti-le si analizati-le.
- Ce este spatiul public/
- Cum problematizeaza Habermas evolutiaspatiului public in modernitate?
- Realizati o comparatie intre directiile si modelele de gindirea critica la Weber, Foucault si Habermas.

Tema 5. Modul 1

Integralism și maximalism.2. Teoria alegerii raționale.

Teoria alegerii raționale constituie, așa cum spunea Almond unul dintre virfurile de dezvoltare ale științei politice în secolul 20. Noutatea și originalitatea abordării, precum și realizările ei, i-au făcut pe autorii istoriilor contemporane ale științei politice să o numească a doua mare revoluție în această știință, după comportamentalism. Ceea ce o caracterizează nu este atât utilizarea metodelor pozitivistice inductiv-deductive în analiza politicului, ci maximalist, introducerea analizelor modelelor matematice superioare folosite în economie în evaluarea politicului. Teoria alegerii raționale intrată în știința politicului dinspre analiza economică, este simetrică în ambiția sa maximalistă cu pozitivismul logic, dar aparatul său este, spre deosebire de ultimul, unul matematic. Modulul 1 al acestei teme face o prezentare generală a acestei teorii realizată de Gabriel Almond și Brian Barry, în timp ce în modulul 2 se studiază unul dintre autorii contemporani relevanți pentru TAR, John Scott.

Sursele necesare studiului acestei teme se află în culegerea de texte anexată suportului de curs, dar sunt acceptate și surse alternative autorizate (site-uri autorizate în domeniu).

Autorii studiați vor fi (în ordinea analizei): Gabriel Almond, Brian Barry, John Scott.

Bibliografie: **Gabriel A. Almond. Știința politică: Istoria disciplinei.** În *A new Handbook of Political Science*. Goodin și Klingeman, 2000. Partea III. Pp. 39-44.

2 Maximalismul științific: abordarea alegerii raționale

Abordarea alegerii raționale – denumită variat „teorie formală”, „teorie pozitivă”, „teoria alegerii publice” sau „teoria alegerii colective” – este, predominant, o intrare laterală în știința politică prin economie. Metaforele economice au fost folosite de politologi cum sunt Pendleton Herring, V.O. Key, Jr. și Elmer Schattschneider (Almond 1991: 32 sqq.). Dar economiștii – Kenneth Arrow, Anthony Downs, Duncan Black, James Buchanan și Gordon Tullock, și Mancur Olson – au fost cei care au aplicat prima dată modele și metode economice în analiza unor teme politice ca alegerile, votul în comitete și corpuri legislative, teoria grupurilor de interes și altele

asemenea.²⁰ În ediția din 1993 a volumului *Political Science. The State of the Discipline*, capitolul care tratează „teoria formală a alegerii raționale” descrie această abordare ca promițând „o știință cumulativă a politicului”. Co-autorii săi susțin că „teoria alegerii raționale a schimbat fundamental felul în care disciplina trebuie să procedeze în studiul politicului și în pregătirea studenților” (Lalman et al. 1993).

Această abordare oferă perspectiva unei teorii unificate, cumulative a științei politice – parte a unei teorii unificate, formalizate a științei sociale – bazată pe axiome sau asumptii comune derivate esențial din economie. Aceste asumptii sunt acelea că ființele umane sunt maximizatori raționali și cu precădere pe termen scurt ai propriului interes material. Suținătorii ei argumentează că de la astfel de premise este posibil a deriva ipoteze privind orice sferă de activitate umană – de la decizii privitoare la ce să cumperi și cât să plătești pentru ce ai cumpărat și pentru cine să votezi, până la decizia cu cine să te căsătorești, câți copii să ai, cum ar trebui să negocieze partidele politice și să formeze coaliții, cum ar trebui să negocieze națiunile și să formeze alianțe și altele asemenea. Teoria este parcimonioasă, consistentă logic, matematică și preferă metodele experimentale celor observaționale și inductive, pentru testarea ipotezelor.

Aceasta este versiunea maximală, aspirațională a abordării – întâlnită în contribuția la ediția a II-a a volumului *Political Science. The State of the Discipline*, citat mai sus (Lalman et al. 1993), în lucrarea lui Peter Ordeshook „The Emerging Discipline of Political Economy” (1990), în cea a lui William Riker „Political Science and Rational Choice”, în cea a lui Mancur Olson „Toward a Unified View of Economics and the Other Social Sciences” (1990), ca și la alți exponenți ai genului. Această abordare susține o discontinuitate în istoria științei politice, în care tot ceea ce a fost înainte trebuie să fie văzut ca pre-științific. Viziunea sa asupra viitorului disciplinei este aceea a unui corp cumulativ de teorie formală, intern logică și consistentă, capabilă să explice realitatea politică cu un număr relativ mic de axiome și propoziții.

Unii scriitori eminenți din această mișcare nu împărtășesc aceste așteptări maxime. Asupra unei chestiuni cum ar fi conținutul utilității, unii economiști resping modelul Omului Economic ca maximizator rațional, material, auto-interesat. Milton Friedman (1953) a luat cu mult înainte poziția că nu contează dacă această asumptie este sau nu corectă, atâta vreme cât ea produce predicții valide. Numai atâta vreme cât s-a dovedit relevantă, ea a putut servi drept funcție euristică în testarea folosului diferitelor versiuni ale utilității. Este de interes faptul că unul dintre pionierii teoriei politice a alegerii raționale, Anthony Downs, s-a îndepărtat între timp de Omul Politic modelat pe Omul Economic, iar acum este angajat într-o operă majoră despre valori

²⁰ Arrow 1951; Downs 1957; Black 1958; Buchanan și Tullock 1962; Olson 1965.

sociale și democrație, care asumă importanța instituțiilor politice în formarea alegerii politice, și importanța socializării politice a elitelor și cetățenilor în utilizarea și ameliorarea instituțiilor politice (Downs 1991). Pierzând contactul cu instituțiile prin strategia reductionistă urmată de această mișcare, azi, cei mai mulți dintre practicienii săi sunt în căutare de instituții (Weingast infra: cap. 5; Alt și Alesina infra: cap. 28).

Robert Bates (1990), un pionier al aplicării teoriei alegerii raționale în studiul țărilor în curs de dezvoltare, favorizează acum o abordare eclectică a analizei politice. „Oricine lucrează în alte culturi știe că credințele și valorile oamenilor contează, după cum contează și caracteristicile distinctive ale instituțiilor lor...”. El dorește să combine abordarea economiei politice cu studiul culturilor, structurilor sociale și instituțiilor. „O atracție majoră a teoriilor despre alegerile și interacțiunile umane, care se află în miezul economiei politice contemporane, este aceea că ele oferă uneltele pentru legarea cauzală a valorilor și structurilor de consecințele lor sociale.”

Această versiune mai puțin eroică a teoriei alegerii raționale este destul de continuă în raport cu așa-numita știință politică „comportamentalistă”. Și este văzută astfel și de această versiune a istoriei științei politice. Abordarea sa formală, deductivă, în generarea ipotezelor are uzități distincte, dar nu este inerent superioară procesului de derivare a ipotezelor din cunoașterea empirică adâncă, așa cum pretind unii dintre devotații săi. Green și Shapiro (1994:10) susțin că

„formalismul nu este un panaceu pentru boala științelor sociale. Într-adevăr, expunerea formală nu garantează nici măcar o gândire clară. Teoriile formal riguroase pot fi inexacte și ambigue dacă referenții lor empirici nu sunt bine specificați. Mai mult, formalizarea nu poate fi un scop în sine; oricât de strâns analitică și parcimonioasă ar fi o teorie, valoarea sa științifică depinde de cât de bine explică ea datele relevante.”

Într-o critică majoră a literaturii empirice produsă de abordarea alegerii raționale, Green și Shapiro (1994:10) conchid:

„S-au tras mult prea puține învățăminte. Parte a dificultății izvorăște pur și simplu din sărăcia aplicațiilor empirice: proponentii alegerii raționale par a fi cel mai interesați de elaborarea teoriei, lăsând pentru mai târziu, sau altora, treaba mai încurcată a testării empirice. În lectura noastră, eșecul empiric are, de asemenea, rădăcini importante în aspirația teoreticienilor alegerii raționale de a veni cu teorii universale ale politicii. Ca o consecință a acestei aspirații, afirmăm noi, grosul muncii empirice inspirate de alegerea rațională este tarat de defecte metodologice.”

Pentru a scăpa de această sterilitate, Green și Shapiro îi sfătuiesc pe teoreticienii alegerii

raționale să

„reziste impulsurilor de salvare a teoriei care au ca rezultat cercetarea condusă de metodă. Mai fructuos decât să întrebi „Cum ar explica teoria alegerii raționale X?” ar fi să pui o întrebare orientată către problemă: „Ce explică X?” Aceasta ar conduce în mod natural la cercetări asupra importanței relative a unei mulțimi de posibile variabile explicative. Fără îndoială, calculul strategic va fi una dintre ele, dar vor fi, tipic, multe altele, înșiruindu-se de la tradiții de comportament, norme și culturi, la diferențele în capacitățile oamenilor și contingentele circumstanțelor istorice. Ar trebui să se reziste tentației de a fugi din fața unei astfel de complexități, în loc de a construi modele explicative care să o ia în considerare, chiar dacă aceasta înseamnă reducerea sferei de aplicare. Recomandarea noastră nu este lucrul empiric în loc de teorie; este ca teoreticienii să se apropie mai mult de date, astfel încât să teoretizeze în modalități empiric pertinente.”

Răspunzând criticii lui Green și Shapiro, Ferejohn și Satz (1995: 83) ne spun: „Aspirația spre unitate și căutarea explicațiilor universaliste au grăbit progresul în fiecare știință. Excluzând universalismul pe temeuri filosofice, Green și Shapiro abdică de la aspirațiile explicative ale științelor sociale. O astfel de abdicare este atât prematură, cât și auto-distructivă.” Pe de altă parte, Morris Fiorina (1995:87), un membru al taberei mai moderate, eclecticice a școlii alegerii raționale, răspunzând criticii lui Green și Shapiro, minimalizează extinderea universalismului și a reduționismului în comunitatea alegerii raționale. El recunoaște: „Cu siguranță, se pot cita cercetători ai alegerii raționale care scriu ambițios – dacă nu chiar grandios – despre construcția teoriilor unificatoare ale comportamentului politic.” Dar aceștia, după Fiorina, sunt o mică minoritate. Iar atunci când emit pretenții extravagante, ei nu se deosebesc, supralicitându-se, de funcționaliști, de teoreticienii sistemelor și de alți inovatori din științele sociale sau din alte ramuri ale cercetării. Astfel, doi dintre cei mai importanți contributory ai abordării alegerii raționale adoptă poziții foarte diferite în chestiunea maximalismului științific – unul o apără, ca pe o aspirație în lipsa căreia progresul științific ar fi compromis, celălalt oferă o jumătate de scuză pentru orgoliul ei, abținându-se să prezinte și cealaltă jumătate, de vreme ce „toată lumea o face”.

Polemica privind aspirațiile mai largi ale abordării alegerii raționale ne conduce la subsumarea realizărilor sale viziunii noastre progresiv-eclecticice a progresului disciplinei, respingându-i pretențiile maximaliste și viziunea maximalistă asupra științei politice, dar recunoscând contribuțiile pozitive ale abordării formale deductive la arsenalul metodologiilor, hard și soft, care ne sunt la îndemână, în eforturile noastre de a interpreta și explica lumea politicului. Mișcarea de

penetrare a științei politice din lateral, pentru a spune așa, fără a dobândi în multe cazuri cunoașterea substanței domeniilor importante care sunt propuse pentru transformare, a condus inevitabil la o strategie dominată de metodă și la o ilustrativă înregistrare a realizărilor, mai degrabă decât la o strategie focalizată pe probleme, în care metodele formale, deductive să-și găsească locul potrivit.

V Concluzie

Istoricii recentți ai științei politice, citați mai sus, ne cer să adoptăm o viziune pluralistă a științei politice. *Methodenstreit* – războiul metodologic – al anilor 1970 și 1980, ni se spune, a sfârșit într-un impas. Ideea unei discipline continue, orientată în jurul unui sens împărtășit al identității a fost respinsă. Există tot atâtea istorii ale științei politice, spun ei, pe cât de multe sensuri ale identității, deoarece există abordări distincte în disciplină. Iar relațiile dintre aceste abordări distincte sunt izolate. Nu există nici o bază de studiu împărtășită. După acești autori, ne aflăm acum și este de presupus că și într-un viitor nedefinit, într-o epocă post-comportamentalistă, post-positivistă, a unei discipline divizate, condamnate să stea la mese diferite.

Ceea ce propunem în acest capitol privind istoria științei politice este o viziune bazată pe cercetarea literaturii din antichitate până în ziua de azi, demonstrând unitatea de substanță și metodă; o viziune cumulativă în sensul unei baze de cunoaștere din ce în ce mai mari, și al ameliorării rigorii inferențiale. Există un pluralism în metodă și abordare, dar el este eclectic și sinergic, mai curând decât izolat. El recunoaște contribuțiile substanțiale ale școlii marxiste exemplificate în a sa istorie a claselor sociale, contribuțiile straussienilor la istoria ideilor politice, contribuția școlii alegerii raționale la rigoarea analitică, și altele asemenea. Acest pluralism nu este „izolativ”, el este eclectic și integrativ, guvernat în ultimă instanță de angajamentul său lipsit de compromis față de regulile evidenței și inferenței.

Cuvinte Cheie

Știința politică -corp cumulativ de teorie formală

- intern logică și consistentă
- capabilă să explice realitatea politică cu un număr relativ mic de axiome și propoziții.

Teorie formală

Teorie pozitivă

Teoria alegerii publice
Teoria alegerii colective
Teoria jocului
Calculul strategic
Rigoare inferentiala
Metode formale, deductive
Individualism metodologic
Costuri-Beneficii
Risc

Chestionar de auto-evaluare

- Care este originea teoriei alegerii rationale?
- Cine sint reprezentantii sai cei mai renumiti si care a fost contributia lor la dezvoltarea acestei teorii?
- De ce este denumita a treia revolutie in stiinta politica a secolului 20?
- Care sint aplicatiile sale?
- In ce constau criticile si obiectiile cele mai importante aduse acestei teorii si cine sint autorii lor?
- Faceti o comparatie intre pozitivism-marxism-teoria alegerii rationale din perspectiva metodologica.

Tema 5. Modul 2

Perspectiva alegerii raționale din economie, științele politice și decizionale.

Abordarea alegerii raționale

Teoria alegerii raționale reprezintă aplicarea metodelor și tehnicilor economiei studiului proceselor politice. Obiectivele acestei metode sunt două. Primul obiectiv este identificarea științei politice ca parte, ca aspect al teoriei sociale. Cel de-al doilea obiectiv reprezintă identificarea unei baze raționale pentru analiza aranjamentelor politice.

Alegerea rațională oferă o explicație cauzală a unui rezultat, o explicație și o prezentare a condițiilor în care un actor ia o decizie, în care acționează.

Abordarea alegerii raționale se caracterizează în principal prin 5 proprietăți:

1. Predilecția pentru o metodă deductivă
2. Preocupare pentru “echilibru”
3. Individualism metodologic
4. Asumpția raționalității individuale
5. Asumpția interesului propriu.

Predilecția pentru o metodă deductivă este cea mai constantă proprietate a abordării alegerii raționale. Opusă intuiției ca metodă de analiză, alegerea rațională se caracterizează în primul rând prin dezvoltarea de modele matematice, prin derivarea de propoziții adesea contra-intuitive pe baza unor raționamente formale complexe. De multe ori această abordare apare ca un exercițiu de logică în care condițiile reale și toți factorii direcți, dar mai ales indirecti care influențează rezultatul unui proces politic nu pot fi suficient de bine încorporați pentru ca rezultatul exercițiului să fie aplicabil realității complexe.

Echilibrul reprezintă un element important al analizei bazată pe alegerea rațională. Echilibrul este conceput ca un punct de convergență al unor forțe care se opun una alteia, un punct în care preferințele tuturor actorilor sunt îndeplinite, astfel încât nici unul dintre cei implicați nu are nici un stimul pentru a schimba rezultatul jocului. Cea mai mare parte a analizelor urmăresc o comparație între echilibrul obținut dintr-un set de parametri față de echilibrul rezultat când o parte dintre acești parametri se schimbă.

Teoria jocurilor este cea care dezvăluie relația dintre actori, interdependența lor, preferințele jucătorilor și echilibrul, atunci când acesta există.

O preocupare a adeptilor alegerii raționale este întrebarea “există echilibru?” și care la care se găsește un răspuns negativ în problema majorității ciclice: situația în care nu de poate identifica acel punct de echilibru, acel rezultat al unui proces politic care să nu poată fi schimbat printr-o majoritate (paradoxul lui Condorcet²¹). Astfel că, nu putem întotdeauna să găsim un punct de echilibru în toate situațiile în care un actor se află.

Pentru a se înțelege mai bine problema echilibrului, voi exemplifica cu două jocuri specifice teoriei jocului, care prezintă situații de luare a deciziei, atunci când mai multe persoane sunt implicate și afectate de rezultatul deciziei. Cele mai simple jocuri implică doar două persoane, și acestea le voi folosi pentru exemplificare. Dintre cele două jocuri unul are punct de echilibru, celălalt nu.

Primul joc reprezintă un joc cu punct de echilibru.

Jocul, *Dilema prizonierului* prezintă o situație în care cei doi jucători sunt suspectii unei crime. Ei sunt în închisoare, neputând comunica unul cu celălalt. Există dovezi suficiente pentru a-i condamna pe fiecare dintre cei doi, dar nu sub acuzația de crimă, ci sub o acuzație minoră. În cazul în care unul dintre cei doi mărturisește implicarea lor în crimă, cel care a mărturisit este eliberat, iar celălalt rămâne cu pedeapsa pentru crimă. Dacă amândoi mărturisesc pedeapsa este mai mică, decât dacă unul mărturisește, dar mai mare decât dacă amândoi refuză cooperarea cu poliția.

Jocul poate fi astfel redat sub forma unui tabel, în care prima cifră reprezintă beneficiul primului jucător, cea de-a doua a celui de-al doilea jucător:

		Suspectul 2	
		Nu colaborează	Mărturisește
Suspectul 1	Nu colaborează	2, 2	0, 3
	Mărturisește	3, 0	1, 1

Deși cea mai bună strategie ar fi ca cei doi suspecti să nu colaboreze, aceasta nu este o poziție de echilibru, fiindcă amândoi vor fi tentați să mărturisească ca să obțină eliberarea. Echilibrul este situația în care amândoi mărturisesc, fiindcă de aici nu va exista tentația unei noi strategii.

Raționamentele pentru alegerea strategiei care conduce la punctul de echilibru sunt multiple:

1. strategiile de echilibru asigură fiecărui jucător cel mai bun rezultat împotriva unui oponent rațional

²¹ Paradoxul lui Condorcet spune că există trei indivizi A, B, C, care trebuie să își exprime preferințele față de trei obiecte x, y, z. Există o situație în care nu se poate ajunge la un rezultat în urma agregării prin regula majorității simple. Astfel A preferă x lui y și respectiv lui z, B preferă z lui x și respectiv lui y, iar C preferă y lui z și respectiv lui x. Rezultatul este $x+y+z = x+y+z = x+y+z$

2. maximizează nivelul de securitate al fiecărui jucător
3. reprezintă cel mai bun răspuns la o strategie a adversarului prin care acesta își maximizează nivelul de securitate.

Cel de-al doilea joc, care nu are un punct de echilibru, este cel de aruncare a monezilor. Două persoane trebuie să arunce simultan câte o monedă. Dacă iese în ambele cazuri aceeași față a monedei, persoana nr. 2 trebuie să îi plătească 10\$ primului, iar dacă sunt fețe diferite, primul trebuie să îi plătească aceeași sumă celui de-al doilea.

Jocul arată astfel sub forma unui tabel, în care prima cifră reprezintă utilitatea primului jucător, cea de-a doua a celui de-al doilea jucător:

		Jucătorul 2	
		Cap	Pajură
Jucătorul 1	Cap	1, -1	-1, 1
	Pajură	-1, 1	1, -1

În acest joc interesele jucătorilor sunt diametral opuse, astfel încât nu există nici o situație în care interesele celor doi converg, nu există punct de echilibru.

Individualism metodologic susține că orice explicație care implică societatea trebuie să se bazeze pe o explicație a comportamentului indivizilor care alcătuiesc acea societate.

Asumpția raționalității individuale presupune că individul este “rațional” atunci când alege să urmeze acea cale, opțiune care crede el îl va conduce cel mai bine către scopul pe care îl urmărește. Altfel spus, individul este rațional în momentul în care din mai multe mijloace care îl conduc către țelul stabilit el îl alege pe cel care implică cele mai puține costuri. Asumpția de raționalitate nu se aplică țelurilor urmărite de indivizi, preferințelor așa cum le numește micro-economia. Nu se pune problema raționalității sau iraționalității unui individ față de credințele și convingerile acestuia, ci doar față de mijloacele alese pentru urmărirea și obținerea lor. În literatură setul de credințe, convingeri și dorințe individuale se regăsește sub denumirea de preferințe.

Asumpția interesului propriu presupune că individul își va stabili țelurile în funcție de interesul propriu.

Un concept de bază cu care operează abordarea alegerii raționale îl reprezintă *utilitatea*. Utilitatea se raportează întotdeauna la un obiect și reprezintă plăcerea pe care acel obiect îl dă individului. Asumpțiile teoriei alegerii raționale spun că această utilitate este cuantificabilă și prin urmare comparabilă. Astfel pentru trei obiecte A, B, C un individ are trei valori ale utilității U_A , U_B și U_C . Relațiile dintre acestea pot arata în diferite moduri, ca de ex. $U_A > U_B > U_C$, sau $U_A = U_B > U_C$. Se asumă că fiecare individ are o ordonare a bunurilor sociale în funcție de aceste utilități.

Utilitățile unei populații față de același obiect se pot agrega prin însumare, ceea ce înseamnă că societate ar trebui să aibă o ordonare a bunurilor sociale bazată sau pornind de la seturi de aranjamente de preferințe individuale.

Metoda sub forma unor modele simple este adesea utilizată fără o legătură clară cu o situație din realitate, ci mai degrabă pentru a vedea și a explica comportamentul actorilor raționali în anumite situații date, cu un set clar de constrângeri.

De asemenea abordarea are aplicații în realitatea complexă, poate cel mai des fiind utilizată în sfera alegerilor colective.

Două sunt aspectele principale pe care teoria alegerii raționale încearcă să le explice. În primul rând este vorba de modalitatea de a alege, de a vedea acea metodă prin care se reflectă cât mai fidel preferințele tuturor indivizilor care compun societatea. Cel de-al doilea aspect se referă la rezultatul alegerii, pentru a vedea care este acel rezultat optim, acel rezultat stabil, acea politică prin care toate părțile implicate au de câștigat. În bună parte cele mai multe dintre aceste soluții contestă principiul agregării preferințelor în societate bazată pe majoritatea simplă.

O teorie, aparținându-i lui Arrow susține imposibilitatea luării unor decizii colective în mod democratic, bazate pe o alegere liberă și necondiționată, nerrestrictivă și respectând principiul bunăstării tuturor (nimeni nu are de pierdut în urma deciziei luate).

Un alt exemplu îl reprezintă conceptul de *Pareto optim*. Identificat de Vilfredo Pareto ca o regulă a echității pentru alcătuirea politicilor într-o societate, principiul de optimalitate al lui Pareto spune că o politică X este optimă atunci când față de aceasta nu se poate identifica o alternativă Y pe care toată lumea să o perceapă ca fiind cel puțin la fel de bună ca X, și cel puțin o persoană să o considere strict mai bună ca X.

Altfel spus, există cel puțin un individ a cărui situație se va îmbunătăți în urma acestei politici Y și nici o persoană nu va avea de suferit.

Aplicațiile metodei în științele politice sunt variate, incluzând practic orice sferă de activitate unde există un proces de luare a deciziei: votul și comportamentul electoral, sisteme de partide, coaliții, competiție politică, instituții politice și schimbare, politici publice, teoria relațiilor internaționale și studiile de securitate, teorie politică.

O serie de critici au apărut la adresa metodei:

- Individualismul, în dezbaterile care opune holiștii individualiștilor. Pentru abordările micro este o problemă o explicație a comportamentului instituțional bazat pe o modalitate de agregare a indivizilor care compun acea instituție.
- Viziunea asupra individului, care este egoist în căutarea și încercarea de a-și realiza propriul interes, nu ia în considerare constrângerile ce decurg din viața în societate, văzând societatea ca atomizată. Normele societale ghidează o bună parte din comportamentul uman, sunt utilizate pentru a obține un rezultat, a atinge un scop, fără ca acestea să fie de multe ori puse sub semnul întrebării sau analizate.
- În situațiile în care individul nu are acces la informație adecvată și certă, luarea deciziei în mod rațional nu mai este o posibilitate, fiind nevoiți să apeleze la alte modalități de luare a deciziei.

- O parte din teoreticienii metodei consideră că în ansamblul său comportamentul uman este rațional, chiar și ceea ce nu percepem ca fiind rațional. Incluzând orice formă de acțiune umană în categoria raționalului, nu mai este clar cum este definit din prisma metodei ce este rațional și ce nu este rațional.

BIBLIOGRAFIE

HEAP, Shaun Hargreaves. (1992): The Theory of Choice. A Critical Guide, Oxford: Blackwell.

OSBORNE, Martin J și Ariel RUBINSTEIN (1994): A Course in Game Theory. Cambridge, Mass.: MIT Press

PYNDYCK, R., and D. Rubinfeld (1992): Microeconomics, Houndmills: MacMillan Press.

SEN, Amartya K. (1984): Collective Choice and Social Welfare. Amsterdam: Elsevier Science.

VARIAN, H (1996): Intermediate Microeconomics. A Modern Approach NY: Norton.

Cuvinte cheie

Știința politică ca parte a teoriei sociale

Identificarea unei baze raționale pentru analiza aranjamentelor politice.

Echilibru

Utilitate

Alegere

Rezultat

Asumptia raționalității individuale

Asumptia interesului propriu.

Paradoxul lui Condorcet

Pareto optim

Decizii individuale

Decizii colective

Holism

Individualism

Chestionar de auto-evaluare

-Care sunt obiectivele acestei metode alegerii rationale?

-Care sunt proprietățile prin care se caracterizează abordarea alegerii ?

-Ce este echilibrul în TAR?

-În ce constă paradoxul lui Condorcet?

-Ce este optimul Pareto?

-Care sint aspectele pe care TAR incearca sa le explica ?